

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuissimè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1646

Prima pars continet Rubricas generales primi ordinis, & titulos viginti.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40214

COMMENTARIA IN RVBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS PRIMA.

^a Rubricæ ^b Generales ^c Missalis.

RUBRICA. ^a] Rubrica proprie, ex Columella lib. 5. cap. 8. est species quædam terræ rubri coloris, qua solent Artifices ducere lineas ad opera sua concinnanda: Antequam, inquit, explantes arbusculam, rubrica notato partem eius. Accipi etiam solet pro genere coloris à Plinio lib. 35. cap. 6. & S. Isidoro Etym. lib. 19. c. 17. Hac autem terræ specie solebant antiqui librorum titulos, capita, & Indices notare, Iuuen. Sat. 14. & præsertim titulos & inscriptiones legum. Vnde ille: *Perlege rubras maiorum leges*, id est, Rubrica asperfas. Cùm itaque leges opportunè hoc loco præscribantur ad Missam celebrandam, & rubeus color in titulis & capitibus adhibeatur, idè Rubricæ sunt appellatæ.

Et quidem leges ipsas Missalis, quàm paucissimas tamen, rubro colore scriptas vidi, & legi in Missalibus M. S. Bibliothecæ Vaticanæ antiquissimis, & deinceps in aliis multis apud Venetos impressis ante tempora Pij V. Sed vocem ipsam *Rubrica* non legi vsur-

patam in Missalibus, ante annum 1557. neque in titulum communem legibus Missæ, nisi à Pio V.

Nam separatim à Missalibus habebantur Rituales libri, seu Directoria. nomen autem vsurpabatur hoc modo, ^b quod præsertim videre est in Inventario Sacrarum seu Sacristiæ Pontificiæ tempore Bonifacij VIII. quod asservatur in Bibliotheca Vaticana, & ibidem in *Volumine* 4279. fol. 227. à Magistro Cærimoniarum Urbani VI. scripta fuere hæc verba, *Rubrica Nova*, pro titulo libri. vbi etiam fol. 228. citat & nominat antiquas Rubricas. quare extra Missale vox *Rubrica* perantiqua est, & leges ipsæ antiquissimæ; quamvis aliis titulis (è quibus Ordo Rom. & quod à Græcis *πρωτόν*) variis temporibus in lucem editæ. in Missali verò nonnisi eo tempore, & modo, quo adnotavi.

^b *Generales*.] Distinguuntur hæc à propriis de Tempore, de Sanctis, & aliis, de quibus infra. Generales autem complectuntur ea, quæ generatim accidunt Missæ; & octo ea sunt: Concordantia cum Officio; Discordantia ab eodem; Commemoratio, vt in eodem;

A

dem;

dem; Ordo, tum partium Missæ, tum Missarum inter se; Varietas Temporis, Vocis, & Situs corporis; Apparatus Sacerdotum, & Altaris; Ritus privata Missæ, & solemnis; Defectus in Missa occurrentes. De quibus in sequentibus agitur: nam in prima Parte Rubricarum de concordantia cum Officio agitur in primis tribus titulis: ad Discordantiam spectant tituli tres sequentes. De Commemoratione habes in tit. 7. Ordo partium Missæ patet ab 8. usque ad 13. Missarum verò inter se tit. 14. Varietas temporis traditur tit. 15. Vocis, tit. seq. & Situs corporis, tit. 17. Quæ attinent ad Apparatum, tit. 18. 19. 20. doceberis. in altera verò parte Ritus fuse describuntur in titulis 13. & Defectibus remedia adhibentur in postremis decem. certè generalium harum legum magna ex parte Collector, si minus Auctor, fuit Ioannes Burchardus Papæ Cærimoniaris, qui scripsit primus Ordinem exquisitum celebrationis Missæ: sine distinctione tamen Titulorum, seu Capitum; concordatque ferè in omnibus, etiam in verbis ipsis, cum ritu seruando in celebratione Missæ (de quo nos in altera Parte) & ibidem pro occasione data leges addidit aliquas à maioribus acceptas, de quibus nos in prima hac Parte agimus. additæ sunt aliæ, quæ, quando nullo certo auctore à nobis referantur, adscribendæ erunt traditioni, seu auctoritati Pij V. vel Clementis VIII. quod & de toto opere semel dixisse sit satis. Vfus autem imprimendi in Missalis initio, præter Ordinarium Missæ

(quod in centro Missalis vnâ cum Canone semper est habitum) & tradendi distinctissimos & minutissimos ritus celebrandi, non est antiquior, quod viderim, anno 1542. quo prædictus Ordo Burchardi Venetiis initio Missalis primùm dicitur in lucem editus.

c *Missalis.*] Deducta vox à Missa, de qua mox dicemus. Auctorem autem Missalis credit *Amalarius lib. 4. cap. 31.* fuisse S. Gregorium Papam. fortasse & vocabuli auctor fuit: sed quia Romani Missalis est mentio in libro *Sacrament. sancti Gregorij*, idè auctorem eum puto, quatenus illud meliorem ad formam redegit. Baronius enim docet in *Annal. anno 102.* quòd antiqua traditio sibi vendicet eam, quæ Latinis, vniuersæque Occidentali Ecclesiæ præscripta est sacre Missæ forma (quibusdam exceptis, quæ postea sunt addita, vel mutata) à S. Petro Apostolorum Principe: cum eius institutionis nullum aliud sit principium & originem demonstrare. Sanctus autem Clemens, quem acceperat à S. Petro, ritum offerendi Sacrificium, Missam nempe ipsam, Romanæ Ecclesiæ scriptis consignasse dicitur, ex *Proclo Constantinopolitano Episcopo*, citato à *Baronio ibidem.* Vocabatur etiam Sacramentale, quod nunc Missale, ex *Lindano pro Liturgia S. Petri cap. 22.* item *Liber mysteriorum à S. Hieronymo, dum loquitur de S. Hilario in Catalogo Scriptorum.* Liber Sacramentorum à *Concil. Rhemen. apud Burchard. lib. 3. cap. 97.* *Libellus à Gregorio Turonen. libro 2. de Histor. Franc. cap. 22.*

d *Missæ quotidie dicitur secundum ordinem Officij: de Festo Duplici, vel Semiduplici, vel Simpliciter: de Dominica, vel Feria, vel Vigilia, vel Octaua: & extra ordinem Officij, Votiuæ, vel pro Defunctis.*

d *Missæ.]*

d *Missæ*.] Vox Latina est, & antiquissima, à vulgo potius introducta, multipliciter eiusdem rei significatiua.

Latina est, non Hebræa, velut aliæ voces, *Alleluia*, *Amen*, & eiusmodi, quas Græci Patres retinere. ab Hebræis aliquam originem ducit: vnde *Baronius* anno 34. num. 59. à Iacobo vsurpatam vocem *Missah*, id est, spontaneam oblationem, in Liturgia dicit. *Missæ* verò ab iisdem Græcis numquam vsurpatur; sed eam, *Liturgian*, publicum opus: vel *Ierurgian*, lacrum opus, apud *Ignatium* non semel; vel *Mystagogiam*, summum ministerium, *Nazianzenus* pluries: vel *Prophoran*, oblationem, *can. 3. Apost.* vel *Thysian*, Sacrificium, *idem can. 3.* vel *Teletin*, Mysterium, vocauere. lege *Duran. libro 2. de Rit. cap. 1.* neque Latinus quisquam eam exarauit cum aspiratione, *Missah*, vt Hebræi.

Antiquissima est. à *Clemente Epist. 3.* ab *Euaristo*, inquit *Burchardus tertio Decretal. cap. 27.* Certius autem à *S. Ambrosio lib. 5. Epist. 33. dubitante Azorio lib. 10. cap. 18. quæst. 1. de Epistola Euaristi.* à vulgo potius introducta est vox, sumptio vocabulo à publicis illis verbis, quæ in fine dicuntur: *Ite missa est:* ait *Azor. ibid. q. 1.*

Missionem autem significat (mitto, quod *Baronius* in Martyrologio prima Octobris docet, apud Francos significare quandoque per Synecdochen festiuitatem ipsam, de qua fit *Missæ*) sicut *Remissa* significat *Remissionem* apud *Tertul. lib. 4. contra Marcionem cap. 18.* & *Cyprian. de Bon. patient.*

Missio enim est, tum precum populi per Sacerdotem ad Deum, *Alcuinus de Diuinis Offic. cap. de Celebrat. Missæ*; tum Christi, qui missus est à Patre ad nos, *Duran. Ration. libro 4.*

cap. 1. tum eiusdem Christi à nobis ad Deum ad placationem, solutionem quæ inimicitiarum inter Deum & homines, *Rupertus Abbas lib. 2. de Diuin. Offic. cap. 20.* tum Catechumenorum, qui post Euangelium à Diacono dimittebantur, *Rabanus Institut. Cler. lib. 1. cap. 32.* tum fidelium, qui tamquam rei toti Sacrificio, veluti euidam iudicio interfunt (vnde & *Canon Missæ Actio* dicitur) id est, causa in iudicium deducta ab Aduocato Sacerdote; peracta verò causa dimittuntur rei, *Duran. loco cit.* Dicta est etiam *Collectio*, & *Dominicum*, ex *Baron. anno 303.* quia colligebantur, vt ad rem *Dominicam*. Alia nomina *Missæ*, vltra 80. à SS. Patribus vsurpata recenset *Ioseph Vicecomes de Missæ ritibus lib. 1. cap. 7.*

Quod ad rei definitionem attinet: *Missæ* significat verum sacrificium incuruentum Christi, ab eodem institutum iis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem:* quod secum habet rem externam sensibilem, quæ sit sacra, & mutationem patitur, & offertur Deo per legitimum Ministrum, certis ritibus & carimoniis; vel ad delenda peccata; vel ad gratias agendas pro beneficiis; vel ad opem inuocandam; vel ad supremum Dei dominium profutendum: in quibus propria Sacrificij ratio consistit. *fusus Azor. lib. 10. cap. 18. quæst. 5. neque enim nostri est instituti merè Scholasticas quæstiones hic enodare.*

Primam verò *Missam* celebravit *S. Petrus* in die Pentecostes, ex *Coniecturis Anton. Democharis Tom. 2. de Sacrificio Missæ cap. 4.* quia, inquit, eo die Hebræi *Deuteron. 16.* offerebant oblationem spontaneam *Missah*, quæ erat tritici. *Petrus* igitur eandem

A 2 obtu-

obtulit in pane azymo, in Cœnaculo
Sion. Eadem docet *Pamelius Tom. 1. Liturg. Eccles. Latine.* neque dicas, Jacobum celebrasse primam, de *Consecrat. d. 1. cap. Iacobus*, ex Synodo *Sexta*; quia Petrus ordinem præscripsit, Iacobus euulgauit: quomodo con-

ciliat *Scriptores Vualden. lib. de Sacrament. tit. 12. cap. 28.* & de Petro absolute docent *Clem. Epist. 2. Isidor. lib. 1. de Offic. cap. 13.*

e *De Festo Duplici, &c.*] Quid sit Festum Duplex, &c. dicemus cum de Rubricis Breuiarij.

De Duplici. I.

Missa dicitur de Duplici illis diebus, quibus in Calendario ponitur hæc nota, Duplex, & in Festis mobilibus, quandocumque Officium est Duplex. In Duplicibus dicitur ^f una tantum Oratio, nisi aliqua commemoratio fieri debeat. Alia omnia dicuntur, ut in propriis Missis assignatum est. Quando dici debeat Gloria in excelsis, & Credo, inferius ponitur in propriis Rubricis.

^f Una tantum Oratio.] Vide infra tit. 9. de Orationibus, cur una tantum.

De Semiduplici, & Simplici. II.

Missa de Semiduplici dicitur, quando in Calendario ponitur hæc vox, Semiduplex. Præterea in Dominicis, & diebus infra Octauas. In Semiduplicibus tam Festis, quam Dominicis, & infra Octauas dicuntur plures Orationes, ut infra dicetur in Rubrica de Orationibus. ^g Infra Octauam dicitur Missa sicut in die Festi, ^h nisi propriam Missam habuerit; in Dominicis vero, sicut in propriis locis assignatur. De Simplici dicitur Missa sicut de Semiduplici, ut suis locis ponitur.

^g Infra Octauam.] Octaua namque est eiusdem Festi prorogatio, teste *Radulpho Tungrensi de Canonum obseruat. Propos. 19.*

^h Nisi propriam Missam habuerit.] Ut infra Octauas Paschæ, Pentecostes, & sanctorum Apostolorum Petri & Pauli accidit.

De Feria, & Vigilia. III.

ⁱ **M**issa de Feria dicitur, quando non occurrit Festum, vel Octaua, vel Sabbatum, in quo fiat Officium B. Mariæ. In Feriis tamen Quadragesima, Quatuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum, etiam si Duplex, vel Semiduplex Festum, ⁱ vel Octaua occurrat, in Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis ^k cantantur due Missæ, una de Festo post Tertiam, alia de Feria post Nonam.

Missæ

Missæ de Feria fit mentio in Lectionario sancti Hieronymi.

i *Vel. Octaua.*] Id est, dies Octaua. Quidam explicant de quolibet die infra Octauam, ita vt, occurrente Feria ex prædictis in die infra Octauam, dici debeant duæ Missæ, de Octaua, & de Feria: sed in Missali, in Vigilia SS. Petri & Pauli, quando occurrit in Sabbato (occurrere nimirum S. Leonis Festo in Dominica) item & in Vigilia Assumptionis B. Virginis, non præscribuntur duæ Missæ, de Octaua, & de Vigilia; ergo neque in aliis similibus Feriis erunt dicendæ. Neque dicas, esse casum iis locis omissum; tum quia in recognitione Missalis notatæ sunt diligentissimè, me præsentem, duæ Mis-

sæ, quando debent dici, in propriis locis: tum quia diuersa est ratio inter Festum, diem Octauam, & diem infra Octauam. Festum enim semel accidit in anno, dies Octaua est æqualis ferè ritus cum suo Festo; at dies infra Octauam sæpius occurrit, & sine iniuria omitti potest, de qua propria sequitur Rubrica *num. sequenti.*

k *Cantantur duæ Missæ.*] Idem habetur infra *tit. 7. num. 2.* Qua de re commodiùs, cum de Defectibus *tit. 11. num. 7. & seqq.*

Duarum autem Missarum, de Festo, & de Feria, meminit *Micrologus de Eccles. obser. cap. 48. & 58.* Cur altera post Tertiam, altera post Nonam, dicemus infra *tit. 15.*

2. *In Vigiliis autem quæ veniunt infra Octauam, Missa dicitur de Vigilia cum commemoratione Octauæ: nisi eo die fiat Officium de aliquo Festo, quia tunc dicitur Missa de Festo, cum commemoratione Octauæ & Vigilia. Quòd si Vigilia occurrat in die alicuius Festi ex maioribus primæ classis, in Missa non fit commemoratio de ea, sicut nec in Officio.*

l *Missa dicitur de Vigilia.*] In hoc casu discordat Missa ab Officio; quia Missæ propriæ de Vigilia conuenit, vt cedat ea Missa, quæ infra Octauas sæpiùs repetitur; populus etiam, qui ad Missam, non ad Officium conuenire solet, cum Missa de Vigilia ad luctum monetur, & animatur: eadem ratione, Feria Quatuor Temporum occurrente alicubi infra Octauam, Missa erit de Feria cum commemoratione Octauæ; quia Vigilia cedit Feriæ cuiuscumque Quatuor Temporum, vt *hic nu. 5.* eademque est ratio de Feria secunda Rogationum iuxta Octauam.

Dubitari potest de Vigilia S. Ioannis Baptistæ infra Octauam Corporis Christi, quæ excludit Festa Semiduplicia; sed hoc non obstat, quia Se-

miduplex transfertur cum Officio & Missa, Vigilia verò non transfertur; & Missam tantum habens, non tollit Officium de Octaua, neque Missam de eadem, quæ sæpiùs infra Octauam dici solet. Communior autem fuit hæc sententia anno 1628. vt patet ex Calendariis diuersis eiusdem anni, quo occurrerunt Vigiliæ sancti Ioannis & SS. Apostolorum infra Octauam Corporis Christi, quòd nimirum Missa de Vigilia dicenda sit cum commemoratione Octauæ, iuxta præsentem Rubricam. Contra quam non videntur ea quæ afferuntur; non auctoritas *P. Ruiz*, seu *Alcocer*, Missam de Octaua cum commemoratione Vigiliæ gratis præscribentium; non Castaldi grauantis prætereà Collegiatas duabus Missis, de

Octava, & de Vigilia; non aliorum congruentiæ ad sacram Congregationem delata: quia, *aiunt*, deperduntur Indulgentiæ concessæ Octavæ Corporis Christi, omiſſa de Sacramento Missa. An deperduntur in Festo Duplici infra eam Octavam occurrente? Neque quia concordare debet cum Officio Missæ; quod non est verum, cum infra eandem Octavam possint dici Missæ Votivæ, & pro Defunctis, quocumque die non est Duplex. Neque quia Missa de Sacramento magis excitat ad pietatem populos, quam Missa de Vigilia, quæ certè, *ex Alcuino in Parasceve*, excitat ad imitandas passiones Martyrum. Neque quia Officium Vigiliæ cedit Festo Semiduplici, quod cessat infra Octavam Corporis Christi. Solutiores enim sunt leges Missæ quam Officij; cessatque Officium Semiduplicis Festi, non Missa Votiva, neque Vigiliæ. Nec denique vim faciunt ea verba post Missam de Festo Sacramenti, videlicet, *Infra Octavam dicitur hæc eadem Missa*:

3 *Si festum habens Vigiliam celebretur Feria secunda, Missa Vigilia dicitur in Sabbato, sicut etiam de ea fit Officium: excepta Vigilia Natiuitatis Domini, & Epiphania.*

Ad Rubricam Breuiarij spectat huius Rubricæ sensus, & est *R. adulphi Propos. 19*. Sicut etiam ieiunium anticipatur, quod ab Hebræis fieri solitum pridie Sabbati, in quo ieiunandum es-

set, testatur *Moses Aegyptius de Temp. cap. de Sabb. & cap. de Ieiunio*. neque Dominico die ieiunare debemus. *Distin. 76. cap. Utinam.* & passim dicitur à sanctis Patribus.

nam sensus est, non quòd quotidie dicatur, exclusis Votivis & de Requiem, quæ à Rubricis eo tempore conceduntur, sed quòd eadem repetatur Missa, quando de Sacramento ea dicenda sit. Vide similia verba post Missam sancti Laurentij, Assumptionis & Natiuitatis B. Virginis. Quæ tamen verba non excludunt Missam de Vigilia, neque Votivam infra eandem Octavas.

Hæc ex vi Rubricarum antiquarum. Si verò Octava Corporis Christi excipiat à maioribus expressè, uti patet, mihi quoque placebit. Quæres ex prædictis: Cur in Cathedralibus & Collegiatis non dicuntur duæ Missæ, vna de die infra Octavam, alia de Vigilia; sicuti infra Octavam Omnium Sanctorum, vna dicitur de die infra Octavam, alia pro Defunctis, in Commemoratione omnium Defunctorum? at ecce disparitas. Potest enim in Missa Vigiliæ fieri Commemoratio de die infra Octavam, de qua non potest fieri in Missa Defunctorum.

4^m *Missa Vigiliæ in Aduentu occurrentis dicitur cum commemoratione Feriæ Aduentus, licet de ea non sit factum Officium, Vigilia Natiuitatis excepta.*

m *Missa Vigilia.*] Dicitur eadem ratione, quam suprâ diximus de Vigilia infra Octavam; quia propriæ Missæ cedere debet minùs propria diei.

5 *Si in Quadragesima, & Quatuor Temporibus occurrat Vigilia, dicatur Missa de Feria cum commemoratione Vigiliæ.*

Missa

Missâ in his casibus concordat in-
tegrè cum Officio, & cessat ratio quam
suprà diximus, propriam Missam ce-
dere debere Missæ non ita propriæ:

6 *Tempore Paschali non dicitur Missa de Vigilia, nisi in Vigilia Ascen-
sionis; quæ tamen non ieiunatur, sicut nec Vigilia Epiphania.*

Cur non ieiunatur in his Vigiliis?
Dicimus non ieiunari, quia lex nulla

neque populus eget monitione ad ie-
iunium, quod significatur per Missam
propriam Quadragesimæ, seu Qua-
tuor Temporum.

est de his, ob lætitiâ Natalis Domi-
ni, & Resurrectionis eiusdem.

De Missisⁿ Votiuus S. Mariæ, & aliis. I V.

Votiuus.] Largè hîc sumitur vo-
tum, pro voluntate, & desiderio.
Missæ igitur, quæ pro voluntate di-
cuntur, Votiuæ nuncupantur; non ta-
men debet esse voluntas irratiõabi-

lis, puta, vt Sacerdos breuiorem cele-
bret Missam, & c. Votiuarum autem
Missarum est mentio in *Vita S. Ger-
mani Antisiodor. cap. 16. apud Sur-
Tom. 4.*

1 **I**N Sabbatis non impeditis Festo Duplici, Semiduplici, Octaua, Vigilia,
Feria Quadragesima, vel Quatuor Temporum, vel Officio alicuius
Dominica quæ supersit, in præcedens Sabbatum translato, dicitur
Missâ de S. Maria secundum varietatem temporum, vt in fine
Missalis ponitur.

2 *In Aduentu autem, licet Officium non fiat de S. Maria in Sabbato,
dicitur tamen Missâ principalis de ea, cum commemoratione de
Aduentu, nisi fuerint Quatuor Tempora, vel Vigilia, vt suprà.*

Sabbatum dicatum esse constat bea-
tæ Virgini Deiparæ. Missæ verò san-
ctæ Mariæ in Sabbato dicendæ auctor
fuit Albinus, Caroli Magni Præcep-
tor, qui, rogatu Bonifacij Archiepi-
scopi Maguntini, eam instituit vnâ
cum aliis, de Trinitate, de Angelis, de
Spiritu sancto, & de Cruce, quæ adhuc
sunt in vsu. Meminit huius ritus *Mi-
crologus cap. 60.* Urbanus II. in *Con-
cilio Claromontan. 1096.* Officium in
Sabbato B. Virgini destinavit *Radul-
phus Prop. 20.* & à Monachis Ecclesiæ
Occidentalis inductum esse hunc ri-
tum anno 1056. scribit *Baronius; Du-
randus autem in Ration. lib. 4. cap. 1.*
quinque affert causas. Prima est, &

secundum eundem originaria, quod
olim Constantinopoli, cum ante quam-
dam imaginem B. Virginis penderet
velum quod eam valabat, in sexta Fe-
ria post Vesperas recedebat velum
nullo mouente, & cælum versus de-
ferebatur, ita vt à populo imago tota
conspici possêt; celebratis autem in
Sabbato Vesperis, descendebat ipsum
velum, & velabat imaginem, vt prius,
vsque ad sequentem Feriam sextam.
quo miraculo sancitum est, vt eo die
semper de B. Virgine cantaretur. Al-
tera est, quia in Sabbato post mor-
tem Christi tota fides in sola Virgine
mansit: quæ tamen ratio à modernis
Theologis, & meritò, reprobatur.

Tertia,

Tertia, quia dies Sabbati est quasi ianua ad Dominicum diem, quo significatur aeterna vita; Maria vero est Ianua caeli, & Porta lucis fulgida. Quarta est, ut coniungatur festiuitas Matris cum solemnitate Dominica, quae est Filij. Quinta, ut sit festiuis dies ille, in quo Deus ab omni opere quieuit: requieuit autem in Maria, ut in Tabernaculo suo.

Et licet in Aduentu Rubrica praescribat Missam Conuentualem de beata Virgine, non excludit tamen priuatas Missas, imò à fortiori in ferialibus eas concedit; cum ea quotidie dici queant, quando non est Dominica, neque Duplex: & eo casu etiam in priuatis Missis dicitur Hymnus Angelicus, ex tit. 8. num. 4.

Ex praedictis orta est quaestio, An Missa de B. Virgine in Sabbato, ratione Officij de eadem, dicenda sit Votiuua. Afirmat Castaldus in *Praxi lib. 2. Sect. 6. cap. 4. num. 2.* cum Ruiz ibi citato: quia, inquit, Officium B. Virginis in Sabbato est ex voto Ecclesiae. Potior esset ratio, si diceret, de ea tradi sub titulo de Missis Votiuuis, de quo nunc agimus. Negant alij, quia de ratione Votiuuae Missae est, quod non correspondeat Officio, ut dicitur in-

frà tit. 15. num. 5. at haec correspondeat Officio, ergo non est Votiuua. Sed quaestio est de nomine. Nam Votiuuum quidem dicitur, quod à voto habet originem; sed minus proprie dicitur Votiuuum, quod in Sabbato ex antiquo voto Ecclesiae dicitur. Hodie namque est in praeepto Officium cum Missa de B. Virgine in Sabbatis non impeditis, ut supra, & probamus *Tomo 2. Sect. 8. cap. 6. num. 1.* Proprie igitur illud est Votiuuum, quod est merè voluntarium, & ad libitum fit sine peccato: neque proprie Missa de B. Virgine in Sabbato, ratione Officij, quod est in praeepto, potest dici Votiuua. Titulus autem, de Missis Votiuuis, comprehendit omnes, etiam minus proprie Votiuuas: vnde supra num. 2. facit Ecclesia de praeepto Votiuuum Missam de eadem Virgine in Sabbatis Aduentus, vbi cantatur Conuentualis Missa; quae cum non correspondeat Officio, Votiuua est, non tamen ad libitum, ut omitti queat, ob illud verbum dicitur; quod est praeeptiuuum. Et confirmatur; quia Missa de B. Virgine in Sabbato, ratione Officij Simplicis, debet cantari post Sextam, ut infra tit. 15. num. 2. Votiuua autem post Nonam, *ibid. n. 5.* non ergo est Votiuua.

3 *Aliis diebus infra Hebdomadam, quando Officium fit de FERIA, & non est resumenda Missa Dominicae praecedentis, quae fuerit impedita (exceptis FERIIS Aduentus, Quadragesima, Quatuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum) dici potest aliqua ex Missis Votiuuis, etiam in principali Missa quae vocatur Conuentualis, secundum ordinem dierum in fine Missalis assignatum, cum commemoratione FERIAE de qua factum est Officium. Quae tamen Missae, & omnes aliae Votiuuae, in Missis priuatis dici possunt pro arbitrio Sacerdotum, quocumque die Officium non est Duplex, cum commemoratione eius, de quo factum est Officium, & commemoratione item Festi Simplicis, si de*

de aliquo occurrat eo die fieri commemorationem in Officio. Id verò passim non fiat, nisi rationabili de causa. Et quoad fieri potest, Missa ꝑ cum Officio conueniat.

Ab Albino institutore Votiuarum Missarum alius decretus fuerat ordo: nam in Dominica dicebatur Missa de Trinitate, Feria secunda de Sapientia, Feria tertia de Spiritu sancto, Feria quarta de Charitate, Feria quinta de Angelis, Feria sexta de Cruce, Sabbato de sancta Maria, *Microlog. sup.* nunc autem Feria sexta & Sabbato immutatis, & remanentibus vt prius, in Feriam secundam translata est Missa de Trinitate, quæ est propior Dominicæ. Missa de Angelis & de Spiritu sancto Ferias inter se commutauere; Feria scilicet tertia data Angelis, quia natura proximiores Trinitati; Feria quinta Spiritui sancto, & sanctissimæ Eucharistiæ: illi quidem fortasse, quia die quinta creationis, aquæ, super quas Spiritus Dei ferebatur, omne reptile & omne volatile produxerunt; huic autem, quia eo die instituta fuit à Christo Domino. Missa de Sapientia non est amplius in vsu; & Missa de Charitate suffecta est Missa Apostolorum Petri & Pauli, flagrantium præ aliis amore & charitate, vel quia ea Feria Romam sunt ingressi, vt ab erudito viro se didicisse scribit *Viccom. lib. 3. de Rit. Missa cap. 18.* Denique Missa de Cruce, cui addita est alia de Passione, assignata fuit Feriæ sextæ, in qua Christus Cruci affixus fuit: cuius ritus auctores facit Monachos Occidentales anno 1056. Cardinalis Baronius. Sed Alcuinum cenfeo potius assignasse certis diebus Missas Votiuas; quia Pelagius II. meminit Præfationis de Trinitate, & sanctus Gregorius habet Introitum Mis-

sa de eadem in suo Antiphonario.

o *Non est Duplex.*] Ergo in Dominicis dici poterunt Votiuæ: nequaquam: quia suprâ dicitur, *aliis diebus infra Hebdomadam*, hoc est, à Dominica ad Dominicam, quando non est Duplex, & expressiùs dicitur hoc idem circa finem Missalis, in Rubrica posita inter Missas Votiuas post Missas de beata Virgine, in hæc verba, *Alia Missæ Votiuæ pro diuersis rebus, quæ dici possunt quacumque die, nisi fuerit Dominica, vel Officium Duplex: eadem enim est omnium Votiuarum ratio.* Vnde & præcedentes Votiuæ Missæ Feriis particularibus (nulla Dominicæ) fuerunt assignatæ, in Rubrica ante easdem. Et de Dominica quidem, quia festiua est, congrua est Rubrica; de Duplici verò, tum quia Duplex solemnitatem habet, tum quia in Festis inferioris gradus pluralitas Orationum, & in preparatione gratiarumve actione post Missam non duplicatæ Antiphonæ minùs incongruunt Missæ Votiuæ, quàm in Festis Duplicibus; in quibus vna tantùm Oratio dicitur, & prædictæ Antiphonæ duplicantur. Ex quo consequenter dicendum est, prohiberi Votiuas in iis etiam diebus, in quibus prohibetur fieri de Festo Duplici, argumento à fortiori sumpto, nempe infra Octauam Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, in Feria quarta Cinerum, in Hebdomada maiori, in Vigiliis Natiuitatis Domini & Pentecostes; & ita decreuit sacra Rituum Congregatio die 28. Augusti 1627. Tamen pro re graui, de qua infra, poterunt cantari

B Missæ

Missæ Votiuæ, etiam in Festis non maioribus, cantatâ item alterâ de die.

Neque putes huic Rubricæ derogari in Pontificali Romano, in ordinatione Presbyterorum, quibus in fine præscribitur, vt post primam Missam celebrent alias tres, de Spiritu sancto, de B. Virgine, & pro Defunctis; id enim intelligitur, saluis Rubricis Missalis: alioquin absolum esset, celebratâ primâ Missâ in Natali Domini, in tribus Festis sequentibus recitare Missas Votiuas prædictas, & pro Defunctis, vt patet.

Dubitatum est, An exceptio Votiuarum in Dominicis intelligatur etiam, quando in die feriali fit Officium de Dominica anticipata post Epiphaniâ, seu Pentecosten, seu infra Octauam Natiuitatis Domini. Sed verò verba Rubricæ sonant ipsismet diem Dominicum, qui colitur à populo, non autem Officium de Dominica.

p *Cum Officio conueni. it.*] Rubrica loquitur de priuatis Missis; nam Conuentalis Missa debet semper concordare cum Officio, cap. *Cum creatura. de Celebrat. Miss.* vbi verbum *mandamus* obligat ad mortale, ex *Bonacin. de Leg. disp. 1. quest. 1. punc. 7. §. 4. n. 7. cum communi;* & in cap. *Quidam.* & in cap. *Et hoc. de Consecrat. Dist. 1. Lege Azor. lib. 10. cap. 32. quest. 7.* & nota, quòd neque omitti potest pro Missa Defunctorum, in d. cap. *Cum creatura.*

Ex quibus sacra Rituum Congregatio die 25. Iunij 1611. & die 28. Ianuarij 1612. decreuit, teneri Canonicos omnino ad cantandam Missam de die, vt lucrentur distributiones. & die 16. Ianuarij 1627. duo respondit. Alterum, quòd ob Missam Votiuam, seu pro Defunctis, non potest omitti Missa Conuentalis; quòd intellige, saluâ eadem hac Rubricâ de Votiuis assignatis singulis diebus in fine Missalis, cum Officio de Feria, & pro Defunctis, tit. *seq. num. 1. & 2.* Alterum est, quòd neque potest introduci consuetudo in contrarium ritum. Et quoad illud primum perstitit in eadem sententia die 12. Iulij 1628.

Conuentalis igitur Missa erit semper de die, vel in feriali Officio erit Votiuâ, vt supra, secundum ordinem dierum assignatum in fine Missalis; non autem Votiuâ ad libitum Cleri, seu laicorum. Priuatæ verò Missæ poterunt dici Votiuæ quæcumque in diebus non Duplicibus, neque Dominicis, non seruato dicto ordine dierum, arbitrio rationabili Celebrantis: non tamen conuenit, puta infra Octauam B. Virginis, dicere Votiuam de eadem; tum quia magè colitur B. Virgo cum Missa de Octaua; tum quia secunda Oratio esset de eadem B. Virgine, cuius recitatur Officium; tum quia fit satis obligationi pro Missa Votiuâ, si recitetur longior Missa Festiuâ.

De Missis Defunctorum. V.

I^o Prima die cuiusque mensis (extra Aduentum, Quadragesimam, & tempus Paschale) non impedita Officio Duplici vel Semiduplici, dicitur Missa principalis generaliter pro Defunctis Sacerdotibus, benefactoribus, & aliis. Si verò in ea fuerit Festum Simplex, vel Feria, quæ propriam habeat Missam, aut resumenda sit Missa Domini-

minica precedentis, qua fuit impedita, & infra Hebdomadam non occurrat alius dies, in quo resummi possit: in Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis^o dicantur duae Missae; una pro Defunctis, alia de Festo Simplicis, vel Feria praedicta. Sed in Ecclesiis non Cathedralibus, nec Collegiatis, dicatur Missa de die cum commemoratione generaliter pro Defunctis.

q. *Prima die.*] Suffragiorum pro Defunctis in Calendis mentio est apud Alcuinum de Diuin. Offic. qui excludit tempus Paschale, cap. de Exequiis mortuorum.

r. *Dicantur duae Missae.*] Cur duae Missae in occurso cum Festo Simplicis vel Feria praedicta? quia in Missa de Defunctis non potest fieri com-

memoratio de Festo, neque de Feria; neque omitti debet semel in mense, quoad eius fieri potest, Missa principalis pro Defunctis in Collegiatis; neque item omitti Feria praedicta, vel Festum Simplex. Heu! negligitur haec Rubrica, quae tamen habet verbum dicantur; quod est praecipuum.

2. *Praterè* ¹ *Feria secunda cuiusque Hebdomada, in qua Officium fit de Feria, Missa principalis dici potest pro Defunctis. Si autem fuerit propria Missa de Feria, vel de Festo Simplicis, vel resumenda sit Missa Dominicae precedentis, ut supra, in Missa de die fiat commemoratio (ut dictum est) pro Defunctis. Excipitur tamen¹ Quadragesima, & totum^o tempus Paschale, & quando per annum Officium est Duplex, vel Semiduplex; quibus temporibus non dicitur Missa Conuentualis pro Defunctis^o (nisi in die Depositionis defuncti, & in^o Anniversario pro Defunctis) neque pro eis fit commemoratio. Missa autem privata pro Defunctis^o quocumque die dici possunt, ^o praterquam in Festis Duplicibus, & Dominicis diebus.*

¹ *Feria secunda.*] Fecit enim eo die firmamentum Deus, quod & Caelum appellauit, quod Defunctorum animas transferri quam primùm hac eadem die petimus. Vide miram sanctae matris Ecclesiae pro defunctis sollicitudinem, quae initio mensis & Hebdomadae pro iisdem orat; quinimò eos purgantes honorat Feria secunda post diem Dominicum, quo Ecclesiae triumphanti tributa iam soluit, sequentibus diebus militantem iuuat. Ortum habet hic ritus in Feria secunda à Mo-

nachis Gamungenlibus, ex Petro Damiani 1056. & idem in Annal. notauit Baronius anno eodem.

t. *Quadragesima.*] Ergone dicitur Officium Defunctorum in Quadragesima absque vlla eorundem Commemoratione in Missa? fit quidem Commemoratio in Missa, sed in tertia Oratione, quae communis est viuis & defunctis. Cur autem non excipitur Aduentus? quia Feriae secundae non habent Missas proprias, ut in Quadragesima & conuenit, quia di-

citur in Aduentu Officium Defunctorum, cui respondet Missa.

u *Tempus Paschale.*] Mortuorum memoria mœstiriam habet, quæ non congruit lætitiæ summæ Paschali; & ad vnum Christum tunc est attendendum, *Duran. lib. 6. cap. 72.*

x *Nisi in die Depositionis.*] Non deberet corpus sepeliri defuncti sine Missa, *Duran. lib. 7. de Offic. mortuorum.* quod erat in vsu, teste *Tertull. lib. de Anim. c. 51. & Aug. 9. Confess. cap. 12. de Funere Monica maris.* Et omni tempore, cadauere præsentem, potest celebrari pro defunctis, nisi in Parasceue, quo die Corpus Christi immolari non debet; & eo casu differendæ sunt exequiæ in crastinum, in quo, post Missam Sabbati sancti, posset alia Missa celebrari pro defuncto. quod intellige iuxta patrios mores Durandi, vbi nimirum viget consuetudo sepeliendi defunctos simul cum Missa, & numquam sine ea, absque scandalo. Si quis autem in die Paschæ moriatur, corpus eius referuetur in sequentem diem, ob reuerentiam Paschæ, *idem ibidem, & Rituale Rom. Pauli V.* In Dominicis & Festis Missam defunctorum insepulto corpore concedit sacra Rituum Congregatio, 23. *Maij 1603.* Festa hoc loco intelliguntur de præcepto æqualia Dominicis, non tamen magnæ celebritatis, vt verbis vtar Ritualis Romani, puta primæ classis; & esse debet præsentem corpus in Ecclesia. Sed & Rubrica loquitur de Missa solemnem, non autem de priuatis, quæ etiam insepulto, hoc est, præsentem corpore in Ecclesia, non possunt dici in Dominicis, neque in Duplicibus.

y *Anniuersario.*] Anniuersaria dies Defunctorum habet ysum antiquissimum, *Clemens li. 6. Const. Apost.*

cap. 48. & Tertull. de Cor. militis. vt sicut Sanctis ea dies prodest ad gloriam, ita defunctis ad salutem, *Amal. lib. 3. cap. 44.* Vnde, si contingat anniuersaria dies in Festo celebrari, debet mutari in præcedentem diem, vt citius defunctis consulatur, *Durand. loc. cit.* quæ ratio militat etiam in tertio, septimo, & trigesimo. Sed in sequentem diem non impeditam sæpius transtulit anniuersarias pro defunctis, seu alias pro iisdem Missas, sacra Rituum Congregatio, die 27. *Septembris 1608. & die 19. Maij 1614.* Quomodocumque verò fiat mutatio (si de perpetua in alium diem mutatione agatur) ab eo faciendam puto, qui commutare potest vltimas voluntates, *ex Clem. Quia contingit. de Relig. dom.*

z *Quocumque die.*] Concilium Cabilonense *de Con. d. 1. Visum.* quotidie vult orari & sacrificari pro Defunctis. *Sancta enim & salubris est cogitatio pro Defunctis exorare, vt à peccatis soluantur, 2. Mach. 12.*

a *Præterquam in Festis, &c.*] Ne minuatur solemnitas Festi Duplicis, & lætitiæ Paschalis, quam repræsentat dies Dominicus dierum princeps, *S. Ignat. Epist. ad Magnesianos.* adde consequenter, & à fortiori, neque in iis diebus, in quibus de Duplici fieri non potest: quamquam in primo triduo maioris Hebdomadæ hortatur nos Constitutio Apostolica *libro 5. cap. 13.* ad orandum pro iis qui percutunt. quæ verba importare solent Sacrificium apud sanctos Patres. Sed potest etiam fieri Sacrificium sine Missa de Requiem pro Defunctis. Qua ratione ritus antiquus & nouus non discordant.

Sacra tamen Rituum Congregatio tolerari

roferari posse censuit Missas de Requiem in Duplici Festo quod non est de præcepto, vt testatorum voluntates adimpleantur, 1. *Septemb.* 1607. & *rursus 20. Iunij* 1626. non ait, ad arbitrium viuorum, quod benè nota, sed pro implenda lege Defunctorum. Dixi, quod non est de præcepto: quia

etiam in Festo de præcepto, si cadat illud in diem assignatum pro Altari priuilegiato, puta Feriam secundam, extra quam priuilegium Altaris pro Defunctis est nullum, non potest adhuc Missa dici de Requiem, vti decreuit eadem sacra Congregatio die 24. *Aprilis* 1627.

3 In die Commemorationis omnium Defunctorum, & in die Depositionis, & in Anniversario Defuncti, dicitur vna tantum Oratio; & similiter^b in die Tertia,^c Septima,^d Trigesima, & quandocumque pro Defunctis solemniter celebratur: in aliis Missis plures, vt de Feriis & Simplicibus dicitur infra in Rubrica de Orationibus.

Oratio Fidelium erit vltima, *Burhard.* vbi plures dicuntur orationes.

b In die Tertia.] Præter diem obitus, seu depositionis, & Anniversarium, qui celebrioribus reputantur, solemnes habiti sunt tertius, septimus, & trigessimus, constanti Ecclesiæ ab Apostolis traditione. Caueant igitur ij, qui nominant in Missa alios dies, quartum, quintum, vigesimum, & eiusmodi: quia neque in Rituali nouo, prout neque in Missali, ponuntur alij dies à prædictis. Et Tertij quidem meminit *Clem. lib. 6. Const. Apost. cap. 48.* propter eum, inquit, qui tertia die resurrexit: vel vt purgetur anima, quæ triplicis est naturæ, irascibilis, concupiscibilis, & rationalis; vel vt in ea sanctæ Trinitatis imago integrè reparetur, *Alcuin. loco citato*; vel vt absoluatür à peccatis quæ patrauit cogitatione, verbo, & opere, *Durand. loco citato.*

c Septima.] Mysteria Septimæ diei scribit *Ambr. Orat. de Fide resurrect.* quia symbolum est futuræ quietis. addit *Alcuinus*, vt anima suo corpori reconcilietur: illa namque, vt diximus, tripliciter peccare solet, & corpus item

quadrupliciter, ob humores quatuor quibus constat. *Durandus* vult significari vitæ totius purgationem, quæ septem diebus in orbem ducitur. Fortasse ab *Ecclesiast. 22.* hic ritus ortum habet, *Luctus mortui septem dies*; vel à *Ioseph Egypti Prorege*, qui septem impleuit dies luctus super defunctum patrem suum, *Gen. 50.*

d Trigesima.] Trigesimum diem commendat *S. Ephraim in suo Testamento apud Suriium Tom. 1.* deriuaturque ritus à morte *Aaron & Moysis*, quos fleuit populus triginta diebus, *Num. 20. Deut. vlt.* Vel quia Dominus baptizatus est annum agens trigessimum, *Alcuin.* Vel quia in hac mensura ætatis Christi resurgemus omnes, *idem.* Vel quia hac ætate Adam creatus fuit, secundum communionem Doctorum sententiam. Vel vt, quidquid in Decalogo legis defuncti deliquerint, in sanctæ Trinitatis misericordia deleatur, *Hugo de Miss. obser. lib. 3. cap. 37.* nam ter decies constituunt triginta. Trigesimum numerum obseruant alij ea ratione, vt per triginta dies fiat Missa pro Defunctis; solemnius autem tertia die, septimaque,

B 3 intra.

intra triginta, & ipsamet trigesima, *Amalar. libro 4. cap. 42.* ritus autem triginta dierum à sancto Gregorio Papa, 4. *Dialog. 55.* præscribitur Abbati Pretioso pro Monacho Iusto iis verbis: *Vade, ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro eo Sacrificium stude, ut nullus omnino præmittatur dies, quo pro absolutione illius Hostia salutaris non offeratur.* Ex quibus intelligere possunt celebraturi Missas, quas vocant S. Gregorij, hoc est, institutas aut approbatas à S. Gregorio, quod Primò non est necesse, ut idem Sacerdos per mensem celebret diebus triginta; sed necesse est, ut offeratur Hostia per mensem, siue ab vno siue à pluribus, ut patet ex iis verbis, *stude offerre*; neque addit Abbati *per se*, quod esset onus graue. Secundò, sufficit offerri Sacrificium. non autem omnes Missæ dicendæ sunt ritu proprio de defunctis, qui in Dominicis intercurrentibus prohibetur. Tertiò, continuis diebus fieri debent, *ut nullus omnino præmittatur dies*, remota superstitione, quam vetuit *Trid. Sess. 22.* ratione numeri. neque discontinuantur ob triduum maioris Hebdomadæ, quo, ex vsu Ecclesiæ probato, non debet celebrari. Doctores autem, qui volunt eas posse discontinuari, vel vno die dici omnes triginta, concludunt, valere tamquam triginta Missas; sed non ut eas, quas instituit sanctus Gregorius, ut ex eiusdem verbis patet.

Dubitatum aliquando fuit, edito Decreto S. Congregationis, de quo infra, prohibente quasdam Missas sancti Gregorij pro Viuis & Defunctis, An prohibita censentur prædictæ triginta Missæ sancti Gregorij; at negauit sacra Rituum Congregatio die 28. *Octob. 1628.* & prælo datum est Decretum, petentibus Monachis S. Gregorij de Vrbe.

4° *Sequentia pro Defunctis dicitur in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum, & Depositionis defuncti, & quandocumque in Missa dicitur una tantum Oratio: in aliis autem Missis pro Defunctis, dicatur ad arbitrium Sacerdotis.*

e Sequentia.] Prosa, siue Sequentia, hoc est, *Dies ira, dies illa.* Significat autem iubilationem, & hoc nomine quamcumque Sequentiam vocat Ordo Romanus, ut idcirco cantari debeat, cum solemnitus celebratur pro Defunctis. Sequentia quo-

que appellatur, quia per cantus amœnitatem ad sequentia præparat, *Hugo Victor. de Offic. Eccles. lib. 2. cap. 19.* vel quia sequitur *Alleluia* in aliis Missis festiuis, *Cornelius Schultingius*; qui & Profam eam dici putat, quia legetri caret.

De Translatione Festorum. VI.

IN dicendis Missis seruetur ordo Breviarij de Translatione Festorum Duplicium & Semiduplicium, quando maiori aliquo Festo seu Dominica impediuntur. In Ecclesiis autem, ubi titulus est Ecclesiæ, vel concursus populi ad celebrandum Festum, quod transferri debet, possunt cantari

cantari duæ Missæ, una de die, alia de Festo: aut saltem commemoratio fieri de Festo, si de eo non debeat celebrari Officium illa die.

De Translatione Festorum & nos docebimus in Rubrica Breuiarij. Vide hoc loco solutiores leges Missæ quàm Officij diuini, & quia populus concurrat ad audiendum potius Missam quàm Vesperas, & alias Horas, ideò conceditur, posse fieri alteram Missam solemnem de Festo translato, aut fieri de eo in Missa de die Commemorationem. Loquitur autem Rubrica sine distinctione Festorum, quam neque nos addere debemus; imò significat, posse contingere casum in Festis maioribus, & in his conceduntur duæ Missæ. Quòd si vnã tantum velint celebrare ij, qui ad Missam tenentur cantandam ratione chori, eam non debent omittere quæ Officio correspondet, in qua fiet commemoratio de Festo transferendo. Si Festum translatum admittat in Missa Symbolum, poterit etiam illud dici in hac Missa: in fine verò prædictarum duarum Missarum Euangelium dicitur S. Ioannis, non aliud Fetiæ, vel Festi occurrentis.

Prædictæ item duæ Missæ ea ratione cantandæ erunt, vt altera de die post Horam congruentem, de qua in-

fr̄a tit. 15. num. 2. altera de Festo (cùm nullam habeat cum Officio connexionem) post Nonam. si hoc accidat in Temporibus Pentecostes, ambæ quidem post Nonam, sed illa prius de die, quæ cum Officio concordat, postea de Festo: ad cuius Missam populus eò libentiùs, quò tardiùs, conuenire solet. Et licet in hoc casu nulla Hora sit media inter vtramque Missam, quod tit. seq. num. 2. conuenire docebimus; tamen est casus vnicus, & priuilegiatus, ob concursum populi. In Missis etiam priuatis poterit commemoratio fieri de Festo; quia, cùm fiat in gratiam concurrentis populi, qui non potest adesse totus Missæ solemni, in priuatis Missis libenter audiet de translato Festo commemorationem: eaque regulariter fiet secundo loco.

Abstinerem tandem à commemoratione hac, & multò magis à Missa, quando Festum eiusmodi occurrat in ipsomet Paschatis vel Pentecostes die; à quorum mysteriis ne minimùm quidem est aliò distrahendus populus.

De Commemorationibus. VII.

Commemorationes in Missis fiunt sicut in Officio. De Festo Simpliciter fit commemoratio in Missa, quando de eo in Officio facta est commemoratio in primis Vesperis. Quando autem de eo fit commemoratio tantum ad Laudes, in Missa solemni non fit commemoratio de eo, sed in Missis tantum priuatis. Excipitur Dominica Palmarum, & Vigilia Pentecostes, in quibus nulla fit commemoratio, etiam in Missis priuatis, de Festo Simpliciter occurrente, licet facta sit in Officio. De Dominica fit commemoratio, quando in ea agitur de Festo Duplici. De Octaua fit commemoratio, quando infra Octauam celebratur aliquod Festum, nisi illud Festum

Festum fuerit de exceptuatis in Rubrica Breuiarij de Commemorationibus. Item quando infra Octauam fit de Dominica.

Pendet hæc Rubrica à simili in Rubricis Breuiarij tit. 9. vbi eam examinabimus.

f *Non fit Commemoratio.*] Quod fit, vt Festum secundæ classis distinguatur à Festis Duplicibus minoribus, in quorum Missa solemnè fit de Simplici Commemoratio; à Festo verò primæ classis distinguitur, quia nec in Missis priuatis Festum primæ classis Commemorationem de Simplici admittit.

g *Excipitur Dominica, &c.*] Discordant hæc duæ Missæ ab Officio, vt abundè patet in lectione Passionis pro Euangelio, ratione cuius Passionis, de

Sanctis non est facienda mentio: & licet Feria tertia & quarta fiat in Missa Commemoratio de Simplici occurrenti, Officium tamen earum Feriarum non est tam solemne quàm Dominicæ Palmarum. Vnica autem Oratio solemnitate significat maiorem. Item Vigilia Pentecostes discordat ab Officio in Collecta & colore paramentorum. Præterea hæc duæ Missæ pendunt ex benedictionibus solemnibus Palmarum & Fontis Baptismalis, vt imitari debeant solemnitates maiores; vnde numquam omittuntur, cedentibus omnibus aliis Festis, etiam primæ classis.

2 *De Feria fit commemoratio in Aduentu, Quadragesima, Quatuor Temporibus, Rogationibus, & Vigiliis, quando Missa dicenda est de Festo illis temporibus occurrente. Sed in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis, vbi plures Sacerdotes quotidie celebrant, in Feriis, Rogationibus, & Vigiliis prædictis, quæ habent Missas proprias, dicuntur duæ Missæ, vna de Festo, alia de Feria, Rogationibus, & Vigilia, absque vlla utrorumque commemoratione: in Festis tamen maioribus primæ classis nihil fit de Vigilia occurrente, vt dictum est supra.*

Omnia patent ex supradictis; & licet Missa Vigiliæ sumatur de Comuni, dicitur tamen propria Vigiliæ cui assignatur, & ideo non omittenda.

Sed quæritur: Cur occurrente Festo in prædictis Feriis dicuntur duæ Missæ Conuentuales; occurrente autem Festo Duplici in Dominica, quæ est dignior prædictis Feriis, non dicuntur duæ Missæ, altera de Festo, altera de Dominica? Respondet *Franco-linus aliud agens de tempore Horarum Canonic. par. 1. cap. 16. num. 18.* in prædictis Feriis vnã cantari post Tertiam, aliam post Nonam: & Ho-

ræ mediæ sunt præparatoriæ ad sequentem Missam; Missa verò Dominicæ & Festi Duplicis cantandæ essent ambæ post Tertiam. At, secundum hunc Auctorem, incongruè cantantur Missæ duæ, nulla mediante Hora Canonica, quæ est quasi ad Missam præparatoriã. Addo ego, resumì posse Missam Dominicæ in sequenti Hebdomada; populumque item non teneri nisi ad vnã Missam audiendam. Quam igitur audiet? Audiat vnã de Festo & Dominica simul, cum duobus Euangelis meritò à populo audiendis. Sed, dato, quòd non possit resumì

resumi Missa Dominicae infra Hebdomadam, non videtur hæc omittenda, cum sit dignior quam Missa de Feriis prædictis: ergo saltem in eo casu cantandæ forent duæ, de Festo & de Dominica; & altera immediatè post alteram cantata Tertia; sicuti in Quatuor Temporibus Pentecostes post Nonam possunt duæ Missæ cantari, de Feria, & de Sancto Titulari Ecclesiæ, ob Festum & concursum populi, iuxta Rubricam supra de Translatione Festorum. Nihilominus tamen est ille casus peculiaris ratione Festi; & dispar est ratio in Missis de Dominica, & de Feriis maioribus: nam in his intendit Ecclesia, sine præiudicio Festi, excitare Clerum & populum ad actus humilitatis & pœnitentiæ, cum genuflectione ad Orationes in Missa, & Officio proprio earum Missarum. Qui actus non conueniunt Dominicis, in quibus, ob memoriam Dominicæ Resurrectionis, stamus ad Orationes, neque genuflectimus, ex Concilij Nicæni Decreto: & idèò omitti non vult integras Missas de Feriis prædictis; de Dominicis autem vult tantum Com-

memorationem cum Oratione, & lectione Euangelij, si à Festo maiori impediatur. Porro Franeolini ratio adèò vera est, vt idcirco nulla vera sit Rubrica de duabus Missis dicendis, de Quatuor Temporibus, & de Vigilia S. Matthæi, seu S. Thomæ, si in eundem incidant diem; quia essent ambæ cantandæ post Nonam, vt dicemus tit. 15. num. 2. nulla Hora media inter illas. quod est valdè notandum. Omnino verò negamus, nomine Feriarum, de quibus in hac Rubrica, comprehendi etiam Dominicam; tum quia est contra sensum & vsum communem; tum quia S. Rituum Congregatio nomine Festi nouem Lectionum intelligit etiam Dominicam, 12. Martij 1618. ergo non est Feria prima; neque in ea duæ Missæ sunt cantandæ, vt in Feriis & Sabbato prædictorum temporum in Rubrica.

h Absque vlla vtroque.] Aduerte, quòd si præterea faciendâ sit Cômémoratio Festi Simplicis, vel de die infra Octauam, hæc Cômém. faciendâ erit in Missa de Festo, vt habes in Missali die 28. Iunij, 17. & 20. Septembris.

3 Quando infra Hebdomadam dicuntur Missæ Votiuæ, post primam Orationem semper dicatur Oratio eius de quo fit Officiam, vt supra explicatum est in propria Rubrica.

i De quo fit Officiam.] Vt aliqua vel minima ratione cõcordet cum Officio Missa Votiuæ, debet de Officio fieri Cômém. Ioannes Burchard. Tertia

verò erit ea, quæ aliàs secundo loco diceretur, vt infra indicatur tit. 9. nu. 14. in iis verbis, Dicuntur plures, vt in Festis Simplicibus. de quibus ibid. n. 16.

4 Quando fit Cômémoratio de Feria Quatuor Temporum, pro Ferie Cômémoratione dicitur prima Oratio, quæ concordat cum Officio.

Patet ratio; vt concordet cum Officio, Burchardus.

5 In faciendis Cômémorationibus seruetur ordo vt in Breuiario. De Dominica, ante diem infra Octauam: de die infra Octauam, ante

C

Ferias

Ferias predictas: de Feriis predictis, ante Festum Simplex: de Festo Simplici, ante Orationes quæ secundo vel tertio loco dicenda assignantur, & hæc dicantur^k ante Orationes Votiuas: in quibus Votiuis seruetur deinde dignitas Orationum; ut de sancta Trinitate, de Spiritu sancto, de Sacramento, de sancta Cruce ante Votiuam de beata Maria, & de Angelis ante Apostolos, & similiter in aliis.

^k *Ante Orationes Votiuas.*] Præcedunt quæcumque Orationes, quæ ab Ecclesia certum habent locum. Votiuæ, quæ ad arbitrium Sacerdotis dicuntur, posteriorem occupant locum. Et sicut Votiuæ, verbi gratia de Spiritu sancto, cedit Commemorationi Festi Simplicis, ita cedere debet Orationi *A cunctis*, vel aliis, quæ secundo vel

tertio loco iubentur dici. Ceteris autem paribus, attenditur dignitas eorum de quibus est Oratio. ita *Burchard*. Videtur durum aliquibus, sed rationabile est, legem communem præponi arbitrio, hoc est, legi priuata, quam facit sibi Sacerdos in Orationibus Votiuis, quæ non concordant cum Officio.

6 *Si faciendâ sit commemoratio pro Defunctis, semper ponitur^l penultimo loco. In Missis autem Defunctorum nulla fit commemoratio pro viuis, etiam si Oratio esset^m communis pro Viuis & Defunctis.*

^l *Penultimo loco.*] Ratio Innocentij Papæ III. est de *Mysteriis Missæ* lib. 2. cap. 27. quia finis ad suum debet torqueri principium: non igitur dignitatis ergo, sed ut à Viuis, de quibus in prima Collecta, ad Viuos, de quibus in vltima, fiat regressus.

^m *Communis pro Viuis, &c.*] Hoc sancitum est post tempora Innocentij III. qui concedebat loco citato Orationem, *Omnipotens sempiterne Deus, qui viuorum dominaris simul & mortuorum*, &c. in Missis etiam Defunctorum. Sed planè æquum est, Defun-

ctis suffragia dari in Missis Viuorum, ut supra num. 6. dictum est; & in Missis Defunctorum solis Defunctis operam dare, exclusis Viuis in Collectis: quibus omni tempore, & in primo *Memento*, secretè satis superque est prouisum, etiam in Missa de Defunctis. Significatur etiam, non posse Defunctos in Purgatorio iuuare uiuentes, *Durand. lib. 4. cap. 15.* cuius sententia est probabilior, *Sanctus Thom. Secunda Secunda quæst. 83.* quem sequitur *Nauar. de Orat. cap. 20. n. 9.* contra *Medinam*.

7 *Quando dicuntur plures Orationes, ⁿ prima tantum & vltima cum sua conclusione terminantur: & ^o ante primam & secundam Orationem tantum dicitur Oremus; ante primam dicitur etiam^p Dominus vobiscum.*

ⁿ *Prima tantum & vltima.*] Et prima quidem terminatur, quia est propria Missæ; vltima vero, quia compre-

hendit alias, & quasi eas colligit, quæ ideò Collectæ dicuntur: quamquam aliæ causæ sint, cur Collectæ dicantur,

tar, *vt infra tit. 9.* Quandoque prima & secunda Oratio sub vna conclusione dicuntur, vt vnica videatur Oratio in Missa celebri: quod præsertim iubetur fieri in Collatione Ordinum, Consecratione Episcoporum, Virginum, Ecclesiarum, & Altarium, Benedictione Abbatum, Abbatissarum, Cœmeterij Benedictione, & Consecratione Regum, & Reginarum. Atque in his tantum casibus vni duas Orationes sub vno *Per Dominum*, docet *Burch. in Ord. celebrandi Missam.* An verò Orationes illæ, quæ post Missam Votiuam de Trinitate habentur pro gratiarum actione, sub eadem conclusione cum prima recitandæ sint, negamus in Missis priuatis: nam quod dicitur in oppositum in Missali Romæ edito 1621. additum fuit sine Superiorum facultate, me penitus rem indagante; & hic esset nimis nouus ritus in Missa priuata. In iis autem quæ solemniter dicuntur pro re graui, vsus Capellæ Papalis est, vt de duabus fiat vna ad solemnitatem: sed verba Rubricæ *tit. 9. num. 14.* indicant in solempni quoque duas esse, ergo cum duabus conclusionibus.

o *Ante primam & secundam.*] Ita

8 *Cum verò dicuntur plures Orationes, & vna Oratio eadem sit cum alia ibidem dicenda, Oratio huiusmodi, illa scilicet quæ eadem est, non alia, q̄ commutetur cum alia de Communi, vel Proprio, quæ sit diuersa. Idem seruetur in Secretis & Orationibus post Communionem.*

q̄ *Commutetur cum alia.*] Quænam commutanda est, prima, aut altera? prima manet, altera mutatur eo modo, quo præscribitur clarè in Dominica Septuagesimæ, quando venit ante Festum Purificationis beatæ Virginis, cuius Secreta eadem est cum Secreta prædictæ Dominicæ, & illa

Ordo Romanus; vt inuitetur populus ad Orationem, qua etiam de causa salutatur populus iis verbis, de quibus mox, *Dominus vobiscum*, vt ait *Innocent. III. lib. 2. cap. 26.*

p̄ *Dominus vobiscum.*] Ordo Romanus hoc habet. Quæ salutationis forma ad verbum legitur *Ruth 2. & 2. Par. 15.* Ferè simili vsus est Gabriel Angelus salutando Mariam, *Dominus tecum*; & alter Angelus ad Gedeonem, *Iud. 6.* sed vim & efficaciam habet à Christo, qui dixit: *Ego vobiscum sum, Matth. ultimo.* Ritus autem emanat à Clemente, ex *Gemma lib. 1. cap. 87.* vel Anacleto Papa, ex *Hugon. Vlt. lib. 2. cap. 11.* vel ab vtroque, ex *Radulpho loco citato, Propos. 23.* & est sensus: Dominus in vobis maneat, & petitionibus vestris effectum tribuat, *Durand. lib. 4. cap. 14.* Vel Sacerdos se habere pacem cum populo docet, ex *P. Damiani Opusc. de Dominus vobiscum.* Vel dicitur ad excitandos animos ad orationem, *Ruper. lib. 1. cap. 31.* Dicitur autem Dominus, non Deus; quia Dominus potestatis est titulus, *Turrecrem. in cap. Iacobus. de Conf. Dist. 1.* Alia addemus infra suis locis propria, *par. 2. tit. 5. num. 1.*

mutatur quæ secundo loco ponitur.

Dices: Quomodo fiet mutatio secundæ Orationis de Feria, vel Dominica, vel de iis quæ sunt ad libitum, quando est eadem cum prima de Sancto? nam hic accidit casus in Festo Quadraginta Martyrum occurrente in Feria quinta Cinerum; &

item in Festo S. Martini Episcopi in Dominica 22. post Pentecosten; vel cum præcipitur Oratio, *Deus refugium*. Verùm in his casibus poterit sumi Oratio secreta Feriæ sextæ Cinerum, vel Dominicæ XXIII. vel ea quæ proximè sequitur, pro quacumque tribulatione, respectiue ad

casus prædictos; vt eadem sit regula in fauorem Orationis primæ, quæ non debet mutari: & ita accidit in praxi, quia Celebrans, qui non præuidit Secretas, dicit primam de Sancto; mox aduertens secundam esse eandem, non potest non mutare secundam.

De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in excelsis. VIII.

IAm aggredimur partes integrantes Missæ, quæ in primordiis Ecclesiæ, ordinante Petro & Apostolis, duæ tantùm fuerunt, scilicet Consecratio cum verbis propriis, & Oratio Dominica, *Gregor. Papa in Epistola ad Ioannem Episcopum Syracusanum*; cuius Missæ quasi vestigium remanet in Parasceue, in qua tamen non fit consecratio. Idem Petrus Antiochiæ addidit tres Orationes, *Innocent. III. in Prol. ad lib. Myster. Missæ*, Collectam, Secretam, & Postcommunione, ex *Lindano ad Liturgiam sancti Petri*. Crescente verò cultu Christianæ Religionis, adiecta sunt alia, quæ visa sunt decentius conuenire, quandoque alia

dempta, alia mutata in melius. *Lindanus* autem in *Apologia* pro Liturgia sancti Petri Græca, quæ valdè similis est Gregorianæ, contendit probare, à sancto Petro fuisse præscriptam totam Missam Latinam, paucis exceptis; & successores eiusdem vel firmasse aliqua Decretis, vel restituisse neglecta, quod & nos cum Baronio supra affirmauimus. Ab initio verò non erat tutum moram longam trahere in Sacrificio, ex *Simone Græco apud Lindanum ibidem*.

Nunc agamus de singulis iuxta titulos Rubricarum, dilatis causis de Christo mysticis in alteram Rubricarum generalium partem.

Introitus semper eodem modo dicitur cum Gloria Patri, vt in Ordinario, præterquam tempore Passionis, & in Missis Defunctorum, vt etiam ibi annotatum est.

[Introitus.] Vel quia introëunte Sacerdote ad Altare dicitur, qui paulò antè dixerat, *Introibo ad Altare Dei*. ita *Microl. de Eccles. obser. cap. 1.* vel quia sit quasi præmium Missæ, *Conrad. lib. 1. Carimon. cap. 1.* vel quia populo introëunte Psalmus cantabatur, *Rhenan. ad Tertull. de Cor. militis*. A S. Gregorio dicitur *Antiphona*, ab Ambrosianis *Ingressa*.

Componitur regulariter ex Psalmo Dauidis, Versu eiusdem Psalmi, Glo-

ria Patri, Sicut erat, & repetitione Psalmi. Dixi, regulariter ex Psalmo: nam Cælestinus I. Papa constituit, vt Psalmi centum quinquaginta ante Sacrificium cantarentur antiphonatim, quod antè fiebat, ex *Dion. de Eccles. Hierar. cap. 3.* & *Cassiano lib. 3. de Instit. Mon. cap. 11.* sed non vbique. Antiphonatim autem, hoc est, non totum Psalmum recitabant antiqui, vt aiunt quidam apud *R. adolph. Protopos. 23.* sed, vt docet *Alcuin. loco citato,*

tato, ex omnibus Psalmis excerp-
bant Antiphonas: Baronijs tamen an-
no 418. explicat Decretum Caelestini
de toto Psalterio cum Antiphonis an-
te Missam cantando in Ecclesia Ro-
mana; & Bellarminus idem sentit lib. 2.
de Missa cap. 16.

Irregulares verò Introitus sunt per-
pauci, qui non ex Psalterio, sed ex
Prophetis, seu alijs Scripturæ libris
sunt hausti, vt in Natiuitate Domini,
Puer, qui natus est, &c. in Ascensio-
ne, *Viri Galilæi*, &c. Versum tamen ex
Psalmo qui cantabatur retinuit S. Gre-
gorius Papa, ex Durando lib. 4. cap. 5.
Dixi, *Versu eiusdem Psalmi*; quia
quando Introitus incipit à primo Versu
Psalmi, tunc Versus Introitus est, qui
proximè sequitur in Psalmo; quando
verò incipit à Versu de sequentibus in
Psalmo, Versus est idem, qui est pri-
mus in Psalmo. Exempla patent in
Missali, nimirum in Natiuitate Domini,
Dominus dixit ad me, &c. Versus est,
Quare fremuerunt gentes. in Domini-
ca prima Aduentus, *Ad te leuavi ani-
mam meam*, &c. Versus est de sequen-

tibus in Psalmo, *Vias tuas Domine*, &c.

[*Gloria Patri*.] Additum est quasi
ad finem Psalmi, ex instituto Damasi
Papæ: quamquã ante Damasum com-
posita fuisse laus hæc fertur à Nicæna
Synodo, imò ab Apostolis, ex Basilio,
eam fluxisse probat Baronijs anno 325.
Nicænum addidit, *Sicut erat*, &c. Ba-
ronijs ibidem ex Conc. V. asen. can. 7.

De repetitione Psalmi, seu Introi-
tus, Durand. & Radulph. locis citatis.

[*Tempore Passionis*.] Nam tunc
omittitur laus Trinitatis, *Gloria Pa-
tri*, &c. ita *Microlog. cap. 52.* tum quia
Introitus sunt de Passione Christi;
tum quia, propter humiliationem ca-
pitis nostri proximam, omitenda est
glorificatio sanctissimæ Trinitatis, in
qua Filius Dei est idem cum alijs
Personis diuinis. Prima causa redditur
à Durando lib. 6. cap. 60. in Dominica
de Passione, altera ab Amalar. de Ec-
cles. Officijs lib. 4. cap. 20.

[*Defunctorum*.] Indicia lætitiæ
omittuntur in his Missis, ad imitatio-
nem Officiorum quæ aguntur in mor-
te Domini, *Alcuin. circa finem libri*.

2. *Kyrie eleison, dicitur nouies post Introitum, alternatim cum ministro,
id est, ter Kyrie eleison, ter Christe eleison, ter Kyrie eleison.*

Post Apostolicos Hebræos cœpe-
runt Græci facere Missam Adriano
Primo imperante, Durand. lib. 2. cap. 1.
obiit ille anno Domini 140. Vox au-
tem Græca *Kyrie eleison* inuenitur in
Liturgijs S. Iacobi, & S. Marci, Du-
rand. lib. 2. cap. 13. à Græcis Siluester
ad Romanos eam transtulit; Radulph.
Propos. 23. fuisse verò in vsu in tota
Italia, testatur Concil. V. asen. can. 3. an-
te S. Gregorium 150. annis, ex Bellar-
min. lib. 2. de Miss. cap. 16. idem scribit
Augustinus de omnibus Christianis,
contra Pascendum Epist. 178. & signi-

ficat, ex eodem ibidem, Domine misere-
re. Nouies autem in Missa dici, docet
Greg. lib. 7. Epist. 63. qui se dicit reitit-
uisse, non instituisse hunc ritum, cum
alternatione partim à Sacerdote, par-
tim à populo, quod non faciunt Græci;
nimirum, *ter Kyrie, ter Christe* (quod
etiam Romanorum est, non Græce-
rum) & *ter Kyrie*. Addit Amalar. lib. 3.
cap. 6. causam; quia ante omnem Ora-
tionem specialem Sacerdotum, necesse
est præcedere misericordiam Domini,
vt fereretur mens Sacerdotis ad ea in-
tendenda quæ ore dicit, & vt dignus

fit Deum alloqui, & exaudiri, S. Thom. 3. p. quest. 83. artic. 4. notat (quod prius notauerat Innocent. III. lib. 2. cap. 19.) ter dici ad Patrem, ter ad

Filium Christum, ter ad Spiritum sanctum; additque S. Thom. ad significandum, quod omnes personae sunt in seinuicem.

3 Gloria in excelsis, dicitur quandocumque in Matutino dictus est Hymnus Te Deum, praeterquam in Missa^x Ferie quinta in Cena Domini, & Sabbati sancti, in quibus Gloria in excelsis dicitur, quamuis in Officio non sit dictum Te Deum.

Hymnus Angelicus ita dictus est, quia illum cecinere Angeli in Natiuitate Domini; cui addidere reliqua vsque ad finem varij Doctores, ex Concilio Tolet. IV. can. 12. quo modo conciliari possunt qui eum tribuunt Apostolis, Clem. lib. 7. Constit. cap. 48. & qui Telesphoro, Innoc. III. lib. 2. cap. 20. & qui Symmacho, Berno cap. 25. de Officio Missae; & qui S. Hilario Pictauiensi, Alcuin. cap. de Celebratione Missae: qui verius in Latinum transtulit, ait Bonius ad Apost. Constit. Clem. cap. 47. lib. 7. Ut autem dicatur in Missa, constituit Telesphorus, ex Innocent. loco citato, & ex Epist. 1. eiusdem Telesphori, idem asserunt Damasus, Rabanus, & alij complures apud Duran. lib. 2. cap. 14. Symmachus praeterea iussit recitari in diebus Dominicis, & in Natalitijs Martyrum, ex Alcuin. Amalar. & alijs; quia in Dominicis significatur Resurrectio Christi, per quam Sancti sociati sunt in gloria & laudibus Angelorum. Duran. lib. 4. cap. 13. tribuit Stephano Schulting. quod in Dominicis dicatur, & citat librum Pontificalem Tom. 1. sua Bibliothec. p. 1. cap. 26. Item in omni Festo

dicitur, quod plenum habet Officium, hoc est, nouem Lectiones (exceptis Aduentu, Innocentium Festo, & a Septuagesima ad Pascha) ex Decr. Leon. IX. teste Democh. Tom. 4. c. 15. Microl. cap. 2. & 45. Item toto tempore Paschali, quod statum aeternae gloriae & pacis significat, Hugo Victor. li. 2. cap. 4. Denique quando in Officio dicitur Te Deum, de Celebrat. Miss. cap. Consilium, ex Innocent. III. quia hi duo Hymni continent laudes sanctissimae Trinitatis.

x Ferie quinta in Cena Domini.] Dicitur Hymnus Angelicus in hac Missa, can. Porro de Consecrat. Distinct. 1. ex institutione Nicolai Papae; & quia gaudium ea die est ob institutionem Sacramenti, Duran. de Cena Domini, & in Ordine Romano praescribitur.

y Sabbati sancti.] In cuius Missa idem cantatur Gloria in excelsis, quia pax data est renatis fonte Baptismatis, & proxima est Resurrectio Saluatoris, Duran. de Missa Sabbati sancti. Pascha item dici potest praesens; Missa enim dicitur Resurrectionis, quae nocte sequenti celebratur: & huius ritus meminit etiam Ordo Romanus.

4 In Missis Votiuus non dicitur, etiam tempore Paschali, vel infra Octauas, nisi in Missa^a B. Mariae in Sabbato, & Angelorum: & nisi Missa^b Votiuus solemniter dicenda sit pro re graui, vel pro publica Ecclesia causa. Neque dicitur^c in Missis Defunctorum.

Inno-

Innocentius III. in cap. Consilium. de Celebrat. Miss. ait, in profestis (id est, pro festis) non dici Hymnum Angelicum apud Romanos, vt inter commemorationem & solemnitate[m] appareat differentia; & hoc asserit specialiter obseruari in Missis B. Mariæ; quod, ex Radulpho Propos. 13. debent obseruari, qui diligunt decorem domus Dei. Nam sicut decor est, illum in festiuitatibus recitare, ita decor est, illum omittere in diebus priuatis: iucundius etiam in festiuitatibus suscipitur, quod in profestis supprimitur, & tacetur. Hæc ille. *A. in omni aud. in z Beata Maria in Sabbato.*] Italegendum omnino, non autem cum interpunctione, vt olim in Missalibus Venetis & aliis mendosis, in quibus legebatur hoc modo, nisi in *Missâ beatae Mariæ, in Sabbato*; superfluum enim esset illud in Sabbato: nam vel intelligis de Missâ in Sabbato, quando de ea fit Officium in Sabbato; & eo casu *Gloria* dicitur, quia in Officio dictum est *Te Deum*, & pertinet ad Rubricam superiorem num. 3. neque illa est Votiuâ: nam Votiuâ non concordatur cum Officio, tit. 15. m. 5. Vel intelligis de verè Votiuâ; quæ dicitur in Sabbato principalis de Aduentu, de qua supra tit. 4. num. 2. & tunc additum fuisset in hac Rubrica, *Sabbato de Aduentu*. Vel intelligis de merè Votiuâ, quæ ad libitum dicitur, etiam in Sabbato, priuatim, & omnino discordante ab Officio: & eo casu sufficeret dixisse, in *Missâ beatae Mariæ*, absolute, quocumque die dicatur. Ne igitur superfluat illud in Sabbato, amouecomma, seu distinctionem; & sic præscribi hoc loco, quod in Votiuâ beatae Mariæ, quæ dicuntur in omni Sabbato, etiam Aduentus, Quatuor Tempo-

rum, Vigiliatum, seu Festi Semiduplicis (non in aliis diebus extra Sabbatum) dicatur in iis tantum Hymnus Angelicus; ita vt hoc ordine beatae Virgini operam demus: Primò, in Festis ipsius cum Hymno Angelico, Symbolo Apostolorum, & Præfatione propria, quod nemo negat. Deinde, in Sabbato (quod habere nonnihil solemnitate[m] in honorem beatae Virginitis docuimus sup. tit. 4.) cum Hymno Angelico, & Præfatione propria, siue concordet, siue discordet Missâ B. Virginis ab Officio, quod hoc loco piè conceditur omni Sabbato. Tertio, in reliquis diebus, & Votiuâ Missis eiusdem, dicatur tantum Præfatio propria eiusdem beatae Virginitis. Confirmatur hæc Rubrica ab alia, quæ habetur in Ordine Missæ in Missali post Hymnum Angelicum, videlicet: *Sic dicitur etiam in Missis beatae Mariæ, quando dicenda est*; ergo non semper dicenda est, *Gloria in excelsis*. Sensus autem horum verborum est: *Sic*, id est, eodem modo, quo immediatè supra descriptus est, dicendus est Hymnus Angelicus, non additis ampliùs ijs verbis, quæ ante piū V. in dicto Hymno addebantur à Sacerdotibus in honorem B. Virginis: *Quoniam tu solus Sanctus, Mariam sanctificans; tu solus Dominus, Mariam gubernans; tu solus Altissimus, Mariam coronas*, & alia verba, quæ ampliùs non sunt in vsu.

Neque post recognitionem Missalis datus est hic Hymnus cuiuscumque Missæ de B. Virgine, quidquid in vulgus sparserint aliqui, & falso. Imò sacra Rituum Congregatio deleri iussit anno 1627. de quibusdam Calendariis insigniorum locorum Decretum falso adscriptum eidem Congregationi contra hanc Rubricam, de Hym-

no Angelico in Votiuus beatæ Mariæ.
a *Et Angelorum.*] *Burchard.* & merito, quia prima verba Hymni fuere primò prolata ab Angelis, *Luc. 1.*

b *Votiuia solemniter,* &c.] Suprà diximus cum Innocentio III. omitti Hymnum Angelicum in privatis diebus, vt appareat differentia inter solemnitatem & commemorationem. Si ergo solemnitas adsit aliqualis; vel ratione temporis, puta, quia Sabbatum dicatum beatæ Virgini; Vel quia eo die obiit ille, de quo dicitur Missa, quasi in eius Festo, licet non dicatur Officium, vt in *Cerimoniali suo Petrus Ruiz notavit, & bene;* Vel ratione causæ grauis, aut publicæ, conceditur Missis Votiuus Hymnus Angelicus. Estimatur etiam solemnitas ratione loci, qua ratione Priuilegium dicitur fuisse datum sacrosanctæ Ædi B. Virginis Lauretanæ, vt ibidem in omnibus Missis B. Virginis dici queat *Gloria in excelsis;* & habetur in *Synodo vltima Lauret. tit. 1. n. 4. sub Card. Roma.* Res autem grauis ea est, pro qua conuenit totus Clerus cum Epi-

scopo: si tamen paramenta adhibeantur violacea, tunc non dicitur *Gloria*, neque *Credo.* & sacra Rituum Congregatio 19. *Maij 1607.* vtrumque declarauit: nisi in Dominica dicatur Missa Votiuia solemniter; quia tunc dicitur *Credo.* Quare ex dictis sublatum est Priuilegium de *Gloria in excelsis;* datum Minoribus ab Alexandro I V. & Sixto IV.

c *In Missis Defunctorum.*] Hoc notat *Amalar. lib. 3. cap. 44.* quia tunc non est locus latitiæ, quam indicat Hymnus Angelicus: sicut nec in diebus luctus Aduentus, & Septuagesimæ ad Pascha.

Hoc loco addendum videtur, neque dici, *Gloria in excelsis*, in Vigiliis Missis quæ veniunt infra Octauam, licet in Officio dictum sit *Te Deum:* quia hæ Missæ non concordant cum Officio. Et habetur hic ritus in Missali in Vigilia Apostolorum Petri & Pauli, & Assumptionis B. Virginis. continet enim Hymnus celestem gloriam, ex *S. Thom. 3. p. 9. 83. art. 4.* quæ cum Vigilia non consonat.

De Orationibus. IX.

O Ratio & collecta idem. eiusdem vsus ab Apostolis, ex *Orig. Homilia 11. in Ierem.* explicat *Ordo Romanus*, quasi sit Collectio, vt Missa, & Missio; vel quòd ex diuinis Scripturis colligatur Oratio; vel quia dicitur super Collectam, id est, populum collectum, *Alcuin. vbi sup.* vel quia Sacerdos omnium preces in ea colligit, *Microlog. c. 3.* vel quia astantes se debet colligere vt orent, *S. Bonauen. de Myster. Miss.* dicitur etiã Benedictio ab *Amalar. 2. cap. 9. ex 1. Cor. 14.* Breuis autem est, ne multum loquentes oremus,

Matth. 6. Docet *Dion. Epist. ad Demophil.* preces fieri ante mysteria. Orationes composuit *Ambros. ex Gemma lib. 1. c. 87.* & in Missali Romano multæ sunt illius, vt suis locis indicabimus. à *Gelasio Papa auctæ & limatæ fuerunt,* ex *Sigeb. anno 487.* A *S. Gregorio* deinde, quibusdam additis, vel detractis, in ordinem & librum Sacramentorum redactæ, *Walafr. Strabo de Reb. Eccles. cap. 22.* & *Micrologus cap. 61.* Concilia, *Carth III. can. 23.* *Mileuir. can. 12.* quibus aderat *S. Augustinus,* reiciunt non probatas.

1 **I**N Festis Duplicibus dicitur vna tantum Oratio, nisi facienda sit aliqua commemoratio, vt dictum est supra.

Romana traditio vnam Orationem tribuit cuique Missæ, *Microl. cap. 4.* quia vnus Introitus, vna Epistola, vnum Euangelium, *Amalar. in Prolog.* de diuinis Offic. Vnum est Officium, *Radul. Propos. 23.* & fidei seu vnitatis Sacramentum denotat, *Innocent. III. lib. 2. cap. 27.*

2 *In Festis Semiduplicibus occurrentibus ab Octaua Pentecostes vsque Aduentum, & à Purificatione vsque ad Quadragesimam, dicitur secunda Oratio, A cunctis, tertia ad libitum.*

Sicut in Officio fiunt commemorationes de B. Virgine, sanctis Apostolis, S. Patrono, seu Titulari, & de Pace: ita in Missa dicitur secunda Oratio, *A cunctis*, cuius est auctor Innocentius III. *ex Duran. lib. 4. cap. 15.* in qua supradicta memorantur. nam littera N. nomen exigit Patroni, seu Titularis Ecclesiæ, vbi celebratur. tertia verò additur, quia impari numero gaudet Deus, *ex Innocentio III. & tres dicendæ, in honorem sanctissimæ Trinitatis, idem Innocent. ibidem;* vel quia Christum ter orauit in horto, *Microl. supra.* vel quia in memoriam eius qui tertia die resurrexit, *Clem. lib. 2. Constit. cap. 63.* & tres approbat dici *Concil. Laodic. cap. 19.* Numerus impar est indiuisibilis, & vnionem hoc loco significat Ecclesiæ orantis. In tertia Ora-

tione ad libitum, cauere debet Sacerdos pro sua modestia, ne coram Prælato suo, seu Principe, dicat Orationem quæ habet titulum, *Pro se ipso Sacerdote.* ita *Burchardus in Ordine celebrationis Missæ.*

Dices: Cur in Oratione, *A cunctis*, in qua continentur omnia suffragia, seu communes cõmemorationes Officij, vt dictum est, nulla mentio fit de Cruce, de qua in Officio? Respondeo, non semper fieri de Cruce in Officio commemorationem; & fuisset incommodum, modò eam demere, modò addere in Oratione, *A cunctis*, pro varietate Missæ ferialis, seu de Sancto. Deinde tota Missa commemoratio est de Cruce: qua etiam de causa tempore Paschali fit in Officio cõmemoratio de Cruce, non in Missa.

3 *In Festis Semiduplicibus occurrentibus ab Octaua Epiphaniæ vsque ad Purificationem, dicitur secunda Oratio, Deus qui salutis, tertia Ecclesiæ, vel pro Papa, Deus omnium fidelium.*

Secunda Oratio de B. Virgine ob eiusdem partum dicitur, vsque ad Officium Purificationis etiam translatum; tertia pro Ecclesiâ, vel pro Papa.

4 *In Festis Semiduplicibus à Feria quarta Cinerum vsque ad Dominicam Passionis, secunda Oratio de Feria, tertia, A cunctis.*

Secunda de Feria, de qua in Officio ob alias commemoraciones & Suffragia quæ in eodem fiunt Officio.

5 *In Semiduplicibus à Dominica Passionis vsque ad Dominicam Palmarum, secunda Oratio de Feria, tertia Ecclesie, vel pro Papa.*

Omittuntur enim commemorationes in Officio, & consequenter etiam in Missa; tamen pro Ecclesia, vel eius capite, adhuc est orandum. Quod si hoc tempore cantandæ sint duæ Missæ, de Festo, & de Feria, in Festo Se-

miduplici secunda erit, Ecclesie, vel pro Papa. neque dicetur tertia Oratio; ita Romæ fit: & minuitur numerus Orationum in Missa, sicut & suffragiorum in Officio. cuius rei causam num. 8. afferemus.

6 *In Festis Semiduplicibus ab Octaua Pasche vsque Ascensionem, secunda Oratio de S. Maria, Concede nos, tertia Ecclesie, vel pro Papa.*

In his, & sequentibus, quando in Officio cessant commemorationes de Sanctis, & de Pace, cessat etiam Oratio, *Acunctis*. Sed quia beata Virgo numquam cessat orare pro nobis, & Festa Filij sunt etiam Matris, neque à Sanctis quidquam obtinemus, quod à Deo per manus Mariæ priùs

non donetur; ideo tempore Paschali, infra Octauas Ascensionis, Corporis Christi, & Sanctorum, in eorumque Vigiliis, secunda Oratio est de beata Virgine; præterquam quod hoc Sacrificium de ea mundo fuit generatum, *Honorius in Gemma animæ lib. 1. cap. 104.*

7 *In Festis Semiduplicibus infra Octauas occurrentibus, secunda Oratio dicitur de Octaua, tertia, quæ secundo loco infra Octauam ponitur.*

Sicut in Officio fit commemoratio de Octaua, ita & in Missa in secunda

Oratione; & consequenter, quæ secunda erat, tertium obtinet locum.

8 *Infra octauas Pasche, & Pentecostes, in Missa de Octaua dicuntur duæ tantum Orationes, una de die, alia Ecclesie, vel pro Papa.*

Valet hinc ea ratio quam affert *Durandus in Dominica de Passione*, in qua cessant Commemorationes Sanctorum in Officio; ut scilicet nostra intentio feratur in Christum solum, & spes nostra eleuetur ad vnicum eius singulare refugium. Addimus igitur in tempore Passionis, Paschatis & Pentecostes aliam Orationem tantum

pro Ecclesia, vel pro Papa, pro quibus præcipuè orandum, nullo alio mediante Aduocato, neque beata Virgine, quia Christus & Spiritus Paraclitus sunt tunc temporis supremi & vnici Aduocati nostri. Si in prædictis occurrat Commemoratio de Sancto, non dicitur tertia Oratio, ad sensum Rubricæ.

9 *Infra alias Octauas, & in Vigiliis quæ ieiunantur (excepta Vigilia^a Natiuitatis Domini, & Pentecostes) dicuntur tres, una de die, secunda de sancta Maria, tertia, Ecclesie, vel pro Papa. Sed infra Octauas sanctæ Mariæ, & in Vigilia, & infra Octauam Om-*

niurs

nium Sanctorum, secunda Oratio dicitur de Spiritu sancto, Deus qui corda, tertia Ecclesie, vel pro Papa.

Pro prima parte Rubricæ attulimus congruentem rationem *in hoc eodem tit. num. 6.*

d *Natiuitatis Domini, &c.*] Hæ Vigiliæ habent rationem Festi Duplicis, & solemnioris.

e *De Spiritu sancto.*] Quia in prima Oratione vel explicitè, vel implicitè, vt in Vigilia & infra Octauam Omnium Sanctorum, Mariæ merita im-

ploramus; idè in secunda Oratione eam denuò inuocare non debemus. Sitigitur secunda de Spiritu sancto, qui eam obumbravit & secundam reddidit. Quem ritum viguisse apud aliquos in Officio paruo beate Virginis, vt post Orationem de beata Virgine fieret semper Commemoratio de Spiritu sancto, & de omnibus Sanctis, scribit *Radulphus Propos. 20.*

10 *In Dominicis infra Octauas occurrentibus dicuntur due Orationes, vna de Dominica, secunda de Octaua: & in die Octaua dicitur vna tantum Oratio, nisi facienda sit aliqua commemoratio.*

Ratio est, quia de Octaua fit Commemoratio in Dominica, tertia verò Oratio omittitur ad maiorem solemnitatem. In Octaua dicitur vna tantum Oratio, quia est Duplex Officium.

Accidit in Dominica priuilegiata

fieri tantum Commemorationem de die Octaua, quæ non transfertur; & tunc in Missa secunda Oratio erit de Octaua. Neque tertia dicitur; quia dies est Octaua, & nobilior quam Dominica infra Octauam, in qua duæ tantum dicuntur.

11 *In Dominicis dicuntur tres, vt in Ordinario assignantur, quibusdam exceptis, vt suis etiam locis notatur.*

Causam habes ex *Clemente supra num. 2.*

Excipitur Dominica Passionis, in qua duæ tantum dicuntur, ob rationem supra allatam *num. 8.* Item Do-

minica Palmarum, in qua vna tantum Oratio, *tit. 7. num. 1.* Item Dominica in Albis, quæ vnicam habet Orationem, quia eius Officium est Duplex.

12 *In Festis Simplicibus, & Feriis per annum, nisi aliter in propriis locis notetur, dicuntur tres, vt in Semiduplicibus, aut quinque: possunt etiam dici septem ad libitum.*

Plures tribus non dicuntur in Semiduplicibus, nisi ob Commemorat.

f *Quinque.*] Propter quinque partem Christi Passionem, *Microlog. c. 4.*

g *Septem.*] Quia Christus in Oratione Dominicali septem instituit pe-

ditiones, *Microlog. vbi supra.* vel ob septiformis gratiæ Spiritum, *Innoc. III. lib. 2. cap. 27.* Plures etiam possent dici; sed tædio essent audientibus, ex *Micrologo loco citato.* Contigit Romæ anno 1628. in Ecclesia Anglorum dici

D 2

oçto

octo Collectas de præcepto, nimirum de Festo S. Siluestri, de Dominica infra Octauam Natiuitatis, de quatuor Octauis, de quinta Octaua S. Thomæ titularis, & vltimam iussu Pontificis, *Deus refugium.*

Ad libitum verò hoc loco non si-

gnificat tamen, quòd quascumque velis Orationes dicas, sed eas prius, quæ in Rubricis assignantur, pro secunda, vel tertia; & tunc supra illas, quæ tibi magis placeant, addere poteris alias cum debito ordine, & numero.

- 13 *In Feriis Quatuor Temporum, & ubi plures leguntur Lectiones, huiusmodi plures Orationes dicuntur post vltimam Orationem ante Epistolam, vt suis locis in Proprio Missarum de Tempore.*

Leguntur enim plures Lectiones in Feriis quartis & Sabbatis Quatuor Temporum; præterea in Feria quarta ante Sabbatum, *Sitientes*, Domin. Quadrages. & in Feria quarta maioris Hebdomadæ. Quia ve-

rò Epistola magis attinet ad Sacrificium Missæ, quàm Lectiones præcedentes, idcirco multiplex Oratio, quæ ad Sacrificium propius accedit, immediatè ante Epistolam collocari debet.

- 14 *In Missis Votiuus, quando solemniter dicuntur pro re graui, vel pro publica Ecclesiæ causa, dicitur vna tantum Oratio: sed in Missa pro gratiarum actione additur alia Oratio, vt in proprio loco notatur. In aliis autem dicuntur plures, vt in Festis Simplicibus.*

Vnitas Orationis dicit & significat solemnitatem, vt in Duplici patet. In Missa verò pro gratiarum actione additur alia per modum commemorationis cum distinctione à prima, vt notauimus supra tit. 7. n. 7. & est Burchar.

In Votiuus priuatis secunda Oratio est, de quo fit Officium; tertia erit ea, quæ secundo loco dicitur in Missa de Officio, exceptis Votiuus iis de quibus numero sequenti. Oratio pro gratiarum actione secundo semper loco dicitur.

- 15 *In Votiuus B. Mariae secunda Oratio dicitur de Officio illius diei, & tertia de Spiritu sancto: sed in Sabbato, quando de ea factum est Officium, secunda Oratio erit de Spiritu sancto, tertia Ecclesiæ tue, vel pro Papa. ^h In Votiuus de Apostolis, quando ponitur Oratio A cunctis, eius loco dicitur Oratio de S. Maria, Concede nos famulos.*

Orationem de Spiritu sancto conuenire Missæ beatæ Virginis, diximus hoc eodem tit. num. 9. & semper dicitur, quia est Rubrica generalis, etiam tempore Aduentus, Passionis, & Paschali, in quibus assignatur in aliis Missis Oratio, *Ecclesiæ*, vel *pro Papa.*

^h *In Votiuus de Apostolis, &c.* Non

dicitur Oratio, *A cunctis*, ne fiat nona mentio Apostolorum Petri & Pauli; nam de his Apostolis tantum Rubrica loquitur: ne verò pereat deinde memoria beatæ Virginis, quæ habetur in omiffa Oratione *A cunctis*, dicitur eius loco *Concede*, de sancta Maria.

In aliis autem temporibus, quando non

non dicitur *A cunctis*, nulla accidit mutatio.

Quæres, An similem ob causam in Missa Votiuâ de Patrono, seu Titulari, qui nominatur in litera N. in Oratione *A cunctis*, debeat fieri similis muta-

tio Orationum. Respondeo, satis esse in eo casu, vel tacere in Oratione, *A cunctis*, nomen Patroni, seu Titularis, ne de eodem bis fiat mentio in Collectis; vel nominare poteris vice illius alium pro tua deuotione.

16 *Si cum plures dicuntur Orationes, occurrat fieri commemoratiorem alicuius Sancti, ea ponitur secundo loco, & tertia Oratio dicitur, quæ aliàs secundo loco dicenda erat.*

i *Commemorationem.*] Intellige hinc Commemorationem Sancti, non ad libitum Sacerdotis, sed eam quæ facta est in Officio, vt in Sabbato, quando fit Officiu[m] beatæ Mariæ Virginis cum commemoratione Festi Simplicis; tunc enim Oratio de Spiritu sancto erit tertio loco dicenda, quod valet etiam in Missis non Votiuis, vt dictum est supra tit. 7. num. 5.

Atque hinc ille ritus non satis placet dicendi quatuor Orationes in Dominicis, & Feriis Quadragesimæ, prima de Feria, secunda de Vigilia, vel Festo Simplici, tertia, *A cunctis*, quarta, *Omnipotens*: vel adde quintam, vel deme quartam, vt dictum est supra num. 12.

Accidit etiam, à Superiore decerni pro publica causâ quotidie dicendam Orationem, *Deus refugium nostrum*, seu aliam; & tunc vel dicitur loco tertiæ ad libitum; vel addatur vt commemoratio in Duplicibus, Semiduplicibus, & Dominicis. Sacra Rituum Congregatio die 28. Augusti 1627. omitti decreuit regulariter prædictam Orationem in Festis primæ classis: in aliis verò secundæ classis, communior

vsus insigniorum Ecclesiarum Urbis est, vt neque dicatur in Missis priuatis, nedum in solemnibus, à qua sola excluditur commemoratio de Festo Simplici. quæ consuetudo mihi placet. Ita verò addatur hæc Oratio, vt nulla omittatur ex iis, quæ in Missali cuique Missæ singillatim & nominatim assignantur: imò in iis, in quibus tertia est ad libitum, potes eam dicere, & addere, *Deus refugium*; ea ratione tamen, vt serues debitum numerum, videlicet, quatuor in Dominicis, & Semiduplicibus, quinque in Simplicibus, feriabilibus & Votiuis, iuxta superiorem Rubricam num. 12.

In Missa de Sancto, qui titulus est Altaris, de quo tamen non recitatur Officiu[m], sed Missa tantum, ad eiu[s]dem Altare, in die Festo illius (quia non debet omitti Oratio eius de quo fit Officiu[m]) conuenit vt tertia sit Oratio, quæ aliàs secundo loco tunc temporis dicenda foret. Est enim hæc Missa ex Votiuo & festiuo mixta. Ex Votiuo, quia discordat ab Officio; ex festiuo, quia eo die obiit Sanctus de quo Missa: & ideo dicitur in ea Hymnus Angelicus, vt supra diximus.

17 *In conclusione Orationum hic modus seruatur. Si Oratio dirigatur ad Patrem, concluditur, Per Dominum nostrum, &c. Si ad Filium, Qui uiuis & regnas cum Deo Patre. Si in principio Orationis fiat mentio*

D 3

Filij

Fili, concluditur, Per eundem Dominum nostrum. Si in fine Orationis, eius fiat mentio, Qui tecum viuit. Si facta sit mentio Spiritus sancti, in conclusione dicitur, In unitate eiusdem Spiritus sancti, &c. Alia quoque in dicendis Orationibus seruentur, qua superius in Rubrica de Commemorationibus dicta sunt.

Oratio ad Patrem vt plurimum dirigitur, iuxta doctrinam Christi, *Matth. 6. & Ioan. 16. & ex Decr. Carthag. Conc. cap. 23.* & tunc conclusio fit hoc modo, *Per Dominum nostrum Iesum Christum.* quod sumptum est ex Epistola ad Romanos 5. *Innoc. III. lib. 2. cap. 26.* Rarò ad Filium dirigitur, nec antiquitus, vt notat *Bellarmin. de Miss. lib. 2. cap. 16.* vt Filius etiam credatur Deus: & eo casu conclusio fit, *Qui viuis, & regnas.* Numquam de facto ab Ecclesia ad Spiritum sanctum in Missa Collecta dirigitur; quia donum est, & à dono non petitur donum, sed à donatoribus, à quibus ille procedit, *Durand. lib. 4. cap. 15.* diriguntur tamen Hymni & Sequentiæ ad eum; & possent etiam dirigi Collectæ, quod Ecclesia non fecit adhuc.

Reliqui conclusionum modi per se patent, & qua de causa variandi, vt nimirum concinant sensui Orationis vltimæ, ex *Nau. de Oration. cap. 19. num. 169.* quam concludunt. Si ad ipsam Trinitatem dirigitur Oratio, dicitur, *Qui viuis, &c.* ne videatur separari Christus à Trinitate.

Hoc autem est commune omnibus conclusionibus, vt mentio in iis fiat semper sanctissimæ Trinitatis; vt intelligamus, nullum fieri præiudicium reliquis diuinis Personis, quæ in Oratione taceri videntur, dum consummatio ostendit, nullum esse discrimen

in Trinitate, *Fulgen. lib. 2. ad Monimum quæst. 1.*

In unitate Spiritus sancti Deus, ita legendum esse, non autem præponendam vocem Deus, tradit ex Romana auctoritate *Radulph. Propos. 23.*

Additur Amen in fine, vt communitatem Orationem, quam Sacerdos obtulit, omnes confirmet, *idem ibidem.* meminitque huius ritus respondendi Amen *S. Augustinus Epist. 178. & Tract. 41. in Ioan.* & quia vox Hebræa est, quæ significat apud nos idem quod fiat, in præcationibus vsurpata est Apostolorum tempore, *1. Cor. 14.* tam à Græcis quàm à Latinis, & numquam fuit mutata; vti alia etiam retinentur Hebræa, ob causas paulò infra recensendas. Significat etiam *verum est, Orig. Tract. 35. in Matth. Ambr. de iis qui inicianur mysteriis lib. 1. cap. 9.* & in hoc sensu concordat Amen cum Orationis potiùs conclusione, quàm cum Oratione; quasi asserat populus, verum esse, regnare Deum in unitate Spiritus sancti, *Innocen. III. lib. 2. cap. 26. Durand. lib. 2. cap. 17.*

Notat *Nauarrus de Orat. cap. 19. num. 171.* conclusionem abbreviari, & dici, *Per Christum Dominum nostrum:* quod in Canone fit, quando scilicet non præcedit, inquit ille, *Domine vobiscum.* quod verum est vt plurimum, non autem semper.

De Epistola, Graduali, Alleluia, & Tractu,
ac de Euangelio. X.

Post ultimam Orationem dicitur^k Epistola: qua finita, à ministris respondetur,^l Deo gratias. Et similiter quando leguntur plures Lectiones, post singulas dicitur, Deo gratias, præterquam^m in fine quinta Lectionis Danielis in Sabbatis Quatuor Temporum,ⁿ & in fine Lectionum Feria sexta in Parasceue, & Sabbati sancti.

[k Epistola.] Sonat Epistola supermissionem, seu supererogationem; quia litteræ, quæ mittuntur, habent aliquid supra id quod viua voce nuntius refert, ideoque Epistolæ vocantur.

Est igitur Epistola Missa supra, siue vltra Testamentum vetus, & Euangelium, *Alcuin. de Diuinis Officiis.* Auctores legendi Epistolam in Missa fuere Apostoli, & habetur in Liturgia S. Petri; tum Successores Apostolorum, *ex Can. 10. Apost. Dion. de Ecclesiast. Hierar. cap. 3. Clem. lib. 2. Const. cap. 57.* Alexander autem Papa, qui dicitur auctor ab Honor. in *Gemma cap. 88.* fortasse Decreto ritum stabiluit. Ante Anastasium Paulus tantum legebatur, *ex Demochare, Tom. 4. cap. 15.* deinde verò non solum Pauli legebantur Epistolæ, *VValafr. Strabo cap. 22.* sed etiam aliorum Apostolorum, & Prophetarum: quod clarè asserit *S. Iustin. Apol. 2.*

Porrò per totum anni curriculum ex Prophetis & Apostolis collegit & ordinavit Epistolas & Lectiones sanctus Hieronymus in *lib. qui dicitur Lectionarius, vel Comes S. Hier. vt docet Beruo cap. 1.* Damaso approbante, *ex Radulpho Prop. 23.* eo fine, vt per Lectionem præparemur ad mysteria, *ex Cabasila cap. 22.*

Et in Lectionibus quidem veteris Testamenti initium esse solet, *In die-*

bus illis; finis autem, ait Dominus omnipotens: quia in libris illis hæc sæpè sunt in vsu. Titulus etiam Sapientiæ communis est Lectioni Prouerborum, Canticorum & Ecclesiastici; quia hi libri dicuntur Sapientiales, ex SS. Patrum antiquo vsu & ritu. In Epistolis verò Pauli eadem de causa fit initium ab ea voce, Fratres; & finis est, in Christo Iesu Domino nostro. In aliis item Apostolicis Epistolis ob eandem causam vtimur initio voce illa Charissimi, vsitata à Petro & Ioanne in suis Epistolis, Durand. lib. 4. cap. 16.

Certè in Dominicis Epistola solet esse de nouo Testamento; quia Dominicus dies Resurrectionem Domini & tempus gratiæ repræsentat, *Durand. lib. 2. de Rit. cap. 18.*

Sed, cur ante Euangelium legitur, cum sit minoris dignitatis? Primò, quia designat officium Ioannis Baptistæ, *Rupert. l. 1. c. 32.* qui fuit vtriusque Testamenti, cuius sunt Epistolæ, *Innocen. III. lib. 2. cap. 29.* Deinde *ex Alcuin.* mos fuit Apostolorum, vt bini ante Dominum irent, *Luc. 10.* Tertio *ex VValafr. loc. cit.* vt animus audientium à minoribus ad maiora sentienda proficiat, & gradatim ab imis ad summa conscendat. Alias duas causas lege apud *Durand. loco citato,* quæ inus mihi placeat.

k. Deo.

1 *Deo gratias.*] Burchard. Augustini sæculo consueuerunt dicere Monachi cum hominibus occurrerent, *Deo gratias*: quod ipse scribit *August. ad Psalm. 132.* adeò erat tunc in Missa & Officio vsitatum. Gratias autem agimus Deo, quòd Doctrinæ suæ panem nobis frangere dignatur, ex *Rupert. lib. 1. de Diuin. Offic. cap. 14.* Si Pauli

erat Epistola, dicebatur in fine, *Pax tecum*, ex *Aug. Epist. 163.*

m *In fine quinta Lektionis.*] Omittitur responsio ministri, ne interrumpatur textus & sensus, vt ibidè legenti patet.

n *Et in fine Lektionum*, &c.] Sunt hi dies luctus, in quibus abstinemus etiam à *Gloria Patri*, &c. & similibus loquendi modis festiuioribus.

2 *Post Epistolam dicitur* ° *Graduale*, quod semper dicitur, *p* *præterquam* *Tempore Paschali*, cuius loco tunc dicuntur duo *Versus*, vt habetur in Rubrica in Sabbato in *Albis*.

o *Graduale.*] Seu Gradale, *Rabanus l. 1. c. 33.* eò quòd cantabatur in inferiori gradu, *Ordo Rom.* vel iuxta gradus pulpiti in quo legebatur Euangelium, *Raban. ibid.* vel quia cantabatur, dum Diaconus ascenderet gradus pulpiti Euangelici, ex *VValafrid. cap. 22.* & *Rhenano ad Tertul. de Cor. milit.* vel in gradibus Altaris, *Duran. l. 4. c. 19.* Cantari autem cœpit, auctore *Celestino I. ex Sigebert. anno Domini 426.* & *Ruper. lib. 2. Diuin. Offic. cap. 21.* Ambrosius composuit, ex *Rqd. Propos. 23.* *Gelasius* & *Gregorius* item, ex *Duran. loco citato.* appellantur in

Antiphonario *Gregorij Responsoria.*

p *Præterquam Tempore Paschali.*] Quia ex *Rup. lib. 1. cap. 34.* Graduale lamentum indicat & laborem, quæ non congruunt cum tempore summæ lætitiæ Paschalis. Summa verò fuit lætitia post recuperatum Thomam in Dominica in *Albis*, in cuius Sabbato ideò cessant Gradualia; eorum autem loco dicuntur duo *Versus*, qui nihil sinistrum aut triste sonant, *Innocen. loco citato cap. 33.* Quòd si infra Octauam Paschæ Graduale dicitur, id fit propter recenter baptizatos, *Ruper. lib. 8. cap. 1.*

3 *Post Graduale, dicuntur* *q* *duo Alleluia*, deinde *Versus*, & post *Versum*, *vnum Alleluia*. *Tempore Paschali*, quando non dicitur Graduale, dicitur aliud *Alleluia* post secundum *Versum*: & quando dicitur *Sequentia*, non dicitur post *ultimum Versum*, sed post *Sequentiam*.

q *Duo Alleluia.*] Vsurpatur *Alleluia* in Liturgia S. Petri hoc loco. Post luctum lætitia sequitur, *Ruper. lib. 1. cap. 35.* & peregrina vox est, vt idem ait, ad exprimendum peregrinum gaudium, quod in Cælesti Ierusalem nos manet. est enim vox Hebræa, quæ significat *Laudate Dominum*, *Aug. in Psalm. 118.* cum plenitudine tamen

gaudij & exultationis, auctore *S. Thoma* post *Glos. in cap. 19. Apoc.* vnde & in diebus mærotis omittitur. *S. Germanus in Theoria* explicat, *Al*, id est venit, *el, Deus, uia*, laudate. Alias refert significationes *Duran. lib. 4. c. 20.* Primam ex *Augustino*, Saluum me fac Domine. Secundam ex *Hieronymo*, Cantate laudem Domino. Tertiam

ex

ex Gregorio, Pater, Filius, & Spiritus sanctus; sed est *S. Germani loco citato*: vel lux, vita, salus. Quartam ex Petro Antisiodor. Altissimus leuatus est in Cruce, lugebant Apostoli, iam surrexit. In aliam linguam transferri non debet, sicut nec Amen, propter sanctiorem auctoritatem, *Isidor. lib. 1. de Diuin. Offic. cap. 13.* nam de Ierosolymitana Ecclesia translata fuit ad Romanam à S. Hieronymo iussu Damasi, vt docet *S. Gregorius lib. 7. Epist. 63.* qui & eandem vocem restituit, ex *Ruper. lib. 1. cap. 35.* non simpliciter, sed instituit, vt caneretur etiam extra tempus Paschale, vt explicat *Baron. ex August. in Psal. 106. cum scribit de Damaso, anno 384.* quod enim erat in vsu Ierosolymis ante Damasum, & Damasus Romæ ordinauerat, fortasse deinde omissum fuerat vsque ad tempora Gregorij. Et sicuti *Kyrie*, vox Græca, ita & *Alleluia*, vox Hebræa, à Latinis vsurpantur; vt omnis lingua in Missa confiteatur, quia Iesus Christus in gloria est Dei Patris, *Innoc. III. lib. 1. cap. 33.*

Quod autem dicendum sit in Missa post Graduale, seu Epistolam, habetur in *Ordine Romano*: & geminatur, ob geminam quam expectamus glorificationem animæ & corporis. Additur *Versus* & alterum *Alleluia*, quasi intermixtum sit Graduale tum luctu, tum lætitia, ne deficiamus in hac vita

ærumnarum plena, *Durand. loco citato.* Quod dicitur de *Sequentia & Alleluia* in hac Rubrica, habet *Burchard.* vt vltimum locum prope Euangelium impleat *Alleluia.*

[*Sequentia.*] Diximus *suprà 1. p. tit. 5.* vocari iubilationem ab Ordine Romano; & cur dicta sit *Sequentia*, docuimus *ibidem.* Primum earum Auctorem ferunt fuisse Abbatem *Nogerrum*, seu *Notherum*, sancti Galli, & *Nicolaum Papam* eas approbasse, *Radhulph. Propos. 23.* eas etiam fuisse in vsu Romano tradit *VValafr. Strabo cap. 22.* Verùm *SS. Ambrosio & Augustino* adscriptas fuisse aliquas *Sequentias*, scribit *Duran. lib. 2. cap. 22.* Pulchrè igitur iunguntur *Sequentiæ* cum vocibus *Alleluia*, ad explicandam *Paradisi lætitiã* ineffabilem in solemnioribus Festis, puta, in *Paschate*, & *Pentecoste.* cuius *Sequentiæ*, *Veni sancte Spiritus, & emitte calitum,* &c. auctor esse perhibetur *Robertus Franciæ Rex, apud Tribemium & Duran. lib. 4. c. 22. circa annum 1003.* vel *Hermannus Contractus, ex Ligno vite lib. 5. cap. 70.* In Festo Corporis Christi Auctor est *Sequentiæ S. Thomas Aquinas*; quam tamen tribuit sancto *Bonauenturæ Io. Rioche l. 4. Compend. temporum cap. 71. col. 3.* sed primum puto verius. De *Sequentia Paschatis* mentionem subobscuram facit *Auctor Gemma anim. lib. 3. cap. 135.*

4 *Septuagesima vsque ad Sabbatum sanctum* non dicitur *Alleluia*, neque dicitur in *Missa de Feria in Aduentu, Quatuor Temporibus, & Vigiliis quæ ieiunantur, exceptis Vigilia Natiuitatis Domini, si venerit in Dominica, & Vigilia Paschæ & Pentecostes, ac Quatuor Temporibus Pentecostes.* Nec dicitur in Festo *SS. Innocentum, nisi venerit in Dominica.*

f *Non dicitur.*] Leo IX. de Conf. Dist. 1. Hi duo. & Conc. Tolet. IV. can. 10. prohibent in Quadragesima dici. Vox enim tantæ lætitiæ audienda non est in diebus mæroris & tristitiæ, cuiusmodi sunt à Septuagesima ad Sabbatum sanctum; tum Feriæ Adventus & Quatuor Temporum, tum Vigiliæ quæ ieiunantur, Alcuin. de Diuin. Offic. cap. de Septuagesima. idem affirmat de Vigilijs cap. de Feria 6. in Parasceue. Stillicidium est enim Alleluia gaudij cælestis, Ruper. lib. 1. cap. 35.

t *Si venerit in Dominica.*] Burchard. quam nullo tempore ieiunare, sed semper festiuam esse, Dominicæ Re-

surrectionis auctoritas cogit, Alcuin. loco citato de Feria sexta.

u *Vigilia Paschæ, &c.*] Burchard. idem docet in duabus Vigilijs prædictis. In his autem solemnioribus diebus licet ieiunemus, lætitiæ tamen plena sunt omnia in diuinis Officiis celebrandis, x *Sanctorum Innocentium.*] Burchard. propter plorationem Rachel, quæ in figura præcessit Mariæ nostræ sanctæ Ecclesiæ; aut quia tēpus erat, quo tunc ad inferni claustra descendebant passi, Alcuin. cap. Officiū. Vir erat in terra.

y *Nisi venerit in Dominica.*] Quæ Regina est dierum, ob Domini Resurrectionem, ex Ignatio supra citato, & Alcuin. supra de Fer. 6.

§ *A Septuagesima vsque ad Pascha eius loco dicitur^z Tractus: qui Tractus prædicto tempore in aliquibus Feriis non dicitur, ut suis locis ponitur: nec dicitur in Feriis à Septuagesima vsque ad Quadragesimam, quando repetitur Missa Dominica.*

z *Tractus.*] De eo in Ordine Romano. Tractus autem, hoc est, luctus, ex eodem Ordine Romano de Septuagesima, à trahendo dictus est, quia tractum cantatur, Alcuin. de Sept. & veluti tractæ voces lugubres gemitibus & suspiriis admixtæ sunt, Azor. lib. 10. cap. 36. quest. 8. Auctor Tractuum, vel Cælestinus, Berno de Offic. Missæ cap. 25. vel Gelasius, Ruper. lib. 2. de Diuin. Offic. cap. 21. vel Telesphorus, Durand. lib. 4. cap. 21. vel hi omnes perfecere.

Humilitatis verò tempore dici so-

let, & semper in causa humilitatis ponitur, Amalar. lib. 2. cap. 3. vnde à Septuagesima ad Pascha locum habet Tractus; quia tunc mortem, quæ intravit in mundum per inuidiam diaboli, lugemus, Ruper. lib. 5. cap. 13. vel miseriam vitæ præsentis, Innoc. III. lib. 2. cap. 32.

a *Nec dicitur.*] Iis certè diebus cantatur Tractus, quibus frequentior est populus, ut ad luctum excitetur, nempe Dominicis diebus, & in Quadragesimæ Feriis secundis, quartis, & sextis, Durand. lib. 4. cap. 21.

6. *Dicto Graduali, seu Alleluia, seu Tractu, b dicitur Euangelium. c Et in principio Euangelij dicitur, Dominus vobiscum. Respondetur, Et cum spiritu tuo. d deinde, Sequentia sancti Euangelij secundum N. Respondetur, e Gloria tibi Domine. f In fine Euangelij à ministro respondetur, Laus tibi Christe. quod etiam dicitur in fine illius par-*

is Passionis, qua legitur in tono Euangelij, & praterquam in Parasceue. Postea si dicendum est, dicitur Credo.

b Dicitur Euangelium.] Vox Græca, quæ Latinitate donata sonat bonum nuntium, *Isidor. lib. 1. cap. 11.* accipitur hîc pro textu historię Euangelicæ, quem Apostoli in Missa legebant; quod *Schulring. p. 1. cap. 19.* ex eo Pauli deducit, quod de Luca ait, *Cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias.* Successores Apostolorum legi curarunt in Missa, vt testantur *Liturgia omnes, & Strabo cap. 22.* Alexander Papa firmavit vsum Decreto, *Radulph. Propos. 23. & Gemma lib. 1. cap. 88.* Est autem Euangelium principale omnium quæ dicuntur in Missa. Sicut enim caput corpori præminet, & illi reliqua consentiunt; ita Euangelium se habet cum toto Missæ Officio, *Ruper. lib. 1. cap. 37.* Verbum Verbi est, Sermo sermonis, & Sapientia Sapientię, *Innocen. III. lib. 2. cap. 47.* Euangelium per annum Hieron. composuit, ex *Gemma lib. 1. cap. 87.* certas enim stas Lectiones Euangelicas legi, testatur *August. Prol. in Epist. Ioan. 1.*

c Et in principio Euangelij.] Ita Ordo Romanus; vt populus, ait, silentium præbeat, attentus & beneuolus fiat; quod ostendit ille per ea verba, *Et cum spiritu tuo.* quod notat *Ruper. l. 1. cap. 36.* Nam & Apostoli salutabant primùm dicentes, *Pax huic domui,* *Gemma lib. 1. cap. 23.*

d Deinde, *Sequentia, &c.*] Ex Ordine

Romano, quo docilis etiam fiat idem populus, *Ruper. loco citato.* Sequentia verò hoc loco est numeri pluralis, id est, ea quæ sequuntur in Textu Euangelicæ, *Durand. lib. 4. cap. 24.*

e Gloria tibi Domine.] *Chrysostom. in Liturgia.* Dicat, qui promptior non est, vt cum fructu capiat verba Euangelij, *Gloria tibi Domine.* ita *Amalar. lib. 3. cap. 18.* Vel, qui capiunt, glorificent Dominum, qui mittit verbum salutis, vt dicitur *Act. 11. Ruper. lib. 1. cap. 36.* Vel, sapientiam & sermonem Dei hunc esse omnes nos credentes, clamemus, *Gloria tibi Domine.* ita explicat *S. German. in Theoria rerum Ecclesiasticarum.*

Ante textum Euangelij præmittitur, *In illo tempore;* praterquam, quando est initium Euangelij, vel in primis verbis textus describitur tempus proprium illius narrationis; vt, *Anno quintodecimo, Elisabeth impletum est, &c.*

f In fine Euangelij.] Refert *Durand. lib. 4. cap. 24.* varios ritus. Quidam dicebant, *Amen,* hoc est, *verum,* vel *fiat;* alij, *Deo gratias;* alij, *Benedictus qui venit in nomine Domini:* nos Christum laudamus, de quo narratum est in Euangelio. sed verba non sunt antiquiora Burchardo, qui ea refert, & ante eum nemo.

g Praterquã in Parasceue.] Quæ Christo fuit dies impropetij, non laudis.

De Symbolo. XI.

h Symbolum diciturⁱ post Euangelium¹ in omnibus Dominicis per annum, etiam si in illis fiat de Festo, in quo aliàs non diceretur.^m In tribus Missis de Natiuitate Domini, & deinceps vsque ad Octauam bea-

ti Ioannis Apostoli inclusiue. ^a In Epiphania, & per Octauam. Feria quinta ^o in Cæna Domini. ^p In Paschate Resurrectionis, & per Octauam. ^q In Ascensione Domini, & per Octauam. ^r In Pentecoste, & per Octauam. ^s In Festo Corporis Christi, & per Octauam. ^t In omnibus Festis beate Mariae, & per Octauas. ^u In Festis duodecim Apostolorum & Euangelistarum, & per Octauas. ^x In utraque Cathedra sancti Petri, & in Festo S. Petri ad Vincula. In Festis Conuersionis & Commemorationis sancti Pauli Apostoli. In Festo S. Ioannis ante portam Latinam. In Festo S. Barnabæ Apostoli. ^y In Festis Inventionis & Exaltationis sanctæ Crucis. ^z In Transfiguratione Domini. ^a In Festis Angelorum. In Festo ^b S. Mariæ Magdalene. In Festis ^c quatuor Doctorum, videlicet Gregorij, Ambrosij, Augustini, & Hieronymi, addito Festo S. Thomæ de Aquino, & S. Bonauenturæ. Item in Festis Doctorum, Athanasij, Basilij, Gregorij Nazianzeni, & Ioannis Chrysostomi. In die ^d Octauarum S. Ioannis Baptistæ, & S. Laurentij. In Festo ^e Omnium Sanctorum, & per Octauam. ^f In Dedicacionibus S. Saluatoris, & SS. Apostolorum Petri & Pauli. In Anniuersario Dedicacionis propriæ Ecclesiæ, & per Octauam. In die Consecrationis Ecclesiæ, vel Altaris. In Festis Sanctorum ^g quibus dedicata est Ecclesia, & ubi ^h habetur corpus vel insignis reliquia Sancti, de quo agitur. In die ⁱ Creationis, & Coronationis summi Pontificis, & in Anniuersario eiusdem diei. In die & in Anniuersario ^l Electionis & Consecrationis Episcopi. Item in omnibus Festis, ^m quæ in Dominicis, & infra Octauas celebrantur: in quibus ratione Dominicæ & Octauæ dici debet. Item in Festo ⁿ Patroni alicuius loci, vel Tituli Ecclesiæ (non autem alicuius Cappellæ, vel Altaris) & in Festis principalibus Ordinum, & per eorum Octauas, in Ecclesiis tantum illius Ordinis. Item dicitur Credo, in Missis Votiuis, quæ solemniter pro re graui, vel pro publica Ecclesiæ causa celebrantur.

h Symbolum.] Hoc est, indicium, seu signum, seu collatio; quia Symbolum Apostolorum est indicium fidei; eiusdemque regula, & continet omnes articulos eiusdem, *Isid. lib. 2. de Div. Offic. cap. 22.* Hymnologia Catholica, seu Hierarchica Eucharistia, dicitur à Dionys. apud Lindanum ad Liturgiam S. Petri. Symbolum autem, quod recitamus in Missa, non est Apostolorum, quo dinitio Ecclesiæ cantabatur

in Missa, ex *Dion. Areop. cap. 3. de Eccles. Hierar. & habetur in Liturgia sancti Petri.* neque est Nicænum, quod deinde recitari iussit in Missa S. Marcus, qui sancto Siluestro successit, ex *Bernone cap. 25. de Offic. Missæ.* quod tamen negat Baron. anno 325. & probat ex *Ruffino in Symbolum*: sed est Constantinopolitanum, cum additione, *Filioque procedit*, facta in Concilio Toletano sub Leone I. ex *Baron. an-*

no 447. seu in Concilio Rom. à Damaso, vt probat *Steph. Dur. lib. 2. c. 24.* & optime. Quod Symbolum idem Damasus Papa dici decreuit, ex *Ruper. lib. 2. cap. 21.* & quasi esset aptius modulis sonorum, inquit *Strabo c. 22.* Neque est tamen Constantinopolitanum purum, sed dici potest Ecclesiasticum, ex *Demochare Tom. 4. cap. 15.* Purum enim à Gregorio Nysseno scriptum fuit, & approbatum in Concilio Constantinopolitano, ex *Niceph. l. 12. cap. 13. de quo Baron. anno 381.* quod paulò diuersum est ab eo quod dicimus. Romæ verò non dicebatur, vt ex mox dicendis patebit.

i *Post Euangelium.*] Ex decreto sancti Marci Symbolum post Euangelium dicitur, *Radul. Propos. 23.* vt per sanctum Euangelium corde credatur ad iustitiam, & per Symbolum ore fiat confessio ad salutem, *Strabo cap. 22.* omnes enim errorum impietates perfidiæque blasphemias calcat, & ob hoc in vniuersis Ecclesiis pari confessione à populo conclamatur, *Isid. lib. 1. cap. 16.* Dicendum est autem, quòd idèd Ecclesia Romana non recitabat, quia (& inquit Berno, se hoc audisse à Romanis) nulla vniquam fuit hæreseos fæce infecta. Nam, Henrico Imperatore instante, Benedictus Papa VIII. hunc Romæ ritum instituit, ex eodem Bernone, qui aderat, *cap. 2. De quibusdam ad Missam spect.* Baronius quoque anno 1014. sub Benedicto VIII. cœptum esse Symbolum Constantinopolitanum dici in Missa Romæ, ita vt non antea, tradit, & dolet, mutatum fuisse Romæ hunc ritum, Romanæ fidei intemeratæ testem.

l *In omnibus Dominicis.*] *Vvalafrid. Stabo cap. 22. ex Concilio Toletano,* quia in Symbolo habetur articulus

Resurrectionis Christi, *Innocen. III. lib. 2. cap. 51.*

m *In tribus Missis.*] De Natali Domini docet *Microlog. cap. 46.* De Octaua, quia omnes dies infra Octauam pro vna festiuitate computantur, vt tradit *Radulph. Propos. 23.* Et quia Octauæ significant resurrectionem mortuorum, quæ continetur in Symbolo, *Innocen. III. loco citato.* Sed aduerte, quòd in Octaua S. Stephani dicitur *Credo*, propter Octauam S. Ioannis Apostoli, de quo est eadem Regula cum Apostolis, vt mox dicemus.

n *In Epiphania.*] *Microlog. vbi supra:* quia Festum Domini, & in ea celebratur præterea Festum Baptismatis, de quo in Symbolo, *Confiteor vnum Baptisma.* quod adnotauit *Innoc. III. loco cit.* vbi & Symboli meminit infra Octauam Epiphaniæ recitandi.

o *In Cæna Domini.*] *Innocen. III. loco cit.* quia, inquit, ad Eucharistiam respicit illud, *Sanctorum Communionem:* quod quamuis non legatur in Symbolo Missæ Constantinopolitano, puto contineri tamen in eo eiusdem verbo, *Vnum Baptisma:* per quod vna est Sanctorum generatio, & per Eucharistiam deinde, quæ lac dicitur *1. Petr. 2.* vna lactatio, & nutritio, vel in eo verbo, *vnam sanctam Ecclesiam, Catholicam, & Apostolicam,* vt explicat *Durand. lib. 4. cap. 25.*

p *In Paschate Resurrectionis.*] *Radulph. & Innocen. locis citatis.* & ratio patet, quia de Resurrectione Domini in Symbolo fit commemoratio.

q *In Ascensione Domini.*] Quia Festum Domini, *Microlog.* & habetur articulus, *Innocentius III.*

r *In Pentecoste.*] *Radulph. supra:* quia dicitur, *Credo in Spiritum sanctum,* vt ait *Innocentius III.*

f *In Festo Corporis Christi.*] Ratione supra allata de Cæna Domini. Urbanus IV. instituit.

t *In omnibus Festis B. Mariae.*] *Microl. cap. 46.* quia de ea in Symbolo, *Innocent. III.* qui tamen mentionem facit Octavæ tantum Assumptionis beatæ Virginis, non Octavæ Natiuitatis eiusdem.

u *In Festis duodecim Apostolorum.*] De Apostolis *Microl. loco citato*, quia Symboli Auctores. & quia dicitur in Symbolo, *Apostolicam Ecclesiam*; quod habet *Durand. lib. 4. cap. 25.* Evangelistæ censentur Apostolici viri, & Symbolum in eorum Festis dicebatur, teste *Durando ibidem.*

x *In utraque Cathedra, &c.*] *Microl. loco citato.* & ratio patet, ex titulo Apostolico, de septem his Festis.

y *In Festis Inventionis, &c.*] *Microl. ibid.* de his duobus Festis. & de Cruce fit mentio in Symbolo: *Crucifixus etiam pro nobis.*

z *In Transfiguratione Domini.*] *Durand. ibidem tradit.* Festum Christi est. Non ergo renueret *Microl. nec Innocentius III.* quorum temporibus hoc Festum desiderabatur.

a *In Festis Angelorum.*] *Innoc. III. loco cit. docet,* & ea ratione; quia cum dicimus, *Creatorem cali & terra*, intelligimus Deum Creatorem Angelicæ naturæ & humanæ. In Symbolo Missæ expressè dicitur, & *inuisibilium*, hoc est, Angelorum. A Damaso decretum fuisse Symbolum in Festis Angelorum, scribit *Crassus lib. 2. cap. 30. in suo Cerimoniali.*

b *Sancta Maria Magdalena.*] Favet *Innoc. III.* quia in Christi Resurrectione ea fuit Apostolorum Apostola.

c *Quatuor Doctorum.*] Ea ratio esse potest, quia ipsi docuere populos, &

explicarunt Symboli mysteria. eo verbo quoque fortasse significantur, *Catholicam Ecclesiam*: argumento simili sumpto à Durando supra in verbo, *Apostolicam*, pro Apostolis. Et in Festis quidem quatuor Doctorum Latinorum dici testatur *Burchardus*; imò dicitur etiam fuisse decretum à Gregorio XI. & Urbano VI. in alijs Græcorum, & S. Thomæ, iussit Pius V. sicut & Sixtus V. illud addidit Festo sancti Bonaventuræ.

d *Octavarum S. Ioannis Baptiste, &c.*] Ita *Innocent. III.* sed ea, inquit, de causa, quia veniunt infra Octavas Apostolorum Petri & Pauli, & Assumptionis beatæ Virginis. unde & Prefationes dicuntur De Apostolis, & de beata Virgine. Qua ratione dicitur etiam Symbolum in eorum Festis, si occurrant infra Octavas alicuius Patroni loci, seu Tituli Ecclesiæ, licet de Octava nulla fiat Commemoratio in prædictis Festis.

e *Omnium Sanctorum.*] *Microl. loco citato.* & ratio est, quia in hoc Festo veneramur B. Virginem, Apostolos, & alios; quibus congruit recitatio Symboli. *Innoc.* putat hoc Festum esse Dedicacionis Ecclesiæ Omnium Sanctorum, de qua statim.

f *In Dedicacionibus.*] *Microl. loco cit.* addit & causam *Innocent.* quia in Symbolo dicitur, *Sanctam Ecclesiam*; & valet in quatuor his festiuis casibus Ecclesiarum.

g *Quibus dedicata est Ecclesia.*] Scribit *Durand. lib. 4. cap. 25.* hoc fuisse in usu apud quosdam. Neque dicas, hanc Rubricam esse eandem cum inferiori, de Titulo Ecclesiæ; quia dantur Tituli Ecclesiarum, qui non sunt Sanctorum, sed Sancti Sanctorum, vt Saluatoris, S. Crucis, & huiusmodi.

h *Ha*

h *Habetur corpus*, &c.] Symboli recitatio cum sit nobiliorum festorum propria, videtur addere solemnitatem Missæ, in qua illud, præter supradictos dies, recitatur; & idcirco extenditur ad præsentem & sequentes casus in Rubrica descriptos. In Translatione verò Sanctorum non dicerem Symbolum; nisi Officium sit Duplex, quod Translationi principalis tantum Patroni concedere solet sacra Rituum Congregatio.

Quæ verò sit insignis reliquia Sancti, ratione cuius dici queat *Credo* in Missa; eam esse ne dubites, ratione cuius Officium Duplex recitari potest. Gregorius enim XIII. anno 1573. concessit Ecclesijs Hispaniarum, vt possint facere Officium Duplex de Sancto, cuius habetur caput, brachium, crus, quibus sacra Rituum Congregatio die 8. Aprilis 1628. tamquam insignem reliquiam, addidit eam partem corporis, in qua passus est Martyr, modò sit integra, & non parua. Quòd si corpus habeatur integrum, aut illius magna pars, à fortiori Symbolum in Missa recitari debet. Prædicta verò intellige de Reliquijs approbatis, vt declarauit eadem sacra Congregatio die 3. Iunij 1617. & prædicta die 8. Aprilis 1628.

i *Creationis*, &c.] Et iure in tribus his casibus; quia Dominus Apostolicus nominatur in Litanijs, caput est Ecclesiæ Catholicæ & Apostolicæ, de qua in Symbolo: & in Collectis pares sunt illæ duæ, pro Ecclesia, & pro Papa; quæ cum alternatiua, ad libitum Sacerdotis præscribuntur.

l. *Electiois*, &c.] Si in consecratione Ecclesiarum, quantò magis in consecratione Episcoporum; & pertinent Episcopi ad eum articulum, *Catholi-*

cam Ecclesiam. Audi Ambrosium in *Oratione de Obitu fratris sui*: Aduocauit Satyrus ad se Episcopum; nec vllam veram putauit, nisi veræ fidei gratiam; percunctatusq; ex eo est, vtrumnam cum Episcopis Catholicis, hoc est, cum Romana conueniret Ecclesia. Denique Vicarij sunt Apostolorum, vt dicitur in *Ordine Romano, ex Conc. Nicæno cap. 4. de Consecratione Episcopi*. In die Consecrationis Episcopi asserit dici Symbolum *Burchardus*.

m *Quæ in Dominicis*.] *Innoc. VII.* decreuit, dici *Credo* in Festis S. Ioannis Baptistæ, & S. Laurentij, quando veniunt in Dominicis, vt in *Breu. Veneto* 1521. narratur. & hac eadem ratione dicendum erit etiam Symbolum in Vigilijs Natiuitatis Domini, & Epiphaniæ, & in Octaua SS. Innocentium, si venerint in Dominica, nimirum ratione Dominicæ, qui casus fuit omissus in Missali.

n *Patroni alicuius loci*.] Patronus & Titularis Ecclesiæ sunt quidem primæ classis, non ideò tamen illis conuenit, vt dicatur *Credo*; quia non dicitur in Festo sancti Ioannis Baptistæ, quod est primæ classis: sed quia, cum locus fiat celebrior, concurrente populo ad Festum Patroni, seu Tituli Ecclesiæ, æquum est, vt sanctam fidem populus ibidem eum Clero conclamet, & profiteatur. Hinc dicitur *Credo* in Festo sancti Ioannis Baptistæ in propria Ecclesia, ob locum & concursum populi; & ob eundem concursum dicitur etiam in Missis Votiujs, quæ solemniter celebrantur pro re graui, de qua vide supra tit. 8. num. 4. Solus autem concursus populi non facit, vt legitime dicatur *Credo*, ex Rubricis; alioquin in Ecclesijs ruralibus in omnibus Ecclis diceretur *Credo*.

In

In Vigiliis autem quæ veniunt infra Octavas, & habent Symbolum, non tamen dicitur Symbolum, sicuti neque Hymnus Angelicus; quod habetur in Missali, ex simili Rubrica, in

Missâ Litaniarum maiorum in Festo sancti Marci. eadem enim est ratio in his Feriis maioribus: imò à fortiori, si non in Rogationibus, ergo nec in Vigiliis, quibus illæ præstant.

De Offertorio, Secretis, Præfationibus, & Canone. XII.

Post Symbolum, vel si non sit dicendum, post Evangelium, ° dicitur Dominus vobiscum, ° Oremus, ° deinde Offertorium: postea fit oblatio cum Orationibus, ut in Ordine Missæ. Quæ oblatione facta, dicuntur ° Orationes secretæ, ° secundum numerum Orationum quæ clara voce in principio dictæ sunt: sed ante primam Orationem ° non dicitur Dominus vobiscum, nec aliquid aliud, sed dicto, Suscipiat Dominus Sacrificium, absolutè dicuntur. ° neque etiam ante secundam Orationem dicitur Oremus. ° Terminatur autem prima & ultima Oratio, ut dictum est suprâ in Rubrica de Orationibus: & secretò dicuntur vsque ad illa verba in conclusione, ° Per omnia secula seculorum, quæ clara voce proferuntur, & incipitur Præfatio.

° Dicitur Dominus vobiscum.] Ordo Roman. & introitum demonstrat ad aliud Officium, dum salutat Sacerdos operarios suos, Amalar. lib. 3. cap. 19. inuitaturus quoque ad Orationem monet, nisi Dominus sit nobiscum, non posse nos orare, Innocentius III. lib. 2. cap. 53.

° Oremus.] Ordo item Rom. quo docemur, ut stabiles simus in fide, quam professi sumus in Symbolo, Steph. Eduen. de Sacram. Altar. cap. 12. vel precamur, ut voluntarium Sacrificium acceptabile sit Domino, nec despiciatur cum sacrificio Cain, Amalar. loco citato.

° Deinde Offertorium.] Ordo Romanus, & in Antiphon. sancti Gregorij nomen hoc habetur. Porro Offertorium, auctore Isidoro lib. 6. Etymol. cap. 19. quasi ob fertum. fertum enim dicitur oblatio, quæ in Altari offertur. Fertum, siue feretum, ait Festus,

genus libi dictum, quod crebrius ad Sacra ferebatur. Vel dicitur Offertorium, ab offerendo, quia tunc oblationes fiunt, Innocent. III. lib. 2. cap. 53. vel est offerentium Canticum, Gemm. anima lib. 1. c. 97. Offerendam vocat etiam Amalar. lib. 3. cap. 36.

Quis auctor? Cælestinus, ex Demochare Tom. 4. cap. 15. Eutyrianus, ex Petro ab Opmeer de Off. Missæ, sanctus Gregorius, ex Gemma an. lib. 1. cap. 88. inclinaverat prior in hanc sententiam VValafrid. Strabo c. 22. Ordo sanè conueniens, inquit Innoc. suprâ: nam sequitur prædicationem Evangelij fides in corde, laus in Offertorio, fructus in Sacrificio. Addit Alcuin. cap. de Celebr. Missæ, ad imitationem populi Israël hoc fieri, qui oblationes & vota cum laude Deo offerre consueuerat.

° Orationes secretæ.] Quia secretò dicuntur, Amalar. lib. 3. cap. 20. Ordo

do Romanus eas hoc nomine vocat. [*Secundum numerum Orationum.*] Habet Radulph. Prop. 23. & ante eum Beleth. cap. 43.

t *Non dicitur Dominus, &c.*] Iam enim dixit Sacerdos, *Dominus vobiscum, & Oremus*, ante Offertorium. quæ salutatio & inuitatio antiquitus erat ordinata ad Orationem secretam; & ante illam ab Offertorio nulla prorsus interponebatur Oratio, vt notat Microl. cap. 11. secundum vsum Romanum. Orationes enim, quæ nunc dicuntur in oblatione, habent originem à Gallicana Ecclesia, vt dicemus tit. 7. part. 2. *Rubricarum generalium*, vbi de ipsa oblatione.

u *Neque dicitur Oremus.*] Burch. tum quia dictum est ante Offertorium; tum quia eius vice proximè antè dicitur, *Orate fratres*; tum quia (&

hæc est magis propria ratio) Orationes secretè dicendæ sunt. Quis dicat ergo *Oremus*? an alta voce? inconcinna interruptio: an submissa voce? quos inuitamus non audientes. omittimus igitur conuenientiùs.

x *Terminatur autem prima, &c.*] Burchard. iisdem de causis quibus supra de *Commemorationibus*, tit. 7. n. 7. & de *Oratione*, tit. 9.

y *Per omnia secula seculorum.*] Non est hoc initium Præfationis, si propriè loquamur, sed finis Orationum. vult Innoc. III. lib. 2. cap. 61. esse finem Orationum, & esse principium Præfationis, vt ostendatur, ait, Christus lapis angularis, qui fecit vtraque vnum, propeque passionem Iudæos continens, & Gentiles, qui per Philippum adierunt Iesum, Ioan. 12. sed de nomine videtur quæstio.

2 z *Præfationes autem dicuntur vt in Ordine Missæ annotatū est: & quæ in Quadragesima, Tempore Passionis, & Paschali, & infra Octauas propria assignantur, dicuntur etiam in Dominicis & Festis quæ illis temporibus celebrantur: nisi illa Festa propriam Præfationem habeant.*

z *Præfationes.*] Hoc est, Prælocutiones ante Canonem, *Alcuin. de Celebratione Missæ.* Originem habent ab Ecclesiæ primordijs, ex *Clem. lib. 8. Const. Apost. cap. 16.* Dionysium auctorem facit *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 89.* & Leonem Papam, *ibid.* Præfationis communis auctorem Gelasium dicit *Alcuin. loco citato.* aut cantari iussit, vt ait *Gemma*, aut fortè limauit: quæ tamen habetur in Liturgia S. Petri Græca.

Nouem Præfationes enumerat vt antiquas, & approbat Pelagius Papa II. *Epist. 4.* nimirum, Paschalem, de Ascensione Domini, de Pentecoste, & de Natali Domini (quæ dicitur

etiam in Missa de Sacramento Altaris, ex *Radulph. loc. cit.*) de Epiphania, de Apostolis, de Sancta Trinitate, de Cruce, de Ieiunio Quadragesimali, *Sigeber. de Pelagio ad annū Dom. 581.* & can. *Inuenimus. de Consecr. Dist. 1.* & hoc fortasse ordine compositæ fuerunt nam ordine temporis positæ sunt in Missali, quo eas cantari contingit. His, teste *Radul. ibidem*, addidit decimam de beata Virgine Maria *Urbanus II. in Concilio Placentia celebrato anno 1095. ex Baron. vel ex Bellarm. lib. 2. de Miss. c. 17. anno 1080.* & habetur can. *Sanctorum. §. final. Dist. 70.* Angeli verò omnes in Præfatione nominantur implicite in verbo *Virtutes*,

F ex

ex *Alcuin. loco citato*; quia Dominus Virtutum, id est Angelorum, ipse est Rex gloriae, *Psalm. 23.* ideoque nominantur paulò ante consecrationem, quia creduntur Sacrificio adesse, *Microl. cap. 11.*

Sursum corda, de Ieremia sumptum est. Legit *Clem. Const. lib. 8. cap. 16.* *Sursum mentem.* ex quo datur intelligi, *corda* esse casus accusatiui. *Gratias agamus*, de Apostolo, *Radul. loco citato. Beata Seraphim*, Alcuinus legit *Seraphin*, & vult esse plurale generis neutrius, *Seraphim* autem esse generis masculini; illud ab Hebræis, hoc à Græcis deriuare. Sed fallitur; quia in Liturgia S. Petri legitur *Seraphim* per m, generis neutrius. Miror Caroli Magni magistrum hæc minutiora persequi; sed minima Dei maxima sunt, & maximè obseruanda. Pleniorem Præfationis declarationem lege apud *Duran. lib. 2. cap. 31.*

Concluditur Præfatio Hymno trifragio, seu Angelico, quem Victorialem Liturgia S. Petri, Triumphalem SS. *Jacobus & Marcus in Liturgijs*, Cherubicum S. *Germanus in Theoria*, *Alcuinus Primæuum*, vocant. Et quamuis vulgò huius Hymni, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, &c. feratur auctor sanctus Sixtus; hic quidem Decreto firmavit, vt, Sacerdote incipiente, populus prosequeretur; sed antea erat in vsu in Liturgijs prædictis. & meminit *Clemens libro 8. Constitut. c. 16.* desumptus autem est partim ab *Isaia 6.* partim ab *Euangelio Mat. 21.* in quo Trinitas adoratur in vnitae; & benedicitur incarnatio Verbi, quod venit in nomine Domini. Addidit sanctus Ignatius illud, *Benedictus qui venit*, &c. si credimus *Remigio Antisiodorensi in expositione Missæ.* Bis dicitur

Hosanna, id est, Salua quæso, ab antiquis temporibus, *Ordo Romanus.* semel Angelorum nomine, semel nostro; quia Hymnus hic partim ab Angelis, partim ab hominibus concinitur, vt per Christum immolatum genus humanum sociatum fuisse Angelis fateamur, *Gemma cap. 42. lib. 1.* Concilium autem Valense *can. 6.* statuit, vt diceretur in omnibus Missis, etiam Defunctorum.

a *Que in Quadragesima.*] Etiam in Ferijs Præfationem Dominicæ dicitur scribit *Microl. cap. 50.*

b *Et Paschali.*] Eamdem recitari Præfationem vsque ad Ascensionem, tradit *Microl. cap. 55.*

c *In Dominicis & Festis, &c.*] Generale est Præfationum, vt eorū temporibus & diebus in omni Missa continentur, ybi propriæ non habentur, *Radulph. Propos. 23.* per quod patet ratio sequentium Rubricarum *num. 3. & 4.* Excipe Festum sancti Ioannis Euangelistæ, cui datur Præfatio de Natiuitate ex antiquo vsu Cappellæ Papalis, licet habeat Præfationem propriam; & item diem Octauam sancti Stephani, quæ est infra Octauam sancti Ioannis, in qua dicitur Præfatio de Natiuitate, in gratiam eiusdem Natiuitatis.

Excipe quoque Missam de Feria priuilegiata, vt Litaniarum Maiorum in Festo S. Marci, ex Rubrica propria; & Missam Feriæ quartæ Temporum occurrentem in Octaua Natiuitatis beatæ Virginis, in quibus dicitur Præfatio communis. ita sacra Rituum Congregatio die 12. Decembris 1626. & à simili Missam Vigiliæ S. Ioannis, seu Apostolorū infra Octauam Corporis Christi, seu in die Octaua: & ratio est, quia prædictæ Missæ sunt Feriales; in quibus dissonaret cantus solemnis Præfa-

Præfationis, puta, de Corpore Christi (Ferialis cantus non habetur eiusdem in Missali) & idèd, sicut in Missa solemni Præfatio communis non potest non cantari; ita etiam in Missa priuata de Vigilia communis Præfatio recitari debet. Præterea congruit commu-

nicatio Præfationum festiuarum alijs Festis, & Votiujs (quæ aliqualem habent rationem Festi) non autem Ferijs, & Vigilijs: vnde de ijs in seq. num. 3. & 4. regula datur; de his nihil in Rubricis: nihil, inquam; vt non dicas esse casum omiffum.

3 Si infra Octauam alicuius Festi, quod habet Præfationem propriam, occurrat Festum ex maioribus non habens propriam Præfationem, dicitur Præfatio de Octaua, quamuis de ea nulla fiat commemoratio in Missa.

4 In Missis Votiujs dicitur etiam Præfatio propria, si propriam habeant: si verò non habuerint, dicitur Præfatio de Tempore, vel Octaua, infra quam contigerit huiusmodi Missas celebrari: alioquin Præfatio communis. Et quando aliqua Missa Votiuua pro causa publica solènter celebratur, dicitur^d in cantu solemni, vt in Duplicibus. In Missis Defunctorum quocumque tempore semper dicitur Præfatio communis.

d In cantu solemni.] Qui nimirum assignatur Festis Spiritus sancti, Trinitatis, sanctæ Crucis, sanctæ Mariæ, &c. demptis verbis quæ non congruunt Votiuæ Missæ, vt, in Præfatione solemni de Spiritu sancto, omit-tenda sunt ea verba in cantu, hodierna die, quæ conueniunt tantum

Festo Pentecostes, non Votiuæ Missæ. Monendum hoc loco, Votiuas Missas infra Octauam Natiuitatis Domini non habere aliam Præfationem, quàm de Natiuitate, sicut & Festum S. Ioannis, argumento à fortiori: & item, quòd Præfatio de tempore, & de die, idem sonat in hac Rubrica.

5 Post Præfationem incipitur^e Canon Missæ secreto; in quo seruentur omnia vt in Ordine Missæ. Vbi verò^f infra actionem, & Communicantes, & Hanc igitur, vel alia, variari contingit, suo loco in proprijs Missis adnotatur.

e Canon.] Id est Regula. Canon vox vsurpata à sancto Gregorio lib. 11. Epist. 16. qui & Precem nominauit lib. 7. Epist. 63. Regulam vocat Ecclesiasticam Ambrosius in Epist. ad Timoth. cap. 2. Legitimum, Optatus Mileuit. lib. 2. contra Parmen. Secretum, Basiliius de Spiritu sancto c. 27. Ordinem precum, Isidor. 1. de Diuinis Officijs cap. 15. & à Dionys. loco citato dicitur Actio, quia ex Valafr. cap. 22. in ea

actione est legitimus Ordo, & Regula fixa & stabilis ad Sacramenta conficienda. Auctor illius nescitur. antiquior est Ordine Romano, in quo habetur Canon, vt iam vsitatus; & in Liturgia sancti Petri totus habetur, sed partim auctus, saltem Sanctorum nominibus, post mortem Petri. Antiquior est omni memoria, inquit Bel-larmin. mox citan. loco. & quia nulla ibidem fit mentio Confessorum, pro-

bat idem *lib. 2. de Missa cap. 20.* fuisse finitum totum ante Concilium Maguntiacum, in quo Festa Confessorum habentur. Putat *Innoc. III. lib. 3. c. 10.* finitum ante S. Siluestrum. Tamen vltimus, qui addidit Canoni, fuit S. Gregorius, vt dicemus: à quo, *loco citato*, dicitur fuisse à Scholastico compositus. quem putant esse Gelasium doctrina clarissimum, *Innoc. III. lib. 3. c. 10. & Honor. in Gemma an. lib. 1. cap. 90.* De Musæo Massiliensi dubitat *Pamelius in Liturgijs*, qui Scholastico sermone scripsit librum Sacramentorum circa annum 490. Vel de Victoriano Voconio Mauritanæ Episcopo, qui composuit Sacramentorum volumen, & vixit inter tempora SS. Hieronymi, & Gregorij Papæ. Sed sicuti verè compositus fuit à pluribus, ex Domini verbis; ex Apostolorum traditionibus, & sanctorum Pontificum institutionibus, iuxta Concilium Tridentinum *Sessione 22. cap. 4.* ita pars eiusdem antiquior est altera, vt patebit ex auctoribus singularum partium, de quibus in II. Parte Rubricarum generalium titulo VIII. & seq. agemus commodiùs.

[*Infra actionem.*] Hoc est Canonem, ob rationem supra allatam.

[*Communicantes, &c.*] Varietas hæc habetur in libro Sacramentorum S. Gregorij. *Microlog. cap. 12.* hæc habet: In summis Festiuitatibus quædam Canoni in illo loco, vbi dicitur, *Communicantes*, vel, *Hanc igitur oblatio-*

nem, interponimus; quæ tamen ex antiquioribus & emendatioribus Sacramentarijs interponenda esse didicimus; videlicet in Natiuitate Domini, in Epiphania, in Cæna, in Pascha, in Ascensione, in Pentecoste. quæ sanè cum nostris Missalibus cõcordant. Dantur autem casus, quòd separari debeat *Communicantes* à sua Præfatione; nam infra Octauam Ascensionis, si occurrat Festum sanctorum Philippi & Iacobi, Præfatio erit de Apostolis, *Communicantes* de Ascensione, licet in Missa nulla fiat commemoratio; idemque accedere potest in Inuentione S. Crucis, & in Missis solemnibus Votiuus, quæ dicuntur infra eandem Octauam, & habent Præfationem propriam.

Ratio verò est, quia *Communicantes* habet infra illam Octauam quasi rationem de tempore; sicut haberet etiam Præfatio de Octaua in prædictis Festis, si propriam Præfationem non haberent, vt dicitur in titulo hoc eodem *num. 3. & 4.* Et licet nulla fiat Commemoratio de Octaua, dicitur tamen *Communicantes*, sicut in Officio dicitur ad Primam, & in fine Hymnorum in prædictis Festis,

Qui victor in celum redis.

Neque enim idèò vnitur *Communicantes* Præfationi, vt simul vel dicantur, vel omitantur; sed vt faciliùs vtrumque reperias. Atque ita decreuit tandem sacra Rituum Congregatio die 28. Augusti 1627.

De Communione, Orationibus post Communionem,
Item missa est, vel, Benedicamus Domino, de Benedictione, & Euangelio S. Ioannis. XIII.

¹ **E**xpleto Canone, & alijs omnibus vsque ad Communionem, ea peracta dicitur ^h Communio, & ^l Orationes post Communionem, eodem

dem modo & ordine vt in principio *Missæ*: & repetito Dominus vobiscum, dicitur, ¹ *Ite missa est, vel, Benedicamus Domino*, pro temporis ratione. *Ite missa est, dicitur* ^m *quandocumque dictum est, Gloria in excelsis. Cùm non dicitur, eius loco dicitur, Benedicamus Domino. Respondetur,* ⁿ *Deo gratias. In Missis Defunctorum dicitur,* ^o *Requiescant in pace. Respondetur, Amen.*

In *Communio*.] De hac Ordo Romanus, & Antiphonar. Gregor. & cantabatur, dum populus communicabatur. tradit *Rupert. lib. 2. cap. 18.* solitam dici post cibum salutarem, in gratiarum actionem. Cælestino Demochares *Tom. 4. cap. 15.* Gregorio tribuunt auctori *Gemm. lib. 1. cap. 90.* & *Hugo Victor. de Eccles. Offic. lib. 2. cap. 11.* Deducit hunc ritum *S. Thom. 3. par. quæst. 83. art. 4.* ab Hymno dicto à Christo & Apostolis post cœnam. Nunc cantari debet post *Agnus Dei* immediatè; nisi fiat populi Communio, ad quam ea cantatur.

¶ *Orationes post Communionem.*] Idem docet *Microl. cap. 19.* quas Orationes Collectas etiam vocat Ordo Romanus. Ad complendum, titulus earum est in *Sacrament. Gregoriano.* Benedictiones appellat *VValafr. loco citato.* quæ pro communicatis dicebantur; neque alia tunc in fine benedictio dabatur populo, *Microl. cap. 21.*

¶ *Ite missa est, &c.*] A Leone institutum fuisse scribit *Radulph. Prop. vlt.* quod tamen habetur in *Liturgia sancti Petri, & expressius in constit. Apost. lib. 8. cap. 23.* & quidem in Festis, concurrente populo, dimittitur ille solemniter, nisi tristitia temporis insinuanda sit, vt in Dominicis *Quadragesimæ, & eiusmodi, in ferialibus au-*

tem, vbi deuotiorum est accessus ad Missam, ij sunt potius detinendi in diuinis benedictionibus, *Microl. c. 46.* sed Clemens vitur ijs verbis, *Ite in pace.* A Christo deducit hunc ritum *Vualdensis Tom. 3. tit. 4. cap. 44. num. 7.* qui in fine cœnæ dixit: *Surgite, eamus hinc.*

¶ *Quandocumque dictum est, Gloria.*] Docet *Microl. cap. 19. & 46.* solemnis autem est dimissio, ait *Rupert. lib. 2. cap. 20.* & gaudium sonat commune Hymno Angelico, & Cantico, *Te Deum;* vnde se inuicè consequuntur, sicut cantus Angelorum & iter Pastorū ad Christum, *Duran. l. 7 c. 1.*

¶ *In Deo gratias.*] Hoc loco vsurpari innuit *Dion. cap. 3. Eccl. Hierach. ijs verbis:* In gratiarum actionem sacram definit, cum omni Ecclesiæ sacra plenitudine. *August. etiam Epist. 59. ad Paulinum:* Participato tanto Sacramento gratiarum actio cuncta concludit. quod *Amalar. lib. 1. cap. 34.* de hoc ritu declarat.

¶ *Requiescant in pace.*] Explicat *Duran. lib. 4. cap. 47.* vt requies concedatur, quam eis optamus. Sed antea meminere huius ritus *Steph. Eduens. de Sacr. Alt. cap. 18.*

Dicitur autem hoc loco semper in plurali numero, licet pro vno dicatur Missa.

2. Dicto ^p *Placeat, datur* ^q *Benedictio, quæ à Celebrante semper datur in Missa, præterquam in Missis Defunctorum. Deinde legitur* ^r *Euange-*

lium S. Ioannis, In principio, præmisso Dominus vobiscum, & Initium, vt moris est: quod Euangelium numquam præmittitur in Missa, nisi quando sit de Festo in aliqua Dominica, vel Feria quæ habet Euangelium proprium: quod legitur eius loco. Excipitur Dominica quarta Aduentus, cuius Euangelium non legitur in fine Missæ, quædo in ea occurrit Vigilia Natiuitatis Domini, quia nec in Officio lectum est. In tertia Missa de die Natiuitatis Domini legitur in fine Euangelium de Epiphania, Cum natus esset Iesus. Et in Dominica Palmarum in Missis priuatis legitur Euangelium quod ponitur in benedictione Palmarum, quod etiam lectum est in Officio. In Vigilijs quæ occurrunt in Quadragesima, vel Quatuor Temporibus, non legitur Euangelium Vigiliæ in fine Missæ. Et similiter in Missis Votiuus numquam legitur in fine aliud Euangelium, nisi S. Ioannis.

p Placeat.] Huius meminit *Microlog. cap. 22.* quamquam post datam benedictionem.

q Benedictio.] De hac à Sacerdote hoc loco danda indicium est in *Liturgia S. Petri, & in lib. 8. Const. Apost. cap. 23.* expressè de ea scribit *Hier. ad Rusticum Narbonensem Episcopum*, cuius verba de benedictione hac explicat *Microlog. cap. 21.* qui & addit causam; vt, qui non communicatus discedit, saltem benedictus à Sacerdote recedat. habetur etiam de *Conf. Dist. 1. Cum ad celebrandum. ex Conc. Aurelian. 1. cap. 28. & Agathen. cap. 47. ead. Dist. Missas.*

r Euangelium sancti Ioannis.] In Liturgia S. Petri habentur hæc verba in fine, *Deinde plenitudo legis, & Prophetarum.* legebatur ergo aliquid. Et *Lindanus* citat Liturgiam S. Simeonis Syracusani ante annum 800. in cuius fine Lectio iubebatur. Apud quosdam Lectio Euangelij S. Ioannis fuit in vsu, ex *Durand. lib. 4. cap. 24. & ex cap. Quidam. de Celebrat. Miss. tum in Conc. Saiegunst. tit. de Suffrag. cap. 22.* Additum ergo denuò est, quoad om-

nes, & *Burchard.* habet: vt diuinitatis & humanitatis Christi quasi circulari sigillo factò, vt opinor, toti Sacrificio extremam manum imponamus, & vt tanti beneficii iugiter recordemur, ait *Suarez p. 3. disp. 83. sect. 1.* Eius loco legitur Euangelium, quod in Officio lectum est pro nona Lectione, vt Missa concordet cum Officio; & nullum Euangelium in Missali positum præmittatur, quin aliquò modo publicetur populo in Missa, saltem per modum commemorationis in fine Missæ. Item, si quis fortasse primò Euangelium non audierit, in fine saltem Missæ audire poterit alterum, ait *Suar. loco citat.* Ex his autem ratio patet Rubricarum sequentium de Dominica quarta Aduentus, cuius Euangelium non modò non lectum est in Officio Vigiliæ Natiuitatis Domini, sed & sufficienter lectum est pridie in Missa Sabbati Quatuor Temporum.

[In terna Missa Natiuitatis Domini.] Ne in eadem Missa legatur bis idem Euangelium, legitur illud Epiphaniæ; quod & conuenit Natiuitati Christi, & in fine occasionem præbet

bet adorandi cum genuflexione, vti ad ea verba, *Et verbum caro factum est*; quando nimirum dicitur, *Et proccidentes adorauerunt eum.*

t *Euangelium Vigilie.*] Quia nec in Officio lectum est, ideo neque legitur in fine Missæ.

u *In Missis Votiuis.*] Quia Votiuæ discordant ab Officio, cuius Euangelium vel nobiliori loco in Missa le-

gendum est, vel omittendum; idcirco semper in ijs legitur Euangelium S. Ioannis.

Dicitur etiam Euangelium S. Ioannis in fine Missæ de Festo, in qua nulla fit commemoratio Feriæ priuilegiatæ, vt in tit. 7. num. 2. quando scilicet dicuntur duæ Missæ, de Festo, & de FERIA, sine vtrorumque commemoratione.

De ordinanda Missa ex supradictis Rubricis. XIV.

Supradictis Rubricis cognitis, si quis velit ordinare Missam diei, recurrat ad Ordinarium Missarum de Tempore, vel de Sanctis, secundum qualitatem Officij. Si proprium non habeat, recurrat ad Commune Sanctorum. Si de FERIA agendum sit, & propria Missa non fuerit de FERIA, dicatur Missa precedentis Dominica, omisis Gloria in excelsis, & Symbolo: praterquam Tempore Paschali, in quo semper dicitur Gloria in excelsis, vt supra, excepta Missa Rogationum: & in Aduentu^x pratermittitur Alleluia post Graduale, cum suo Versu. Si dicenda sit Missa Votiuæ, requiratur post Commune Sanctorum suo loco. Si plures Orationes dicenda sint, requirantur post Missas Votiuas, suo loco de singulis rebus singula. Si pro Defunctis dicenda sit Missa, habetur post Missas Votiuas, cum Collectis diuersis, circa finem Missalis. Ordo totius Missæ, cum Prefationibus, Canone, & alijs dicendis, habetur suo loco, cum Proprio Missarum de Tempore.

EX his colligitur, ordo Missalis quàm optimè institutus sit, in quo primùm habentur Missæ de Tempore, ab Aduentu ad Pascha, à Paschate ad Aduentum: & hæ sunt Missæ, vt ita dicam, de Vita Christi per annum distributæ. Deinde Missæ de Sanctis, ab Aduentu item ad Aduentum, siue finem Nouembris: & hæ sunt Propriæ. Tum communes de iisdem. Quarto loco Votiuæ, & pro varijs necessitatibus. Postremo loco pro Defunctis, qui extremum in pace clausurunt diem. Canon verò medium Missalis iure occupat locum cum Ordi-

ne Missæ, qui communis est omnibus Missis.

x *Pratermittitur Alleluia.*] Feriæ Aduentus sunt quasi Vigiliæ summæ Festiuitatis Natalis Domini; & in iisdem erat ieiunium, vt dicemus tit. seq. ad mœrorem representandum sanctorum Patrum expectantium Messiam. Quare sicut in Vigilijs, & alijs ieiuniorum diebus, ex *Alcuin. de Diu. Offic. cap. de Parasceue*, omittimus festiuissimum Alleluaticum melos, ita & in Ferijs Aduentus. Repete ea quæ diximus supra tit. 10. ad num. 4.

Acci-

Accidit aliquando obstinatè peti ab aliquibus Missam celebrari de Sancto infra eiusdem Octauam, sed in die, in quo fit Officium de alio Sancto Semiduplici cum commemoratione Octauæ; puta, exigunt Missam de S. Ioanne Baptista in Festo S. Leonis II. seu Missam S. Antonij Patavini infra eiusdem Octauam, & sæpè infra Octauam Corporis Christi; seu Missam de B. Virgine in Festo S. Nicolai Tolentianis, & similes Missas: quo ritu hæ Missæ celebrabuntur? neque enim à Rubricis Votiuæ Missæ prohibentur dici infra præfatas Octauas, neque in Festis prædictis Semiduplicibus: at neque meræ Votiuæ eæ videntur esse, ratione propriæ Octauæ, infra quam eæ petuntur dici. Multis autem hac de re à me quærentibus respondi, saluo

meliori iudicio, & S. Rituum Congregationis arbitrio, Festiuas eas non esse, quia Horis Canonicis non correspondent: & Votiuas esse ex hoc potissimum capite, quia non correspondent Officio, quæ est Votiuarum nota, in tit. seq. 15. num. 5. tum quia supponimus, infra Octauas proprias eas occurrere, transacto Festo. Et licet Octaua tota reputetur vnus & idem dies Festus, vnde & Missa Festi repetitur per totam Octauam; tamen id locum habet, quando perseverat Officium de Octaua simul cum Missa, secus, si discordat Missa ab Officio. Posito igitur, quod eæ sint Votiuæ potius quàm Festiuæ, ritum Votiuarum in his obseruarem, si obstinatè exigantur, aut si negari non possint sine petentis offensione.

De Hora celebrandi Missam. XV.

Missa priuata saltem post Matutinum & Laudes, quacumque hora^r ab aurora vsque ad meridiem dici potest.

y e Ab aurora vsque ad meridiem.]
Nempe in luce, quia ex S. Thoma 3. par. quest. 83. artic. 2. ad 4. Christus ait, Me oportet operari, donec dies est, Ioan. 9. addit *Suar. disp. 80. sect. 4.* nec ante auroram regulariter ad opus publicum conueniri, nec post meridiem ieiunium protrahi: vbi etiam concedit horam cum dimidia ante ortum Solis, ex causa. Tertiam partem horæ ante auroram, vel post meridiem, esse notabilem partem, & sufficientem ad lethale peccatum, docet *Azor. lib. 10. cap. 25. quest. 6.* minor quàm tertia pars horæ excusat à lethali, ex *Soto 4. Distin. 14. quest. 2. artic. 2.* concedit *Navar. in Man. cap. 25. num. 85. & alibi,*

celebrari posse ex causa rationabili post meridiem; contra quem cum communi opinione scripsit *Francol. Tractat. de Tempore Hor. Canonic. 1. par. cap. 41.* iusta verò causa esse potest, post Missam solemnem tardiùs cantatam in Festis, vel post concionem longiorem, addit *Suar.* vt fiat de licentia Episcopi, si commodè haberi potest.

Priuilegiati, vt hora ante vel post celebrare queant, poterunt hora ante, vel post statam horam à Summistis regulariter concessam, celebrare; aliàs non esset priuilegium.

Varijs igitur horis celebrari priuatim potest, quia fit in Missa memoria Passionis, quæ accidit manè; Mortis, quæ

quæ hora nona; Resurrectionis, quæ tertia vel sexta contigisse creditur, item manè; & Ascensionis, quæ hora *Durandus lib. 4. cap. 1.*

2 *Missæ autem Conuentualis, & Solemnis, sequenti ordine dici debet. In Festis Duplicibus & Semiduplicibus, in Dominicis, & in fra octauas, dicta in Choro. Hora Tertia. In Festis Simplicibus & Ferijs per annum, dicta Sexta. In Aduentu, Quadragesima, Quatuor Temporibus, etiam infra Octauam Pentecostes, & Vigilijs quæ ieiunantur, quamuis sint dies solemnes, Missa de Tempore debet cantari post Nonam.*

Missæ solemnis semper dicitur post aliquam Horam, etiam in nocte Natiuitatis Domini, vt Horæ Canonice sint quasi quædam ad Missam præparatio, *Francol. 1. p. cap. 38.* & post varias Horas, vt maiori præparatione, minorive, pro Missarum varietate, seu dierum, fiat Missa.

Hoc loco notandum est, quòd Missa Parochialis sine cantu est priuata, non Conuentualis, de qua in his Rubricis, licet ad eam conueniat populus, seu loci Clerus, quo posito, multa facillè definire poteris circa Rubricas Missalis.

2 *In Choro.*] Presbyterium dicitur in *Epist. SS. Cornelij & Cypr. Sæctuarium Altaris, in Concil. Braccaren. 1. num. 31.* Sancta Sanctorum, in *Turon. 11. c. 4.* Chorus, in *Tolet. IV. n. 17.* hoc est, consensio cantantium, ex *Augustino in Psal. 149.* vnde & Corona dicitur ab *Isid. lib. 1. de Offic. cap. 3.* quia in modum coronæ, ait *Amal. lib. 3. cap. 3.* A chorea deducit Gemma *lib. 1. cap. 139.* Græca vox significat lætitiā, in *Platone 2. de Leg.*

a *Hora Tertia.*] Non ante Horam Tertiam cantari Missam iussit Thelephorus, ex *Amal. lib. 3. c. 42. de Conf. Dist. 1. Noctæ. & ibid. cap. Et hoc. & de solemni intellexit Duran. loco citato.* S. Cassius Narniensis Episcopus hac eadem Hora celebrare consuevit, lau-

datuſque de celo fuit, apud S. Gregor. in *Dialogis.* in Festis autem Hora Tertia obseruatur, ea fortasse ratione, inquit *Amalar.* quia ea hora Christus ascendit in Crucem, apud *Marc. c. 15.* hoc est, linguis Iudæorum clamantium, Crucifige; vel, ex *Microl. c. 58.* quia inter reliquas passionis Christi horas, tertia Resurrectioni Domini, siue Natiuitati eiusdem propinquior esse videtur; vel, ex *Radulph. Prop. ult.* quia ea hora missus fuit Spiritus sanctus; vel, ex *Conc. Aurelian. III. c. 11.* vt facilius redire possint ad Vespertina Officia in Festis Sacerdotes præfertim, quibus eos non decet deesse; vel, ex *August. apud Burchard. lib. 2. cap. 54.* vt populus ante cibum conueniat, Missam & Concionem auditurus. Hinc ex *Collec. Martini Braccaren. c. 66. & habetur can. fin. Dist. 44.* Tertia Hora dicitur Sacra, quia sacris Missarum solemnijs dicata: ab Italis Aurea, ex *Alph. de Torres 3. par. cap. 4. num. 14.*

Si propter terræ frigiditatem populus veniat tardiùs ad Ecclesiam pro Missa solemni, præstat differri tempus recitandi Horam Tertiam, quàm cantare Missam de Festo, seu Dominica post Sextam, ita censuit sacra Rituum Congregatio, referente *Alcocer in suo Cerimoniali.*

b *Dicta Sexta.*] In profestis (cuiusmodi

modi sunt Festa Simplicia, & Feriæ post Sextam, *Gemma anim. lib. 1. cap. 113.* quia, inquit, ea Christus manibus Gentilium crucifixus est, *Ioannis 19.* & quia in profectis neque lætitia, neque luctus, sed quid medium videtur habere locum; lætitia in Festis Horam Tertiam requirit, luctus Nonam, *Francol. 1. par. de Temp. Hor. Can. cap. 29. num. 3.*

c *Post Nonam.*] In ieiunijs ita instituisse Pelagium, scribit *Duran. loco supra cit. & in cap. Solent. Distinct. 1. de Consecr. hoc idem iubetur.* Horæ Nonæ meminit in Quadragesima *Ambr. Serm. 8. in Psal. 118. & Amal. lib. 1. cap. 7.* quia in ea, *Amal. ait lib. 3. c. 42.*

expiravit Dominus; & quia ad Vesperam ieiunabatur, *Microb. cap. 49.*

Item in Aduentu: quia Aduentus ferè æquiparatur Quadragesimæ, *Hugo Vict. lib. 3. de Spec. Miss. cap. 4. & 9.* In Aduentu ieiunium erat, *Durand. lib. 6. cap. 1. de Aduentu.* & de Romanis testatur *Radulph. Prop. 16.* imò & vniuersale ieiunium illud vocat *Raban. de insit. Cler. lib. 2. cap. 22.* quod à sancto Perpetuo Turonensi Episcopo institutum fuit, ex *Gregor. Turon. lib. Hist. 10. cap. 31. & Conc. Matiscon. can. 6.* sanciuit in Ferijs II. IV. & VI. saltem obseruandum esse, cum quotidianum præcepisset Turonense I. *can. 13.*

3 *Missæ autem Defunctorum dici debet^d post primam diei: ubi verò dicuntur eorum Vigiliæ manè post Matutinum diei, dictis huiusmodi Vigilijs cū Laudibus, immediatè dici potest Missa pro Defunctis. Sed in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum Missa Conuentualis dicitur post Nonam, quia eo die est principalis. In die etiã Depositionis Defuncti, vel Tertio, Septimo, Trigesimo, aut Anniuersario solemnè, in quo sit concursus populi, poterit similiter dici ultimo loco post Nonam.*

d *Post primam diei.*] Properandum enim est in suffragijs Defunctorum: at in diebus alijs, de quibus in hoc numero, rectè post Nonam; tum quia discordat ab Officio; tum quia Hora Nona & ipse Christus emisit spiritum; tum quia Hora Nona mœroris est, vt in die ieiunij.

4 *Excipiuntur ab hoc ordine dicendi Missam Conuentualem, Missæ^e in Natiuitate Domini, quarum prima dicitur post mediam noctem, finito Te Deum laudamus in Matutino, secunda in aurora, dictis Laudibus & Prima, tertia verò in die post Tertiam, vel ubi aliter^f ex dispensatione Apostolica disponatur.*

e *In Natiuitate Domini.*] De prima Missa in nocte extat Canon Thelephori de *Consecrat. Dist. 1. Noctæ.* quia nocte natus est Christus. De secunda in aurora, *ibidem*, quia Pastores ea hora creduntur adorasse Christum natum, Plura in Rubrica de Natiuitate.

f *Ex dispensatione Apostolica.*] Intellige de concessa post Concilium Tridentinum, quod prohibet, ne alijs horis quàm debitis Missæ celebrentur, *Sess. 22.* sublatis quibuscumque priuilegijs, vt declarauit sacra Congregatio super Concilium.

5 *Missæ*

§ *Missæ Votivæ, quia non correspondent Officio, si solemniter celebrentur pro re gravi, vel publica Ecclesia causa cum populi frequentia, dicantur post Nonam.*

Duplicem habes causam, discordantiâ ab Officio, & frequentia populi; qui dum tardiori Missæ interest, quasi suo ieiunio orationi publicæ vires addit.

De his quæ clara voce aut secretò dicenda sunt
in Missa. XVI.

1 **I**N Missa priuata clara voce dicuntur Antiphona, & Psalmus ad Introitum, Confessio, & qua sequuntur, excepta Oratione, Aufer à nobis, & Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum, &c. Item Introitus, Kyrie eleison, Gloria in excelsis, Dominus vobiscum, Oremus, Fleſtamus genua, Leuate, Oratio, vel Orationes, Prophetia, Epistola, Graduale, Versus, Tractus, Sequentia, Euangelium, Credo, Offertorium, Orate fratres, solum hæc duo verba, Prefatio, Nobis quoque peccatoribus, solum hæc tria verba. Item Per omnia secula seculorum, &c. cum Pater noster, Pax Domini, Agnus Dei, Domine non sum dignus, hæc quatuor verba tantum, Communio, Oratio, vel Orationes post Communionem, Humiliate capita vestra Deo, Ite missa est, vel Benedicamus Domino, vel Requiescant in pace, Benedictio, & Euangelium, In principio, vel aliud Euangelium. Alia omnia² dicuntur secretò.

Hæc eadem Burchard. Quæ hîc clara voce dicenda enumerantur, habent apertam causam, vt audiantur à populo. Speciales cuiusque causas enarrabimus, cum de iisdem singillatim infrâ suis locis agemus.

g *Dicuntur secretò.*] De prece cum silentio in Missa Clem. lib. 8. Constit. Apost. cap. 12. Concil. Laodic. can. 19. Triden. Sess. 22. can. 5.

Causæ multæ. Primò, quia secretum mysterium est, Hugo Vict. Erud. Theolog. in Specul. Eccles. cap. 7. Secundò, quia significatur in hoc Sacrificio latere Sacrificia antiqua, Amalar. libro 3. cap. 19. Tertio, & è contra, hoc Sacrificium latuisse in antiquis, Gemma lib. 1. cap. 40. Quarto,

silentium Sacerdotis latibulum Christi indicat, Innocent. III. lib. 2. cap. 54. multoties enim latuit in vitæ suæ cursu Christus; vnde & in Missa multiplex silentium. Quintò, in Passione Christi discipuli non nisi occultè confitebantur Christum, S. Thom. 3. par. quest. 83. artic. 4. ad 6. Sextò, vt videatur Sacerdos loqui cum Deo, quo cum corde loquimur clamantes magis quàm ore. Septimò, ne populus tædio afficiatur, neque Sacerdos longo clamore voce deficiat, Gemma lib. 1. cap. 103. Postremò, ne ipsa verba, in Sacrificio potissima, assiduitate aurium vilescant, Alcuin. de Celebrat. Missæ. nam repetuntur in omni Missa, & memo-

riae facile mandarentur, quod de Canone praesertim intellige: qui sine culpa graui non potest alie totus legi. Ita Doctores communiter.

- 2 Sacerdos autem maximè curare debet, ut ea quae clara voce dicenda sunt, distinctè & appositè proferat, non admodum festinanter, ut aduertere possit quae legit; nec nimis morosè, ne audientes tadio afficiat: neque etiam voce nimis elata, ne perturbet alios, qui fortasse in eadem Ecclesia tunc temporis celebrant; neque tam submissa, ut à circumstantibus audiri non possit, sed mediocri & graui, quae & deuotionem moueat, & audientibus ita sit accommodata, ut quae leguntur, intelligant. Quae uero secretè dicenda sunt, ita pronuntiet, ut & ipsemet se audiat, & à circumstantibus non audiatur.

Non eget commentario, sed monitione. Primò, ne clara voce dicantur ea prima uerba, *Memento Domine famulorum*, &c. Secundò, ne secretas alias Orationes addat Celebrans, nisi ad summum quasdam iaculatorias, & breues, ut, *Adoramus te Christe*, &c. quas concedit, seu tolerat sacra Concilij Tridentini Congregatio in *Declarat. ad Sessionem vigesimam secundam*, dummodò praescriptae in Missali non omittantur. Tertio, uerba consecrationis secretò dicantur.

- 3 In Missa solemni clara uoce à Celebrante dicuntur, quando intonatur Gloria in excelsis, & Credo, Dominus uobiscum, Oremus, ante Orationem, & Offertorium, Praefatio, Pater noster, Pax Domini, & Orationes post Communionem. Alia quae in Missa priuata dicuntur clara uoce, in Missa solemni à Celebrante dicuntur submissa uoce.

His adde Orationes ante Epistolam, quae item clara uoce dicuntur. Chorus autem pro Celebrante clara uoce, & item Ministri supplere uidentur, quem ritum refert etiam *Burchardus*.

De ordine genuflectendi, sedendi, & standi in Missa priuata, & solemni. XVII.

1 IN Missa priuata Sacerdos genuflectit quādo legit Euangelium sancti Ioannis, in principio, ad illa uerba, *Et uerbum caro factum est*; & in Euangelio Epiphaniae, cum natus esset Iesus, ad uerba illa, *Et procidentes adorauerunt eum*. Item in Euangelio Feriae quartae post Dominicam quartam Quadragesimae, ad illa uerba in fine, *Et procidens adorauit eum*. Item genuflectit Dominica Palmaram, & in Missis de Cruce ad illa uerba in Epistola, *In nomine Iesu omne genu flectatur*, &c. & quando legitur Pâsio, ad illa uerba, *expirauit, uel emisit spiritum*, ut suis locis notatur.

Item

Item genuflectit cum dicit, *Flectamus genua*. Item quando in *Quadragesima* dicit in *Tractu Vers. Adiuvā nos Deus, &c.* & in omnibus *Missis de Spiritu sancto*, cum dicit *Vers. Veni sancte Spiritus, reple, &c.* Item quando *Sacramentum in Altari discoopertum* apparet, genuflectit quoties ante illud transit in medio *Altaris*: & quaecumque in *Ordine Missae*, & in ritu servando in *celebratione Missae* notatur, quod debeat genuflectere.

Prima duo habet *Burchardus*.

Vsus genua flectendi ortum habet ab antiquis, & habetur expressè *3. Reg. cap. 8.* vt omittam gentilitios ritus; tum à Christo, *Luc. 22.* à sancto Stephano, *Act. 7.* Finis illius duplex est, ad orandum, & ad adorandum: ille significatur à *S. Ambrosio lib. 6. Hexaëmeron cap. 9.* Flexibile genu, quo Domini mitigatur offensa, ira mulcet, gratia promovetur. de hoc autem *Alcuin. cap. de Parasceue* ait: Per hunc habitum corporis mentis humilitatē ostendimus. & *Honorius in Gemma lib. 1. cap. 117.* Cadimus in terram, ait, vt Christum in carne adoremus; vt item memoremus, nos in Adamo cecidisse, & mole corporis grauari ingemiscamus; & vt lapsam animā nostrā in vitia, dum corpore ad terram cadimus, pœnitendo fateamur. Vnde & *Raban. lib. 2. de Instir. Cler. cap. 41.* Inflexio genuum, inquit, pœnitentiæ & luctus est indicium. In *Liturgia sancti Petri*,

pœnitentiam facere, est genuflectere, vt ibi notat *Lindan.* Quare in primis quinque casibus huius Rubricæ quis non videat, adorationis ergo genuflecti? & item in duobus vltimis erga Spiritum sanctum, & sacrosanctam Eucharistiam. In sexto verò, ad *Flectamus genua* oraturi genuflectimus; in septimo ad illa, *Adiuvā nos*, cum *Tractus* idem sit ac luctus, vt docuimus *suprà tit. 10.* genuflectimus ad indicandum solemnem luctum, *Raban. ubi supra.*

Et quamvis *Concilium Nicænum Canone 20. in vulgatis exemplar. vel 29. apud Turrianum*, statuerit, non genuflectendum in *Dominicis*, neque tempore *Paschali*, sed àstantibus orandum esse, ad significandam libertatem, vt ait *Ruper. lib. 8. cap. 3.* quam Christus sua *Resurrectione* nobis acquisiuit; tamen non prohibuit adorationes cum genuflexione, quod bene nota pro mox dicendis.

2 *Circumstantes autem in Missis priuatis semper genuflectunt, h etiam tempore Paschali, i præterquam dum legitur Euangelium.*

Eadem & *Burchardus*.

h *Etiā tempore Paschali.*] Tam ad doctrinam in priuata *Missā* audiendam, quàm ad *Orationem* & mysteria tremenda, titulo adorationis curuantur genua à populo in tota *Missā*: nisi dicamus, priuatam *Missā* audiri, sicut & priuatas fieri preces, etiam

tempore *Paschali*, genibus flexis, quo modo orauit sanctus *Paulus* in littore *Tyri* genibus positus, *Act. 20.* paulò ante *Pentecosten*. non enim ea fuit oratio sollemnis, iudice *Lorino in eun. textum.*

i *Præterquam dum legitur Euangelium.*] *Anastasijs Papæ Decreto de G 3 Conf.*

Conf. Dist. 1. Apostolica. Sacerdotes, & ceteri omnes ad Euangelium stare debent, vt promptiores se ostendant ad credendum & obediendum Euangelio. Sed antiquior Clemens *lib. 2.*

Constit. Apost. cap. 61. testatur, Apostolos constituisse, vt etiam laici assurgant ad Euangelium. imò verò & capita nudabantur in *Ordine Romano*, quod & hodie obseruatur.

3 In Missa solemni Celebrans genuflectit^k ad omnia supradicta, præterquam ad^l *Flectamus genua*: & tunc ipse solus stat, Diaconus verò & Subdiaconus, & omnes alij genuflectunt. Ad Versum verò,^m *Adiuua nos Deus*, &c. & ad Versum, *Veni sancte Spiritus*, &c. genuflectit vsque ad finem. Item genuflectit in dieⁿ *Annuntiationis beate Mariæ*, & in tribus Missis *Natiuitatis Domini*, etiam quando cantatur in Choro, *Et incarnatus est*, &c. Alijs diebus, si sedeat cum cantantur ea verba, non genuflectit, sed^o caput tantum profunde inclinat: ^p si non sedet, genuflectit.

^k *Ad omnia supradicta.*] Cum priuatim legit, & iterum, quando publicè dicuntur: sicuti fit ad *ψ. Et incarnatus est*, &c. in Symbolo priuato & publico, si non sedet Celebrans.

^l *Flectamus genua.*] In Missa priuata ipsemet Sacerdos dicit *Flectamus*, & genuflectens exemplo suo docere debet alios. In solemni sufficit, vt Diaconus inuitans populum idem faciat. Sacerdos autem Deum orans regulariter stare debet, qui præ se fert personam Christi stantis, *Act. 7.* & orantis Patrem in cælis, *Amalar. lib. 4. cap. 4.* & *7. Duran. lib. 5. cap. 5.*

^m *Adiuua nos Deus*, &c.] Quæres fortasse hoc loco: Cur in solemni Celebrans genuflectit vsque ad finem dictorum Versuum, qui in priuata Missa genuflectere iubetur non nisi ad prima verba? Respondeo, quòd in priuata debet Sacerdos commodè posse legere Versum in libro, & idè sufficit, vt genuflectat ad prima verba: in solemni ea cantat Chorus, neque Celebrans est in alijs tunc occupatus. Genuflectit autem Celebrans vtroque

genu in medio Altaris, post lectum à se Euangelium. De Versu *Adiuua nos*, tradit hunc ritum in priuata Missa *Burchardus*.

ⁿ *Annuntiationis beate Mariæ*, &c.] Vt nimirum his diebus maiori cum veneratione adoretur Mysterium articuli & Festi propriissimum. Ante *Radulphum Romani* numquam ad hæc verba, *Et incarnatus est*, genuflectebant, *Prop. 23.* sed ritum tamen tradit huius genuflexionis in omnibus Missis *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 118.*

^o *Caput tantum profunde inclinat.*] Quia iam genuflectit, quando submissa voce cum ministris ad Altare Symbolum recitauit; caput autem inclinat apertum. Idem præstare debent ministri qui cum Celebrante sedent.

^p *Si non sedet, genuflectit.*] Scilicet in superioris Altaris gradu: Neque verò stare conuenit ad verba tantæ Filij Dei humilitatis: sedere potius conuenit quàm stare; quia sedendo, addita capitis profunda inclinatione, conratur & minoratur homo.

4 Mini-

4 *Ministri semper genuflectunt cum Celebrante, praterquam* ^q *Subdiaconus tenens librum ad Euangelium, & Acolythi tenentes candelabra, qui tunc non genuflectunt. Et cum Diaconus cantat illa verba, ad qua est genuflectendum, ipse versus librum, Celebrans & omnes alij versus Altare genuflectunt.*

^q *Subdiaconus, &c.*] In hoc casu se gerunt, ac si ille marmoreum esset legile, & Acolythi marmorea candelabra; neque textus Euangelicus demitti debet, neque lumen illius, vt ita dicam, humiliari, Ca-

rimonial. Episcop. libro primo cap. 10. & sequen.

^r *Ipse versus librum.*] Ne videatur recedere à libro, in quo legere frequentia debet. alij versus Altare, vbi est Crux, cui debetur adoratio.

5 *In Choro genuflectitur ab ijs qui non sunt Prelati, & ad Confessionem cum suo Psalmo. In Missis autem* ^r *Feriarum Aduentus, Quadragesima, Quatuor Temporum, & Vigiliarum qua ieiunantur, ac in Missis Defunctorum, genuflectunt omnes, etiam ad Orationes, & dicto per Celebrantem Sanctus, vsque* ^u *ad Pax Domini, &* ^x *ad Orationes post Communionem, & super populum, excepta* ^y *Vigilia Pascha & Pentecostes, ac Natiuitatis Domini. Et similiter ab omnibus genuflectitur* ^z *quando eleuatur Sacramentum.*

^f *Ad Confessionem.*] Diximus enim supra, genuflexionem esse indicium poenitentiae, cum Rabano. Prelati vero stant, ob eorum dignitates, Abbates, & Protonotarij, & ij nempe, qui vti possunt Rochetto, si saeculares sint, & ijs digniores; sicut etiam Canonici, quando sunt parati, alias non, *Cerimon. Episc. lib. 2. cap. 8.* De genuflexione ad Confessionem idem ferè docet *Burchard.* Cantores autem, si tunc cantant Introitum, non genuflectunt, quia stare debent ad Lectore.

^r *Feriarum Aduentus, &c.*] De Orationibus in Quadragesima, docet *Microl. cap. 50.* eadem est ratio in Aduentu, & diebus ieiuniorum, vt diximus supra tit. 15. num. 2. Item in Missis Defunctorum, ad luctum, ex *Rabano*, indicandum. Omnes autem genuflectunt ad vnum.

^u *Ad Pax Domini.*] Si enim danda est Pax, à Clero stante est danda, *Cerimon. Episcop. libro 1. cap. 24.* Sed & Pax Domini in hoc loco Missae, Resurrectionem Christi significat, *Innocentius III. libro 6. cap. 4.* ob quam standum est, vt in Dominicis, & tempore Paschali.

^x *Ad Orationes post Communionem.*] Quia eiusdem rationis sunt cum primis qua dicuntur ante Epistolam, *Microl. cap. 19.*

^y *Vigilia Pascha, &c.*] Hae Vigiliae sunt Festiuae & solennes, per modum Festi Duplicis celebratae, praterquam, quod Vigiliae Paschae & Pentecostes ad Paschale tempus attinent, quo stantes oramus, qua eadem ratione, his etiam adde Quatuor Tempora Pentecostes.

^z *Quando eleuatur Sacramentum.*]

Tradunt.

Tradunt Honor. III. de Celeb. Miss. cap. Sanè. & Chrysof. apud Duran. lib. 2. cap. 40. quia adoramus Christum in Sacramento, & genuflectimus in expiationem blasphemiae Iudaorum, qui dicebant flexo genu, *Aue Rex Iudaorum. lege Turrecrem. in can. Quoniam. de Consecr. Distinct. 3.* Ab omnibus autem initio Canonis genuflectitur, *Carimon. Episc. lib. 2. cap. 8.*

Dubitant non pauci in prædictis casibus, quando unicum genu, & quando duo genua sint flectenda. Et Celebrans quidem in Missa priuata, iuxta usum communissimum, ab initio ad finem vsque vnico tantum genu debet genuflectere, vt facilius furgat; in Missa item solemnè, ad ea omnia quæ sunt communia priuatae Missæ: duobus autem genuflectere debet in Missa solemnè ad prædicta quæ à Choro cantantur; & regulariter, quando cum aliqua morula in prædictis est genuflectendum, & quasi orandum.

Ministri verò intra Missam ea-

dem seruare debent quæ facit Celebrans, vt expeditius illi ministrent. ad *Flectamus genua* ambobus genuflectant.

Subdiaconus patenam tenens non tenetur genuflectere toties quoties Celebrans; quia non illi tunc ministrat vt Diaconus, qui est illi à latere proprius minister. semper autem genuflectit cum eo eidem vicinitus.

Alij de Clero à consecratione vsque ad communionem duo genua flectere debent, cum transeunt ante Altare; & item, quando patet Sacramentum in Altari: quod etiam faciunt Cardinales in Cappella Papæ. duo quoque ad *Flectamus genua*, ad Confessionem, Orationes ieiuniorum, Verfus, &c. de quibus supra, quando cum aliqua mora præscribitur genuflexio ratione cantus vel actionis longioris.

De Missa coram Sacramento in Altari exposito, & genuflexionibus eo casu debitis, dicimus in proprio capitulo, seu titulo.

6 In Missa item solemnè Celebrans medius inter Diaconum & Subdiaconum sedere potest à cornu Epistolæ iuxta Altare, cum cantatur *Kyrie eleison, Gloria in excelsis, & Credo*: alio tempore stat ad Altare, vel genuflectit, vt supra.

Possunt etiam sedere, dum cantatur Epistola & Graduale, si datur tempus, ex Decreto sacre Rituum Congregationis relato ab Alcocer in suo *Carimo-*

niali. & semper sedent cooperto capite. Latus Epistolæ congruit, à qua parte est credentia; & vt cedat latus Evangelij Episcopo sedenti, si adfit.

7 In Choro sedent quando Celebrans sedet, & præterea^a dum cantantur Epistola, & Prophetia, Graduale, Tractus vel Alleluia cum Versu ac Sequentia, & ab Offertorio vsque^b ad incensationem Chori, & si non incensatur, vsque ad Praefationem: & ad Antiphonam^c qua dicitur Communio.^d Ad alia stant, vel genuflectunt, vt supra.

Eadem

Eadem *Burchard. in Ordine Missæ. a Dum cantantur Epistola, &c.*] Sedetur ad Epistolam, *Ambrosius in Epistola ad Cor.* vt maiori deinde reuerentia assurgamus ad Euangelium, *Rupertus lib. 2. cap. 32.* Anima quoque ad doctrinam sedendo fit sapientior. Qui verò non attendunt ijs quæ leguntur, venialiter saltem peccant, *Suar. lib. 4. de Hor. Can. cap. 12. nu. 20.* Acolythi verò nequaquam sedeant ad Epistolam; & quando sedent vnà cum Celebrante, sedeant super Altaris gradu in cornu Epistolæ, facie versa ad Celebrantem, non ad populum.

b *Ad incensationem Chori.*] Incensum enim adoletur stanti, *Carim. Episcop. lib. 1. cap. 23.* Et hinc simul aduerte, quòd, dum oblata incensantur, adhuc in Choro sedent, *Carim. Episc. ibidem.* Vellent aliqui tamen, quòd Clerus staret ad incensationem Crucis, sicuti stat ad incensationem Episcopi: sed Episcopo stante, stat etiam Chorus; & hæc est propria causa, non autem incensatio eiusdem. vnde, quia Papa sedet dum incensatur, non assurgunt Cardinales, nisi Papa incensato.

c *Quæ dicitur Communio.*] Non enim, vt aliàs, cantatur hæc Antiphona, dum populus communicatur; quo casu, ob reuerentiam sanctissimo Sacramento exhibendam, standum esset; sed cantatur post Communionem Sacerdotis, dum abluitionem sumit, quando neque ratio est genuflectendi, neque standi. ergo sedeant. Quamquam monet adhuc *Carimon. Episcop. lib. 2. cap. 8.* vt Communio canteretur immediatè post *Agnus Dei.* quòd si accidat fieri, facta commu-

nione celebrantis & aliorum, eo casu sedetur.

d *Ad alia stant.*] Quænam sunt hæc alia ad quæ stare Clerus iubetur? nimirum Primò ad Introitum, *Alcuin. cap. Quid significant vestimenta*; quo excitantur operarij Christi, & inuitantur ad opus, *Amalar. lib. 2. cap. 5.* hoc est ad Sacrificium, ad quod ingreditur Sacerdos, opus verè summum.

Item ad Orationem, exceptis diebus ieiuniorum, vt supra, quibus genuflectimus.

Item ad Euangelium, ratione supra allata cum *Decreto Anastasij hoc tit. num. 2.*

Item ad Præfationem, in qua stamus, vt sursum corda & corpora simul habeamus; nec genuflectimus, nisi initio sacri Canonis, *Carimon. Episc. lib. 2. cap. 8. vt supra dictum est.*

Item statim deposito Calice standum erit; quia, *hoc eodem tit. num. 5.* genuflectere debemus in diebus ieiuniorum vsque ad *Pax Domini.* Ergo Regula erit, quòd in Festis stare debemus post eleuationem Sacramenti vsque ad Antiphonam, quæ dicitur *Communio*, ad quam sedetur.

Item ad Orationem post Communionem, quæ rationis eiusdem est cum prima ante Epistolam, vt pluries diximus.

Standum præterea erit vsque ad finem Missæ; quia neque sedere, neque genuflectere iubemur.

Stare autem solemnitatem significat, sicut genuflectere, vt diximus, mœrorem, & luctum.

Denique à laicis etiam prædictæ Regulæ seruari possunt in Missâ solemnî.

De Coloribus Paramentorum. XVIII.

1 **P**aramenta Altaris, Celebrantis, & ministrorum, debent esse coloris conuenientis Officio & Missæ diei, secundum usum Romanæ Ecclesiæ: quæ quinque coloribus uti consuevit, Albo, Rubeo, Viridi, Violaceo, & Nigro.

Vestes Sacerdotales per incrementa ad eum, qui nunc habetur, ornatum auctæ sunt: nam primis temporibus communi indumento vestiti Missas agebant, *VValafr. cap. 24.* & B. Clemens, *inquit Honor. in Gemma lib. 1. cap. 89.* tradente B. Petro, usum sacrarum vestium ex lege decreuit. Sancta verò esse & honesta, S. Stephanus Papa iussit, *de Consecrat. Distinct. 1 Vestimenta, ex illius Epist. 1. ad Hilar. Anacletus meminit sacrarum vestium Epist. 1.* Hinc S. Hieronymus *lib. 13. in cap. 44. Ezechiel Religio diuina, ait, alterum habitum habet in ministerio, alterum in vsu vitæque communi. quo loco vititur Alcuin. cap. Quid significant vestimenta. Et reuerà, si Sacerdotes antiqui vestes habuere ad Sacrificia non communes, nos in communi veste sacrificabimus? Noui fiant in Christo homines, ait Hieron. loco citato, moribus nimirum, & vestibus. Denique fortasse idè in veste cœnatoria*

Christus Dominus hoc Sacrificium instituit *Ioan. 13.* quam fuisse syndonem albam docet *Baron. anno Domini 34. num. 39.* At de singulis vestibus infra dicemus, nunc de coloribus earumdem.

e *Quinque coloribus.*] Totidem enumerat colores *Innocentius I I I. lib. 1. cap. 65.* quamuis Nigrum confundere videatur cum Violaceo, quatuor principales faciens colores, quatuor coloribus antiquarum vestium legalium respondentes, Byssi, Purpuræ, Hyacinthi, & Cocci, *Exodi 28.* Certum autem est, quòd post Siluestrum varius color fuit in vlu, si fortè antea lino vel lana tantum utebantur. nam Machario donata fuit stola à Constantino Magno filis aureis texta, *Theodoret. lib. 2. Histor. cap. 27.* Planeta sancti Gordiani, patris sancti Gregorij, erat coloris castanei, *ex Ioanne Diacono lib. 4. cap. 83.* fortè est idem color qui viridis.

2 *Albo colore vititur à Vesperis Vigiliæ Natiuitatis Domini vsque ad Octauam Epiphaniæ inclusiue, exceptis Festis Martyrum, quæ infra eam veniunt. Feria quinta in Cœna Domini, & h Sabato sancto in Officio Missæ, & ab illo die vsque ad Sabbatum in Vigilia Pentecostes ad Nonam, in Officio de Tempore, præterquam in Missa Litaniarum, & Rogationum. In Festo sanctissimæ Trinitatis. In Festo Corporis Christi. In Festo Transfigurationis Domini. In Festis beatæ Mariæ Virginis, præterquam in benedictione Candelarum & Processione, quæ fit in Festo Purificationis eiusdem. In Festis Angelorum. In Natiuitate sancti Ioannis Baptistæ. In principali Festo sancti Ioannis Euangelistæ, quod celebratur infra*

fra Octauam Natiuitatis Domini. In utraque Cathedra sancti Petri. In Festo sancti Petri Ad Vincula. In Conuersione sancti Pauli. In Festo Omnium Sanctorum. In Festis Confessorum Pontificum, & non Pontificum, & Doctorum. In Festis sanctarum Virginum non martyrum, & nec virginum nec martyrum. In Dedicacione, & Consecratione Ecclesie vel Altaris, ac in Consecratione summi Pontificis, & in anniuersario Creationis & Coronationis eiusdem, & Electionis & Consecrationis Episcopi. Item per Octauas predictorum Festorum, quae Octauas habent, quando dicitur Missa de Octaua, & in Dominicis infra eas occurrentibus, quando in eis fit Officium de Dominica, praeterquam in illis Dominicis, quibus tributus est color Violaceus. In Missis Votiuus supradictorum Festorum, quocumque tempore dicantur: in Missa de Sponso & Sponsa.

Albus color adhibitus est Sacrificijs, teste Hieronymo contra Pelagian. & significat gloriam, gaudium, & innocentiam, ex eodem Hieron. in Ezech. & alijs Patribus.

f Natiuitatis.] Quia natus est Christus carens originali peccato; & in Epiphania, propter splendorem stellae, Innoc. III. loc. cit.

g In Cæna Domini.] Propter confectionem Chrismatis, quod mundationi animarum deseruit; & in Euangelio Missæ de lauandis pedibus agitur, idem ibidem. Adde vestem cænatoriam Christi fuisse albi coloris, ex Baron. supra cit. hoc eod. tit.

h Sabbaro Sancto, &c.] Nam Resurrectionis Angelus testis & nuntius, stola candida coopertus apparuit, idem Innocen. Vestimentum eius sicut nix, Matth. 28. In Ascensione quoque Christi steterunt Angeli iuxta Apostolos in vestibus albis, Act. 1. cuius ritus Paschalis meminit Palladius in libello de Vita S. Niceta Lugdunen.

i Sanctissima Trinitatis.] Quis purior Deo? & hoc docet Directorium

diuini Officij ante annum 1557. citatum in Missali eodem anno 1557. impresso Venetijs.

l Corporis Christi.] Eadem ratione, qua supra in Cæna Domini, color albus adhibetur.

m Transfigurationis Domini.] Ex predicto Directorio & Missali. nam in ea vestimenta eius facta sunt alba sicut nix, Matth. 17. Et nubes lucida obumbravit eos.

n Beatae Mariae Virginis.] Ex eodem Directorio. quia purior sub Deo creatura nequit intelligi, Damascen.

o Angelorum.] De quorum nitore Deus ad Luciferum: Vbi eras, cum me laudarent astra matutina? Job 38. & hæc Innocent. III. loc. citat. in hanc Rubricam.

p Sancti Ioannis Baptista.] Qui natus est sine peccato, sanctificatus in vtero, idem ibidem.

q S. Ioannis Euangelista.] Ex predicto Directorio. de quo, tamquam de Virgine, & Virginis altero filio, tunc fit Festum, nascente Christo primogenito Virginis.

r *Cathedra S. Petri.*] *Innoc. III. sup.* in qua veneramur Petrum tamquam Pontificem.

f *Petri ad Vincula.*] *Ex prædicto Director.* tum ob eiusdem innocentiam declarandam, tum ob Angelicam liberationem. in albis enim fortè Angelus apparuit Petro.

t *In Conuersione sancti Pauli.*] *Innocentius III. supra,* ad significandam primam eius sanctitatem baptismalem.

u *Omnium Sanctorum.*] In quo fulget præcipuè nomen Deiparæ Virginis, & leguntur eo die amicti stolis albis, *Innocen. III.* Aliqui Trinitatem includunt in hoc Festo, ob primum Festi Responsorium; sed Festum est B. Virginis & Sanctorum, vt patet ex *Martyrologio Romano.*

x *Confessorum.*] Ad indicandum candorem, & morum in illis, & doctrinæ in Doctoribus, *Innocent. III. loco cit.* Idem fiat in Festo Stigmatum sancti Francisci, sacra Rituum Congregatio 9. Decembris 1623.

y *Virginum,* &c.] In testimonium

puritatis & castitatis earum, quia albo colore gaudet castitas.

z *Consecratione Ecclesie.*] Nam Ecclesia virgineo nomine nuncupatur ab Apostolo 2. Cor. 11. *Innoc. supra.*

a *In Consecratione summi Pontificis,* &c.] *Innocentius III. loco citat.* Ratio esse potest, quæ supra de Pontificibus est allata.

b *Per Octauas,* &c.] *Ex eodem Directorio;* quia supra diximus, totam Octauam esse vnum & idem Festum.

c *In Missis Votiuis.*] Quia sequitur naturam principalis Festi id quod est votiuum; & militat eadem ratio coloris in Votiuis quæ in Festis. Quod de Votiuis dicitur, multò magis verum est in Festis Translationum, Apparitionum, & similibus Festorum.

d *De Sponso & Sponsa.*] Quia supponitur in Sponsa benedicenda carnis integritas; vnde Viduæ nuptias non benedicimus, *Rituale Roman. de Sacramento Matrimon.*

Exceptionum in hac Rubrica omnium causas, quia in sequentibus patebunt.

- 3 *Rubeo colore utitur* ^a à *Vigilia Pentecostes in Missa vsque ad Sabbatum sequens finita Nona & Missa. In Festis* ^b *sanctæ Crucis* ^c. *In Decollatione S. Ioannis Baptistæ. In Natali Apostolorum Petri & Pauli, & in Festis aliorum Apostolorum (exceptis Festo principali sancti Ioannis Euangelistæ post Natiuitatem, & Festis Conuersionis sancti Pauli, & Cathedra S. Petri, & eius Vinculorum.) In Festo S. Ioannis ante portam Latinam. In Commemoratione S. Pauli Apostoli. In Festis Martyrum, excepto Festo sanctorum Innocentium, quando non venerit in Dominica: si autem* ^d *in Dominica venerit, viitur Rubeo, in eius verò* ^e *die Octaua semper viitur Rubeo, quocumque die occurrat. In Festis sanctarum* ^f *Virginum martyrum, &* ^g *Martyrum non virginum. Item* ^h *per Octauas prædictorum Festorum quæ Octauas habent, quando sit de Octaua, & in Dominicis infra eas Octauas occurrentibus, eodem modo vt dictum est*

est supra de colore Albo. Item in Missis Votiuus supradictorum Fessorum, & in Missa ° pro eligendo summo Pontifice.

Rubeus color, seu purpureus, indicat dignitatis gradum alijs excellentiorem: humano sanguini similis est, igneam refert naturam. ex quibus facile patebunt sequentes ritus.

e *A Vigilie Pentecostes.*] Innoc. III. loco cit. propter sancti Spiritus feruorem, qui in igne descendit, Act. 2. & propter potestatis plenitudinem in igne significatam, Apostolisque datam, ex *Tobia Corona de Templis*, par. 1. cap. 49.

f *Sancta Crucis.*] Ex citato Directorio, quæ sanguine Christi consecrata fuit, & passionem illius indicat Rubeus color.

g *In Decollatione, &c.*] Innoc. III. ob effusionem sanguinis.

h *In Dominica venerit.*] Ex eodem Directorio, ratione Dominicæ, quæ

semper est festiua, cui & idcirco eod die conceduntur Hymnus Angelicus, & Alleluia. Festiuus enim SS. Martyrum color est Rubeus: qui vt Festiuus est, Dominicæ congruit; vt Rubeus verò, conuenit Officio de Innocentibus, quod fit in Dominica.

i *Die Octaua.*] Ex eodem Directorio. Octaua enim glorificationem denotat, *Amalar. lib. 4. cap. 29. & 36.*

l *Virginum martyrum.*] Quia martyrium præfertur virginitati, Innocentius III. loco citato.

m *Martyrum non virginum.*] Quia pro Christo sanguinem fuderunt.

n *Per Octauas prædictorum.*] Ratione supra allata numero præcedenti, ex citato Directorio.

o *Pro eligendo summo Pontif.*] Quia æquiualeat Missæ de Spiritu sancto.

4 *Viridicolore utitur ab Octaua Epiphaniæ vsque ad Septuagesimam, & ab Octaua Pentecostes vsque ad Aduentum exclusiue, in Officio de Tempore, excepta Dominica Trinitatis, vt supra: ac exceptis Dominicis infra Octauas occurrentibus, in quibus color Octauarum seruatur: exceptis etiam Vigiljs, & Quatuor Temporibus, vt infra.*

Eadem in citato Directorio. Viridis color medius est inter colores, ait Innocentius III. loco citato. & idcirco utimur eo in diebus ferialibus, & communibus, inquit ille: cuiusmodi sunt dies ab Octaua Epiphaniæ vsque ad Septuagesimam, & ab Octa-

ua Pentecostes vsque ad Aduentum, in Officio de Tempore. Dies etiam Domini minus solemnes sunt his temporibus, & communes vocantur ab Innocentio comparatiue ad alias Dominicas & solemnitates anni.

5 *Violaceo colore utitur à prima Dominica Aduentus in primis Vesperis, vsque ad Missam Vigilie Natiuitatis Domini inclusiue: & à Septuagesima vsque ad Sabbatum sanctum ante Missam inclusiue, in Officio de Tempore: excepta Feria quinta in Cæna Domini, in qua utitur Albo, & Feria sexta in Parasceue, in qua utitur Nigro, vt infra:*

frā: & ^p benedictione Cerei in Sabbato sancto, in qua Diaconus, illius Praefationem dicens, sobus vititur Albo: ea autem finita, Violaceo ut prius. Item in ^q Vigilia Pentecostes ante Missam, à prima Prophetia usque ad benedictionem Fontis inclusivē. In ^r Quatuor Temporibus, & Vigilijs quæ ieiunantur, exceptis ^t Vigilia & Quatuor Temporibus Pentecostes. In Missa ^u Litaniarum in die S. Marci Evangelistæ, & Rogationum, & in Processionibus quæ his diebus fiunt. In Festo ^v SS. Innocentium, quando non venerit in Dominica. In Benedictione ^x Candelarum in die Purificationis beate Mariæ, & in benedictione Cinerum, ac Palmarum, & in ipsa Dominica in Palmis, & in eorundem, ac generaliter ^y in omnibus Processionibus: ^z exceptis Processionibus sanctissimi Sacramenti, & quæ fiunt ^a in diebus solemnibus, vel pro gratiarum actione. In Missis ^b de Passione Domini, ^c Pro quacumque necessitate, Pro peccatis, Ad tollendum schisma, Contra paganos, Tempore belli, Pro pace, Pro vitanda mortalitate, Pro iter agentibus, & Pro infirmis.

Eadem ferè habet citatum Directorium. Tempore Innocentij III. Niger color adhibebatur ijs diebus, quibus à nobis Violaceus; quo utebatur Ecclesia tunc temporis bis tantum in anno, in Festo Innocentium, & in Dominica Lætare, diebus, inquam, afflictionis, & abstinentiæ; pro peccatis, & pro Defunctis, inquit ille: nunc autem convenientius Violaceo utimur ab Adventu ad Natalem Domini, & à Septuagesima usque ad Pascha.

^p Benedictione Cerei.] Pertinet enim ad Paschale Sacramentum, Durand. lib. 3. cap. 18.

^q Vigilia Pentecostes.] Eadem ratione qua Vigilia Paschæ, afflictionis indicandæ causa, & Cathecumenorum humilitatis ante Baptismum.

^r Quatuor Temporibus.] Durand. lib. 3. cap. 18. afflictioni enim debitus est color Violaceus.

[Vigilia & Quatuor Temporibus Pentecostes.] Quæ sunt festiva, ut diximus.

^t Litaniarum.] Quæ cum mœrore quodam celebrantur.

^u Sanctorum Innocentium.] Quia eo die ploratus matrum accidit, de quo in Evangelio, Vox in Rama audita est, ploratus, &c. Matth. 2. & licet legatur idem in Octava, color tamen est alius, Rubeus nimirum & festivus, ratione allata supra ex Amalario. Item alia est ratio coloris Violacei; quia descenderunt ij in limbum, Microl. cap. 36. quæ, quia communis est Ioanni Baptistæ, in cuius tamen Decollatione Rubeo utimur; adde, illos non plene fuisse de nouo Testamento.

^x Candelarum, &c.] In Cinere & Palmis cum Passione Domini patet ratio coloris Violacei; in Candelarum verò benedictione & processione color Niger adhibebatur, ex Alcuino. sed diximus supra ex Innocentio III. Nigrum pro Violaceo usurpatum fuisse. Fortasse ratio esse potest Prophetia Simeonis ad Matrem Christi, Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. nam alioquin

alioquin Missa pertinet ad puritatem Virginis eiusdem, quæ purificari dicitur, & celebratur cum colore albo. Durandus autem lib. 3. cap. 18. anxiam Simeonis expectationem in hoc ritu significari tradit.

y In omnibus Processionibus.] Hoc est, in ijs quæ indicuntur ad Iubileum consequendum, vel pluuiam impetrandam, vel quid simile. nam in his casibus cum luctu & dolore est procedendum.

z Exceptis Processionibus sanctissimi Sacramenti.] Quæ colore albo adhibito fiunt, ratione allata in Festo eiusdem Sacramenti.

6 Nigro colore utitur Feria sexta in Parasceue, & in omnibus Officijs, & Missis Defunctorum.

Mortis est propriissimus color Niger apud omnes, Innocentius III. lococit. cap. 65. Acatij tempore erat hic ritus in vltu, ex lib. 1. Collectedan. Theodori Lectoris.

Regula verò in mutandis coloribus ea est, vt mutatio fiat in primis Vesperis Festi. Si autem Vesperæ non sint integræ, is color adhibendus est initio Vesperarum, qui congruit illi de quo dicitur Capitulum.

a In diebus solemnibus.] Nam in his color adhibendus est, qui congruit Festo vel Missæ post Processionem cantandæ.

b De Passione Domini.] Ad Missam de Cruce color Rubeus, vt sequatur qualitatem Festi principalis, in quo effusio Sanguinis Christi representatur; ad Missam verò de Passione Violaceus, vt respondeat Dominicæ de Passione, cum qua participat in titulo & sacramento mortis Christi.

c Pro quacumque necessitate, &c.] In his nouem casibus, & similibus, habent præcipuum locum luctus, afflictio, & pœnitentia.

Si Officium & Missa discordant, color Altaris sequatur Officium; vestitium autem Sacerdotis sit color Missæ conformis. quæ diuersitas accidere solet in Feria tertia Rogationum, & in Vigilijs infra Octauas. Pro Missa verò solemnè conuenit, vt pallium etiam Altaris concordet cum colore paramentorum Missæ: quod adnotauit rectè P. Ruz in suo Cerimoniali.

De qualitate Paramentorum. XIX.

1 In Officio Missæ Celebrans semper utitur Planeta super Albam.

Quæ de re suo loco, cum de alijs vestibus Sacerdotalibus, par. 2. tit. 1.

2 Si autem sit Episcopus, & solemniter celebret, super Dalmaticam & Tunicellam.

De his etiam, cum de vestibus Pontificalibus, par. 2. tit. 1.

3 Pluiali utitur^o in Processionibus, & Benedictionibus, quæ fiunt in Altari. Item in Officio^b Laudum, & Vesperarum, quando solemniter dicuntur. Eodem utiturⁿ Assistens Celebranti in Missa Pontificali.

Pontificali. Item quando Celebrans à post Missam Defunctorum facit in fine Absolutionem.

d *Pluuiali.*] Pluuiiale & Cappa sunt idem, *Durand. lib. 2. cap. 1.* & forma quidem & vsus Pluuiialis similes sunt Cappæ, quam describit *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 227.* Propria vestis, inquit, est Cantorum: & apud nos quoque Cantorum est Pluuiiale, in *Carim. Episc. lib. 2. cap. 3.* in Vesperis à singulis ordinibus, inquit ille, portatur. Ergo Cappa hæc Honorij non est Casula, quæ solius Sacerdotis est, aut Diaconi, & Subdiaconi ad summum: contra coniecturam *Isidori lib. 15. Orig. cap. 12.* & contra *Duran. lib. 2. cap. 9.* qui volunt, Cappam esse Casulam. Sic autem describitur Cappa. Habet, inquit *Honor.* in supremo caputium, ad pedes pertingit, fimbrias habet, antè aperta manet. Et quis non videat hæc omnia conuenire Pluuiiali tantùm? Cappa est, quia capit totum hominem. Cappam etiam rustici vocant, quod Latini Tugurium, *Duran. ait loc. cit.* Capannam rustici nostri; & Pluuiiale quasi tugurium est contra pluuias, ideoque Pluuiiale vocitatur. Imò verò apud laicos quoque Cappa ea dicebatur, vt nos vidimus ante paucos annos, quæ caputium habebat, ad differentiam mantelli, quod caputio caret. Cuius caputij vsus erat absque dubio ad tuendum caput tempore pluuiæ, sicut in itinere caputio Feltri vtimur. vnde & Pluuiialis laicorum Cappa ea dici poterat. Itaque modò Cappa Ecclesiastica cum caputio adhibita proprijsimè in Processionibus, extra Ecclesiam, caputio regens Sacerdotem, cum plueret, Pluuiialis nomen, vt opinor, est adepta. Impluuiia dicebatur vestis, qua Sacerdotes per

imbrem utebantur, ex *Varrone.* Pluuiiale item quasi fluuiiale dici potest; quia lineæ, quæ in ora anteriori sunt fluuij, seu flumina, à Græcis vocantur ποταμός.

Facile quoque accidere potuit, quòd *Ignatius Braccius Recinetensis (cuius laus est in Etymologys omnium vocum, Italicarum, Græcarum, Latinarum, & Hebraearum, quarum parat immensum opus)* postremò me monuit, à Plebe & Plebano (quem Piuiero vocauerunt Academici Florentini; & vulgò Piuiano dicimus) additam esse vocem Italicam Piuiale, aut Pieniale, aut Piuiale, quod postremum Latinitate donantes appellauerunt Pluuiiale. Ea enim vestis est in vsu frequentiori apud Parochos in Sacramentorum administratione. *Idem autem Honor. cap. 233.* concedit, Cappam deduci posse à Casula, id est, parua casa. Casulam antiquam fuisse scio valdè similem Pluuiiali nostro, excepto caputio, & anteriori parte, quæ in Casula non erat aperta; vnde & reflectebatur Casula vtriusque super brachia Sacerdotis; & in eleuatione Hostiæ ideo posterior Casulæ pars, vt hodie, eleuatur, ad brachia Sacerdotis magis expedienda. Ambrosiani vestigium retinent amplioris antiquæ Casulæ, tam latæ quàm longæ; & nos, cum de Casula, ex antiquioribus eam indicabimus infra. Adde, quòd in *Ordine Romano in consecratione Episcopi* Ordinandus prima vice ante Ordinantem constituitur cum Cappa super Albam, Cingulum, & Stolum; certè non cum Cappa Episcopali, lanea ordinaria, quæ non adhibetur super Albam, & Stolum,

iam, sed cum Cappa, id est Pluuiali: secunda verò vice *ibidem* constituitur idem Ordinandus cum Planeta super Dalmaticam, Manicas, Sandalia, quæ consona sunt consecrationi Episcopi in Pontificali moderno. Ergo Cappa non est Casula, sed quasi Calula, & est Pluuiale. Vides cum forma simul & vsu antiquitatem? vide *Mysteria*, ex *Gemma loco cit.* 227. Hæc vestis conuersationem denotat, caputium verò supernum gaudium, quod est caput conuersationis, dicente Apostolo; *Nostra conuersatio in caelis est*: ad pedes pertingit, ob perseuerantiam: aperta manet ante, quia sanctè conuersantibus æterna vita patet: in fimbrijs labor signatur. *Hæc Gemma*. Charitatem quoque significat Cappa, *ibidem cap.* 234.

Duran. loc. cit. in Cappa hac intelligi docet gloriosam corporum immortalitatem; vnde illa vumur in Festis maioribus. Et patent anteriores partes Cappa; quia corpora, inquit, facta spiritualia nullis animam obturabunt angustijs. *Ibidem* ipse vitur vocabulo Pluuiialis; ante quem apud alium auctorem non inueni hanc vocem.

e In Processionibus. Processio, quasi progressio, à procedendo in publicum, *Duran. lib. 2. cap. 10.* cuius origo, An à Purificatione beatæ Virginis cum Iosepho, Simeone, & Anna; vel certius, ex Historia Euangelica, à turbis in die Palmarum? *Tertullianus lib. 2. ad uxorem* meminit Processionum, & *Ambros. Sermone 8.* Aliæ verò sunt ordinariæ, vt in Festo Purificationis, in Dominica Palmarum, in Litanijs maioribus & minoribus, in Festo Corporis Christi, de quibus dicitur in proprijs Rubricis. Aliæ extraordinariæ, quæ auctoritate Episcoporum

fieri solent; quarum exempla multa refert *Duran. loco citat.* in his præferatur Crux cum luminibus; quorum auctorem faciunt S. Ioannem Chryostomum *Socrates & Sozomenus, citati à Cesare Franciotto in Obser. circa mysteria totius anni*: Crux autem à Regularibus cum velo pendente, seu pallio, ex Decreto sacre Rituum Congregationis 14. *Ianuarij 1617.* ad indicandam subiectionem & inferioritatem respectu Cleri secularis; eadem ratione; qua Baculo Abbatiali appenditur velum, seu sudarium nodo eiusdem, ad differentiam Baculi Episcopalis: quod notatur in *Actis Eccl. Mediolan. de Supell. Eccl. lib. 2.* & mulieri datur velamen supra caput, subiectionis indicium sub viro, *1. Cor. 11.* Porro ritus deferendi Crucem ante annum 398. teste *Baronio ibidem*, fuit in vsu: & imago Christi terga debet vertere Clero sequenti, quasi Christus præire videatur, nisi sit Archiepiscopalis, vel Papalis, in qua imago Crucifixi respicit Archiepiscopum, vel Papam, quasi ex illius aspectu in summa animarum cura ij recreentur, vt indicatur in *Carimon. Episc. lib. 1. cap. 15. & lib. 2. cap. 16. & aperte in Carimon. Marcelli lib. 3. cap. 20. & Crassi lib. 2. cap. 42.* etiam si inter Crucem & Prælatum incedant Canonici, vt expressè dicitur in *Carimon. Episc. lib. 1. cap. 15. citat.* contra recentiores quosdam, qui distinguunt in Cruce Archiepiscopali, quando immediatè præedit Archiepiscopum, & quando Canonici præcedunt eundem post eius Crucem.

Cùm igitur Processio sit quædam Cleri cum populo itineraria conuersatio, rectè Pluuiale adhibetur, quod, vt diximus, sanctæ conuersationis formam designat.

f *Et Benedictionibus.*] Hoc est Cinerum, Cereorum, Palmarum, sacrum Imaginum, &c. quæ, cum solemnes sint, Pluuiiale iure merito exigunt; neque aliud indumenti genus aptius esse potest benedictioni solemnæ, quæ fit extra Missam. Sunt aliæ Benedictiones, quæ non fiunt in Altari, & in fine Missalis de rebus varijs habentur, in quibus satis est Stola cum superpelliceo uti.

g *Laudum, & Vesperarum.*] Laudes & Vesperæ sunt pares numero Psalmorum, Hymnorum, & ratione Canticorum Evangelicorum, ut dicemus in Rubricis Breuiarij. Pluuiiale in ijs conceditur ad solemnitatem, *Cerimon.*

4 *Cum Celebrans utitur Pluuiali, semper¹ deponit Manipulum, & ubi^m Pluuiiale haberi non potest, in benedictionibus quæ fiunt in Altari, Celebrans stat sine Planeta cum Alba & Stola.*

1 *Deponit Manipulum.*] Manipulus non adhibetur cum Pluuiali: & fortasse, quia ille fletum & dolorem significat, ut infra docebimus, ideo non concordat cum Pluuiali, quod diximus significare conuersationem celestem, &c. ex Durando, gloriosam corporum immortalitatem, quæ fletum non admittit.

Dices: Fiunt processiones flebiles, ergo congruit in illis Manipulus fletus & doloris. Respondeo, non amplius eo nos uti ad tergendas oculorum lacrymas; tum verò extra Missæ Sacrificium sudario non sacro uti poterant antiqui. Vide quæ infra dicimus de Manipulo. 2. tit. 1. Sed de hoc ritu plena ratio penes Auctores desideratur adhuc.

m *Pluuiiale haberi non potest, &c.*] Planeta cum Stola est habitus ad Mis-

Episcop. lib. 2. cap. 3. & 7. Qui almutijs utuntur, eas deponant cum Pluuiiale induunt; sicut exuunt Cappas ij Canonici qui his utuntur.

h *Assistens Celebranti.*] Ordo Romanus dat Cappas Presbyteris assistentibus Papæ celebranti. Vides hinc etiam Cappas idem esse ac Pluuialia?

i *Post Missam Defunctorum, &c.*] Missa finita deponenda est Casula. Quæ ergo nunc ad Absolutionem solemnem aptior erit vestis, quàm Pluuiialis Cappa? vestis est ad omnia magè communis; neque benedicuntur, quia communis est cuiuscumque Ecclesiastico, neque ordinata ad Sacrificium Missæ.

sam tantum, & ideo potius Stola super Albam sufficit, deficiente Pluuiiali. Verùm licet in hoc habitu procedat Celebrans, ac si haberet Pluuiiale; non tamen hinc sequitur, Stola gerere vicem Pluuiialis, ut ex verbis patet. quod malè inferunt alij. Stola verò vnà cum Alba in modum Crucis ante pectus gestari debet, cingulo de more coniuncta, & vtriusque relicta. quòd si adhibeatur vnà cum superpelliceo, soluta pendebit à collo hinc inde, quia ligari in modum crucis non potest: & eodem modo siue cum Pluuiali, siue absque eo adhibeatur illa. fauet autem *Concil. Braccar. III. cap. 3.* Signum, ait, in suo pectore præparet crucis. licet enim ibi loquatur de Stolæ vsu in Missa, extra Missam tamen forma crucis, si fieri potest, muniri pectus decet.

5 n Dal-

5^a Dalmatica & 6° Tunicella vtuntur Diaconus & Subdiaconus in Missa
solemni, 7^a & Processionibus, 8^a & Benedictionibus, quando
Sacerdoti ministrant.

n Dalmatica.] Eam assignat Dia-
cono Ordo Romanus. sanctus Silue-
ster Diaconis concessit, ex Damaso. in
Dalmatia fuit reperta, Alcuin. c. Quid
signif. vest. & Isid. 19. Etymol. cap. 22.
primò textam ibidem fuisse scribit.
eiusdem verò vsus in Ecclesia fuit an-
te Siluestrum: nam sanctus Cyprianus
meminit, & Eutychianus Papa apud
Duran. lib. 2. cap. 9. Sacerdotum enim
erat habitus, & Casulis introductis
Dalmatica data est Diaconis, VVa-
l. Strab. cap. 24. qui tamen à Vice-
comite lib. 3. de Missæ apparatu cap. 26.
iure refellitur, cum antea lib. 3. cap. 29.
probauerit ille, fuisse Casulam in vsu
Sacerdotum tempore Apostolorum;
quod & nos infra suo loco ostende-
mus. Vli sunt etiam Dalmatica Reges
summi; quorum nomina vide apud
Baron. in Not. Martyr. ad 31. Maij.
neque verò Silvester omnibus Diaco-
nis eam concessit, sed tantum Roma-
næ Ecclesiæ, & in diebus tantum so-
lemnibus, in signum lætitiæ, Dist. 76.
cap. de ieiunio, ex Conc. Salegust. exte-
ris autem ex priuilegio Romani Pon-
tificis, vt ait Gregor. lib. 7. Epist. 3. ad
Aregium; qui Epist. 28. & 113. eius-
dem lib. 7. tradit aperte, fuisse Roma-
norum tantum Diaconorum propriam
vestem. Erat etiam Regula, quòd Dal-
matica adhiberetur cum Gloria in ex-
celsis. ita Microlog. cap. 46. hoc est, vbi
Gloria, ibi Dalmaticæ vsus, non è con-
uerso; nam in Dominicis Gaudete &
Lætare vtimur Dalmaticis; non autem
dicimus, Gloria in excelsis.

Forma antiqua Dalmaticæ erat fi-
ne manicis; & Ammian. Marcellinus

lib. 14. vocauit eam Pectoralem Tuni-
culam; quam nos cum manicis ad cu-
bitum vocamus Italicè Tunicella. per-
tufas habet alas, Amal. lib. 2. cap. 21.
duas item lineas antè & retrò, ibidem.
manicæ latæ sunt, ex Alcuin. supra; vbi
etiam notat formam habere Crucis.
alia habebat, quæ nostræ non habent.
vide Innoc. III. vel Amalar. locis cita-
tis, & citandis. Significat ergo Dalma-
tica lætitiã, item curam proximo-
rum, Iuo Carnot. Serm. de Signif. in-
dum. formam Crucis gerit, vt ea in-
dutus mundo sit crucifixus, Alcuin.
supra. pertufas alas habet, vt Chri-
stum imitetur, qui lancea fuit perfos-
sus in latere, Amalar. supra. latas ma-
nicas, vt sit liberalis, qui ex officio
cum Stephano Protomartyre mini-
strare debet mensis, Innocen. III. lib. 1.
cap. 56. cum gemina dilectione, Dei
& proximi, quam indicant duæ lineæ
antè & retrò, Amal. vbi supra. Dal-
maticæ denique vsus fuit super Al-
bam, & consequenter cum Amictu &
Cingulo, quæ conceduntur Diacono in
Conc. Narbon. cap. 12. ex ritu anti-
quiore. De Alba vt Diaconi veste men-
tio est in Ord. Roman. de Conc. Prou.
celeb. Amictus autem & Cingulum
concomitantur Albam.

o Tunicella.] Subdiaconi ministra-
bant in Albis tempore sancti Gregorij
Papæ, lib. 7. Epist. 63. iubet Ordo Rom.
eis tradi congruas vestes Subdiacona-
les, & mappulas in sinistra: sed quas
vestes, non explicat. Subtile cum mi-
nori manica datum Subdiaconis, scri-
bitur in Gemma lib. 1. cap. 229. & hoc
est Tunicella, ideò sic appellata, quia
minor

minor est Dalmatica Diaconali. Antea Gregorium nescio quis, ait ipse loco citato, induit Subdiaconos: qui modus loquendi excludit Siluestrum, quem faciunt quidam huius ritus auctorem, & indicat, per errorem id esse factum: unde Gregorius remouit Subdiaconalem vestem. *Concil. Braccaren. l. c. 27.* appellat Tunicam, & pares in veste facit Diaconum & Subdiaconum; fortasse ex prædicto abusu, quem postea correxit sanctus Gregorius; quoad Subdiaconos nunc eorundem strictior est vestis quam Diaconorum, & ideo dicta est etiã Subucula ab *Amarlar. lib. 2. cap. 22* Significat autem loriceam iustitiæ, quæ communis est virtus, *Gemma ubi supra*: sed eadem significat quæ Dalmatica, nisi quod Subdiaconus minori tunica indutus, si ad minorem virtutis gradum quam Diaconus perueniat, tolerandus esse

videtur, suppone Albam Tunicellam, ex *Conc. Narbon. cit.* consequenter Amictum & Cingulum, vt supra diximus de Diacono.

p *Et Processionibus.*] Ad maiorem nempe ornatum celebrantis Sacerdotis. Scripsit recentior, Ministris eiusdem dari posse in Processione sanctissimi Sacramenti Stolas Sacerdotales supra Cottam; sed hoc videtur contra Bullam Pij V. in qua prohibetur mutatio, additioue rituum; & contra rationem, ne ij videantur æquales Celebranti; & contra vsum Ecclesiarum communem, quem maximi faciendum existimo in sacris Ritibus.

q *Et Benedictionibus.*] Quæ scilicet fiunt solemniter; non tamen Cinerum, Cereorum in Purificatione beatæ Virginis, nec Palmarum, in quibus Dalmatica & Tunicella prohibentur in frequenti numero.

6. In diebus verò ^r ieiuniorum (præterquam in ^l Vigilijs Sanctorum) & in Dominicis & Ferijs ^s Aduentus & ^u Quadragesima, ac ^x in Vigilia Pentecostes ante Missam (exceptis ^t Dominica Gaudete, etiam si eius Missa infra Hebdomadam repetatur, & Dominica Latere, Vigilia Natiuitatis Domini, Sabbato sancto in ^z benedictione Cerei, & in Missa, ac ^a Quatuor Temporibus Pentecostes) item in benedictione ^b Candelarum & Processione in die Purificationis beatæ Mariæ, & in benedictione ^c Cinerum, ac benedictione ^d Palmarum & Processione: in Cathedralibus & ^e præcipuis Ecclesijs vtuntur ^f Planetis plicatis ante pectus: quam Planetam Diaconus ^g dimittit cum lecturus est Euangelium, eaque tunc super sinistrum humerum super Stolam complicatur: aut ponitur aliud genus Stola latioris in modum Planetæ plicata, & facta Communionem resumit Planetam, vt prius. Similiter Subdiaconus dimittit eam cum lecturus est Epistolam, quam legit in Alba, & ea finita, osculatæque Celebrantis manu, Planetam ^h resumit vt prius.

^r Ieiuniorum.] Interdicit *Gemma l. 3. c. 45.* Dalmaticas tempore ieiunii; quia

diximus, Dalmaticam significare latinitatem, quæ in ieiunio facile desideratur.

l *Vigi-*

[*Vigilijs Sanctorū.*] Vigilia est principium Festi, *Radulph. Propos. 19.* ergo & lætitiā aliqualem, non plenā habet; cū in eadem ieiunemus.

t Aduentus.] Tempore Aduentus in aliquibus locis omitti Dalmaticas, scribebat *Amalar. lib. 3. c. 40. & lib. 4. cap. 30.* vt auidius, inquit, resumatur & festiuus quod aliquando omittitur; & item ad insinuandum tempus veteris Testamenti in Aduentu, ratione cuius maior est gloria noui Testamenti in Natiuitate Domini; *ibid.* addit *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 1.* quia vestes innocentie & immortalitatis, significatæ per Dalmaticas, nobis per Christum natum reddite sunt, non ante Christum natum; vel quia ante Natiuitatem Christi neque Lex, neque Euangelium, in ijs significata quæ Dalmaticas gerunt, cum claritate patebant, *Rupert. lib. 3. cap. 2. tit. 3.*

u Quadragesima.] A Septuagesima vsque ad Cœnam Domini à Dalmaticis abstinere in quibusdam locis, aiunt *Ordo Roman. & Alcuin. cap. de Septuag.* antiquo verò more omitti, indefinitè scribit *Microl. cap. 47.*

x In Vigilia Pentecostes.] Diximus suprā, Vigiliam hanc esse parem Vigiliæ Paschalis. in Missa verò lætitiā perfunditur Ecclesia: ideoque & Dalmaticæ sunt in vsu ad Missam, non ante Missam.

y Dominica Gaudete.] Ecce lætitiā ergo cum Dalmaticis, idem affirmandum de sequentibus, vt patet.

z Benedictione Ceres.] Quæ tota est festiua, sicut etiā Missa Sabbati sancti.

a Quatuor Temporibus Pentecostes.] Dalmaticæ his temporibus decernuntur, ob solemnitatē Spiritus sancti, à *Concilio Salogunstano cap. 2.*

b Candelarum.] Ob anxiam Simeo-

nis expectationem, inquit *Duran. lib. 3. cap. 18.*

c Cinerum.] Quia dies solemnis ieiunij, & initium est Quadragesimæ, quæ excludit Dalmaticas.

d Palmarum, &c.] Quæ passionem Domini sapit potius quàm lætitiā inanem turbarum. Fleuit etiā Christus sedens super asinum, *Luc. 19.*

e Præcipuis Ecclesijs.] Præcipuas intellige, præsertim quæ sunt Collegiatæ insignes Canonicorum Cleri sæcularis, & quæ ob alias causas, præcipuè à populo seu à Maioribus declarantur. Dantur enim Ecclesiæ minores, præsertim apud Regulares, de quibus num. sequenti. Sed insignioribus Regularium Ecclesijs conceduntur Planetæ plicatæ à sacra Rituum Congregatione, teste *Alcocer in suo Carimon.*

f Planetis plicatis.] Diacono & Subdiacono dantur Planetæ sapius in *Ord. Rom.* Casula datur Diacono ab *Alcuin. cap. Quid sig. vest.* item Subdiacono, ea ratione qua imitari debet Diaconum, ab *Honorio in Gemma l. 1. cap. 231.* quæ eleuantur antè, vt liberius ministrare valeant, *Durand. lib. 3. cap. 11.* Puto etiā ad differentiam Casulæ sacerdotalis, quæ cū significet charitatē, secundū omnes Auctores qui scripserunt de ritibus, intelligant Ministri, primò in prædictis diebus teneri ferè ad eandem perfectionem, ad quam Sacerdos in alijs temporibus; deinde ex charitate, non ex timore debere ministrare Altari, *Duran. vbi suprā.*

g Dimittit.] Dimittitur autem Casula ab vtroque lectulo Epistolam, seu Euangelium, quasi profiteantur, in proprio ministerio legendi eam non esse propriam vestem, *Rupert. lib. 3. cap. 2.* & Subdiaconus quidem dimit-

tit Casulam, quæ charitatem denotat, lecturus Epistolam, quæ significat legem veterem, legem timoris, non amoris: Diaconus verò induit aliam, seu eandem complicatam in sinistro humero ad latus dextrum, lecturus Euangelium, legem scilicet amoris, vt in sinistris & in dextris, in aduersis & prosperis, charitatem ore & opere doceat, tum Euangelio, tum ministerio vsque ad consumptionem Sacramenti, *Duran. loco citato.*

h Resumit.] Casula à Subdiacono post Epistolam resumitur, quia post legem timoris data est lex charitatis: Diaconus verò resumit circa finem Missæ, quia non sufficit inchoasse in

charitate, sed in ea finiendum est, *idem ibid.* Vel dic *cum Amalar. lib. 3. cap. 15.* lecturos exui Casulis quasi milites expeditos contra errores. Duplicatam denique Diaconus portat Casulam ab Euangelio ad Communionem, vt quæ ore prædicat, iugum Domini portans, opere quoque impleat, liberius & expeditius ministrando, *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 231. Lege Hugon. Vist. de Special. Missæ obser. lib. 3. cap. 9.* vbi in Casula ministrorum, quæ collum circuit, vtrumque brachium, pectus & humeros vestit, docet charitatem, quæ exigitur in voce collo formanda, in opere, corde, & in aliorum onere portando.

7 *In minoribus autem Ecclesiis, prædictis diebus ieiuniorum Alba tantum amicti ministrent: 1 Subdiaconus cum Manipulo, 1 Diaconus etiam cum Stola ab humero sinistro pendente sub dextrum.*

Non enim congruunt Dalmaticæ ratione dierum, neque Casulæ ratione locorum.

i Subdiaconus cum Manipulo.] Manipulus Subdiaconi propria vestis est, in *Ord. Romano*; qui tradit eis mapulas in sinistra, de quibus dicemus infra, cum de vestibus Sacerdotis. Vnum hîc nota, quòd licet Sacerdoti fuerit datus Manipulus ab initio ad tergendam pituitam oculorum & narium, vt ibi probabimus, & fortasse eadem de causâ à S. Siluestro fuerit idem concessus Diacono sub nomine pallæ linoitimæ ad læuam (linum enim aptum est ad tergendum oculos & nares) non tamen Subdiacono datus fuit in hanc eandem causam Manipulus, sed ad tergendas sordes vasorum sacrorum; quod benè norauit *Duran. lib. 2. cap. 8.* eumque in sinistra cum aliis gerit, ad expeditius

ministrandum, *Ruper. lib. 1. cap. 33.*

1 Diaconus etiam cum Stola, &c.] Stola diacono datur ab *Ordine Romano*; quia Orarium est, hoc est, Oratorum, seu Concionatorum, *Alcuin. supra.* quam ab Apostolicis datam Diacono fuisse probabilius puto, tamquam de substantia ordinationis eius, non à Siluestro nomine pallæ linoitimæ ad læuam humerum, quod vult *Vicecomes de Appar. ad Missam.* nam ad læuam, hoc est, ad manum læuam, explicat *Innoc. III. lib. 1. cap. 43. vbi de Manipulo agit.* vide infra de Manipulo. Verùm à sinistro humero ad latus dextrum, ex *Conc. Braccar. I. cap. 27.* vt ab actiua laboriosa ad contemplatiuam suauem transeat, *Honor. in Gemm. lib. 1. cap. 230.* vel, vt portet hîc iugum Domini in sinistra, id est, in præsentî vita, cum spe quietis futuræ in dextra, *Duran. lib. 2. cap. 9.*
Ceterùm

Ceterum dexteram Diaconi partem vult esse liberam, ob ministerium Altaris, *Concil. Toletan. IV. cap. 39.* quæ rationes etiam valent pro Casula com-

plicata ad modum Stola. Diaconus autem, cum induit Stolam, osculetur Crucem quæ est in medio eius, *Carim. Episc. lib. 1. cap. 9.*

De præparatione Altaris, & ornamentorum eius. XX.

Altare, in quo sacrosanctum Missæ sacrificium celebrandum est, debet esse lapideum, & ab Episcopo consecratum: vel saltem ara lapidea, similiter ab Episcopo consecrata, in eo inserta, quæ tam ampla sit, ut Hostiam, & maiorem partem Calicis capiat. Hoc Altare operiatur tribus mappis, seu tobaleis mundis, ab Episcopo vel alio habente potestatem benedictis, superiori saltem oblonga, quæ usque ad terram pertingat, duabus alijs brevioribus, vel una duplicata. Pallio quoque ornetur coloris, quoad fieri potest, diei Festo, vel Officio convenientis. Super Altare collocetur Crux in medio, & Candelabra saltem duo cum candelis accensis hinc & inde in utroque eius latere. Ad Crucis pedem ponatur Tabella Secretarum appellata. In cornu Epistola cufinus supponendus Missali: & ab eadem parte Epistola paratur cereus, ad elevationem Sacramenti accendendus, parua campanula, ampulle vitrea vini & aquæ, cum peluicula & manutergio mundo in fenestella, seu in parua mensa ad hæc præparata. Super Altare nihil omnino ponatur, quod ad Missæ sacrificium vel ipsius Altaris ornatum non pertineat.

m Altare.] Locus hic supponitur sacer, vel deputatus ab Episcopo, *cap. Nullus. de Consec. Dist. 1. ex S. Siluestro*, saltem sit benedictus, ritu proprio in *Rituale Romano Pauli V.* Non potest autem Episcopus deputare Oratoriâ in domo priuata, *ex literis Cardinalis Lancellotti ad Episcopos datis nomine Pauli V. 10. Martij 1615.* vt ibi fiat Missa, *citatis à Scortia lib. 2. cap. 13.* imò ex *Concil. Trident. Sess. 22. de Obseru. & euitan. in saor. Missæ.* non tamen intelligitur domus priuata Palatium Episcopi, vt notauit *Carolus Episcop. Nouar. in Comment. Canon. ad cap. Missarum 13. de Consecr. Dist. 1.* in eo enim Cappella deputari potest

pro Missa celebranda. quodd si violetur locus (*qua de re optimè Suar. disp. 85. sect. 4.*) non potest ibi celebrari sine peccato, *Azor. lib. 10. c. 26. per totum.* Deducunt vocem hanc Altare ab altitudine Festus, & alij, quasi sit alta Ara, *VValaf. cap. 5.* vel alta res, *Gemma lib. 1. cap. 122.* vel ab alendo, quia igni Altaris addebatur alimentum, *Isidor. lib. 15. Orig. cap. 4.*

Patet Altaris vsus in Scripturis sacris, à Noë, qui primus ædificauit Altare; & in nouo Testamento, *1. Cor. 9. Hebr. 13.* Sixtus II. decreuit, vt Missa non fiat nisi in Altari, *R adul. Propos. 23.* & significat Primò mensam Domini, *Amalar. lib. 1. cap. 24.* Secundò,

cundò, Crucem, *Bern. de Cena Domini*. Tertio, Christum, per quem Sacrificia acceptantur à Deo, *Gemma lib. 1. cap. 134*. Forma Corporis Christi est Altare, ait *Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 12*. idèd præminet in Ecclesia, vt Christus inter membra eius, *Rupert. lib. 5. cap. 30*. Gradus illius, virtutes sunt quibus ad Christum itur, *Hugo Vict. in Can. Missæ cap. 2*. Quarto, significat Ecclesiam spiritua- lem, cuius cornua sunt quatuor mundi plagæ, *Durand. lib. 1. cap. 2*.

n *Lapideum*.] Ex institutione S. Siluestri, de *Consecrat. Dist. 1. cap. Altaria, ex Conc. Hippon. cap. 6*. id est, priùs hoc decreuit in Romana Ecclesia sanctus Siluester Papa: quod habes in Breviario in Festo Dedicatæ Saluatoris: nam à Græcis factitatum esse priùs, significat *Dionys. cap. 3. Eccles. Hierar.* ex lapide, quia Petra erat Christus, *1. Cor. 20*. nullum foramen habeat, ex *Actis Eccles. Mediol.* ad designandam vnde quaque plenitudinem & integritatem Christi, *S. Thom. 3. p. 9. 83. artic. 5*. Vacuum enim erat Hebræorum altare sine Christo.

o *Ab Episcopo consecratum*.] Ex *Dion. de Eccles. Hier. cap. 4*. ad indicandam gratiæ pinguedinem, ex *sancto Cypriano, Conc. Agat. de Consec. Dist. 1. cap. Altaria*. quod non fit (præter sanctum Chrisma, pinguedinis prædictæ symbolum) sine Reliquijs Sanctorum, ex Decreto Felicis I. apud *Radul. loco citato, & cap. Placuit. de Consec. Dist. 1. ex Concil. Africano*. Sunt autem hæc de substantia consecrationis, ex *Azor. lib. 10. cap. 27*. & debent esse Sanctorum ab Ecclesia approbatorum, vt respondit sacra Concilij Tridentini Congrega-

tio Episcopo Interamnenfi 13. *Sept. 1593. apud Piafecium par. 1. cap. 5. num. 7*. etenim Christus, hoc est vnctus, appellatur, consecratus à Deo caput Sanctorum. Conuenienter autem, ait *S. August. Serm. 73. in Append. de Diuersis*, & quasi pro quodam consortio ibi Martyribus sepultura decreta est, vbi mors Domini quotidie celebratur; scilicet, vt qui propter mortem eius mortui fuerant, sub Sacramenti eius mysterio requiescant. Hæc ille.

Porro ab Episcopo est consecrandum, ex *Hormisda can. Nullus. de Consec. Dist. 1*. duratque consecratio vsque ad amotionem tabulæ, vel fractionem quomodocumque sigilli Reliquiarum. fusiùs *Suarez. disp. 81. sect. 5*. Illud est mirandum, quòd in *Prato spirituali legitur cap. 1. & 10*. dari à Deo Angelum custodem Altari consecrato.

p *Ara lapidea*.] Ara ab ariditate ex igne, *Seruius*: vel quasi area plana, vel ab ardore sic dicta, quòd in ea ardebant Sacrificia, *Gemma lib. 1. cap. 122*. vel Ara Græcè, precatio Latinè, *Vvalafr. cap. 5*. vbi addit, quòd imprecatio dicitur Antara. dicta fuit etiam Tabula itineraria ab *Ordine Romano*. Item Tabula Altaris, de *Consec. Distinct. 1. cap. Concedimus, ex Concilio Tribur. Antimense quoque, à Balsamone ad Concil. VI. can. 31. & à Nicephoro apud Bellingerm lib. 3. cap. 30*. denique Viaticum, *cap. vlt. de Privileg. in 6. à Bonifacio VIII*.

Lapidea debet esse, vel inclusa, vel superposita tabulæ lignæ, vel alterius materiæ, *Azor. lib. 10. cap. 27. quæst. 2*. Hic autem iubetur, vt sit inserta ad maiorem cautelam; sed tamen emineat aliquantulum, vt eius

eius limites à Sacerdote facilè dignosci possint.

¶ *Tam ampla sit*, &c.] Intellige, vt commodè capiat ista tempore consecrationis Hostiæ & Calicis, *Siluest. verbo Altare. num. 1.* Ante Concilium Maguntiacum, vnde sumptum est *cap. Concedimus* (mendosè *Triburienfi datur*) circa annum 900. nulla est mentio Aræ, quoad nomen: res autem erat in vsu tempore persecutionum. & S. Ambrosius ea vsus est, celebrans in domo quadam priuata Romæ. eiusdem verò vsus nimis frequens compressus fuit in *Concil. Senonensi*; & tandem in *Concil. Mediol. IV.* decretum est, vt maiora saltem Altaria Ecclesiarum Parochialium consecrarentur. Hæc *Carol. Nouar. ad cap. Nullus Presb. 24. de Consec. Dist. 1.*

¶ *Tribus mappis*.] Vestiendum est lineis Altare, ex decreto Bonif. III. apud *Polidor. Virgil. lib. 5. cap. 6.* & ex *Conc. Rhem. apud Burchard. lib. 3. cap. 97.* & ex *S. Clemente Epist. 2. ad Iacobum fratrem Domini, siue ad aliū, vt notat Bellarminus de Script. Eccles. cum Iacobus tunc obierit: & ad Simonem, qui dictus est frater Domini, directam eam fuisse, docet Senerinus Binius in Notis ad eandem in 1. Tom. Concil. ibi S. Clemens Pallam vocat Altaris vestem, quia Palla palàm est & foris, teste *Varrone*; & palliat sacra mysteria, ex *Duran. l. 4. c. 29.* Sindones etiam dicuntur in *Actis Mediol. Ecclesie.**

Quæ debent esse tres; vel ea ratione, quia in hac Rubrica indicitur; vel quia indicatur *de Consecr. Dist. 2. cap. Si per negligentiam, à Pio.* vbi fit mentio de effusione sanguinis vsque ad quartum linteum, incluso scilicet Corporali; & quia in honorem cedit sanctissimæ Trinitatis, *Angelus ver. Cor-*

porale, docet debere tres esse. Duplicatam vnã concedit Rubrica, vt sint tres, non ergo duæ, tuta conscientia, sufficiunt.

¶ *Benedictis*.] Nisi necessitas aliud suadeat, *Siluester ver. Benedictio. q. 5. Azor. lib. 10. cap. 28. quest. 8. imò Suarez hac de re negat ius aliquod esse 3. p. disp. 81. scilicet. 6.* Benedictio tamen earum est in *Ordine Romano.* Vestes autem Altaris significant gloriam Sanctorum, quorum Reliquiæ ibidem sunt, *Gemma lib. 1. cap. 134. & 168. & Amalar. lib. 1. cap. 12.*

Obserua, quòd in *Carimon. Episcop.* sancitum est *lib. 1. cap. 12.* ne vllæ coronides ligneæ circa Altaris angulos ducantur; sed earum loco apponi poterunt fasciæ ex auro vel ferico elaboratæ, quibus ipsa Altaris facies aptè redimita ornatior appareat: & verè coronides ligneæ corrodunt etiam Planetas.

¶ *Pallio quoque ornetur*.] Pallium hoc, quod item à palliando dicitur, non solet benedici separatim ab alijs paramentis; nec in Rituali Pontificali extat propria benedictio. potest etiam sine eo celebrari, puta, si Altare est ornatum auro, vel lapide pretioso. Velum videtur appellari à *Clemente Epist. 2.* nisi Calicis sit velum. in *Concil. Rhemensi apud Iuon. lib. 3. c. 97.* erat in vsu ad ornatum anterioris partis Altaris. Et palliorum auro contextorum est mentio apud *Anastaf. in Hormisda*, vbi & tabularum, quas pallijs aptiùs extendendis adiungimus. Significat autem pallium ornamentum virtutum in Christo, *Duran. lib. 1. cap. 2.* sicut eiusdem auriphrygium charitatem, *ibidem.* decet etiam habere in medio sui crucem, ex *Fortunato lib. 2. Epist. 3.*

K

u Collo-

u Collocetur Crux, &c.] Ordo Rom. habet benedictionem Crucis. Meminit Crucis aureæ in Altari Beda lib. 2. Histor. Anglic. cap. 20. & Baronius anno 878. num. 43. Innocen. III. lib. 2. cap. 21. qui dicit, collocari Crucem in medio candelabrorum, quæ saltem sunt duo, quia Christus per Crucem fecit utraque vnum, Ephes. 2. negat autem esse de præcepto Suar. Crucem in altari locandam in Missa, disp. 61. sect. 6.

Crux certè in Altari est tamquam signum Regis in Regia, ut Passionis memoriale, & ut vestigia Crucifixi sequamur, Gemma lib. 1. cap. 135. idèd in Carimon. Episcop. lib. 2. cap. 12. monemur, ut locemus Crucem & cum imagine Crucifixi, & in Altaris medio, præaltam, ita ut pes Crucis æquet altitudinem candelabrorum, & Crux ipsa tota candelabris superemineat. Mystica ratio est; quia Christus, etiam in cruce, maior est super omnes populos, significatos in candelabris.

Illud hoc loco quæri debet, An in Altari, in quo continuè in Tabernaculo immobili clausum sanctissimum asseruatur Sacramentum, collocanda sit Crux cum Crucifixo in medio Altaris ante ipsum Tabernaculum? Cui quæstioni Romæ sæpius agitata ut respondeam, præmitto, cum Carimon. Episcop. lib. 1. cap. 12. maximè decere, ut ibi Missæ non celebrentur, quod antiquitus obseruatum esse testatur, & loquitur ibi etiam de Missis planis. Vide textum, & attentè lege. Quo casu si Crux in eo non sit, non est contra Rubricam hanc, quæ expressè loquitur de Altari, in quo Missæ Sacrificium faciendum est. Si verò ibidem sit celebrandum, quod non pro-

hibetur absolutè in Carimon. loco citato, & non negat Missale infra tit. 2. num. 2. & tit. 4. num. 6. tunc est affirmandum, collocandam esse Crucem in hoc Altari. Primò, quia hæc Rubrica loquitur indefinitè de Altari vbi facienda est Missa, ut Sacerdos actus sibi reuocet in memoriam passionem Christi; quæ memoria magis ex Crucis aspectu quàm ex ipsa Eucharistia excitatur. Statutum enim idèd est à SS. Patribus, ait Bonavent. de Myster. Missæ, ne quisquam in aliquo loco Missam celebret, nisi ibi imago posita sit Crucifixi. Deinde non incongruit, figuram cum figurato adesse simul, quæ est potissima ratio Aduersariorum: nam, facta consecratione Hostiæ, remanet Crucifixi imago in eadem Hostia simul cum Corpore Christi, & toto Christo. Tertio, in Missa solemnè ad hoc Altare celebrata iubetur Sacerdos infra tit. 4. num. 6. genuflectere, ob Sacramentum latens in Turri, seu Tabernaculo, antequam incipiat incensationem, quam certè prosequetur ille, ut in eodem titulo num. 4. nimirum ter incensando Crucem: nam alioquin, remota Cruce, quid incensabit in medio? Non Crucem, quæ non esset ex suppositione; neque Sacramentum, quod later: cui quidem genuflectimus, ut illud adoremus, sed illud incensare (Romano more) non solemus, nisi pateat apertè. Quarto, vsus multarum Ecclesiarum Orbis insigniorum est, ut ante prædictam Turrim, seu Tabernaculum immobile, collocetur Crux in medio. Romæ non est in vna, vel altera, in eo Altari, vbi distribuitur populo sacra Synaxis; quia indicare volunt, ibidem non celebrari debere, iuxta monitionem supra allatam ex Carimon. Episc. Quintò,

Quintò, in ostiolo Tabernaculi immobilis solet etiam pingi imago Christi in Cruce, vel sedentis in Sepulchro: cur igitur potiùs depicta in ostio Tabernaculi, quàm separatim in Cruce ante ostium? Sextò, in Processione sanctissimi Sacramenti ante illud præcedit Crux cum Crucifixo: quæ ergo maior est ratio in Processione quàm in Altari? & præsertim cum in dicta Processione Sacramentum pateat, in Altari lateat in Tabernaculo clausum. Hanc quæstionem concludat Synodus Turonica II. sub Pelagio I. can. 3. quæ definit, quòd Corpus Domini in Altari sub Crucis titulo, non in armario (*legit Pamelius in Liturgiis, non in imaginario ordine*) componatur, hoc est, ad basim Crucis in medio Altaris erectæ, vt explicat *Duran. lib. 1. de Rit. cap. 16.* seu in meditullio Altaris sub Cruce, vt declarat *Baronius Tom. 7. anno 570.* quod hodie Romæ cernitur in Cappella Sixtiana sanctæ Mariæ Maioris; & sanctus Carolus iussit in Concilio Provinciali III. *Instruct. supell. Eccles. libro 2.*

Quæritur præterea, An in Altari, cuius Icon, seu Tabula picta, seu statua, est ipsamet Christi Crucifixi imago, debeat item collocari altera Crux cum imagine Crucifixi inter ipsa candelabra. Sed Rubrica nostra absque vlla limitatione inter candelabra Crucem præscribit generaliter; & ratio fauet, quia ob oculos Sacerdotis ea debet esse, tum ad orandum, tum ad eam incensandam, tum ad mysterium, *ex Innocentio III. allatum supra*, de Christo mediatore vtriusque populi.

x *Et Candelabra saltem duo.* Idem *Innocentius ibid.* quibus significantur

populi, præsertim Iudaicus & Gentilis. De Candelabris *sanctus Clemens Epistola 2. ad Iacobum, & Athanas. Epistola ad Orthodoxos.* Melchiades Papa Decreto stabilivit hunc ritum *apud Burchard. lib. 5. cap. 7.*

Ait Rubrica, *saltem duo*, quia in solemnioribus Missis regulariter sex in recta linea debent adhiberi: quod conijcitur ex trina hinc inde altaris incensatione, prout (*ait Rubrica p. 2. tit. 4. num. 4.*) distribuuntur Candelabra: quatuor etiam in minùs solemnibus adhiberi solent pro dignitate Missarum. sed & plura quàm sex poni possunt, *ex tit. 4. p. 2. num. 5.* Mysticas rationes duorum luminum recenset *Tobias noster de Sacris Templis part. 1. cap. 62.*

y *Cum candelis accensis.* Sub Telesphoro lumina fuisse ad Missam adhibita, scribit *Auctor Breuiarij Chronolog. Tertull. meminit aduersus Valentinianos cap. 2. & 3.* puto, ad litteram, quia in cryptis fiebat Missa. De his in *cap. Litteras, de Celebratione Miss. ex Honorio III.* Ordo item Romanus requirit lumen in Missa, in typum illius luminis, cuius Sacramenta conficimus, sine quo & in meridie palpabimus vt in nocte, *Micrologus cap. 11.* Lumen hoc significat etiam fidem populorum, quos, vt diximus, denotant Candelabra, *Innocent. III. ubi supra*; vel charitatem Christi in Sacrificio, *ex Augustino Sermone 215. de Tempore: vel quia Christus vt ignis rubiginem peccatorum consumit, Biel. lect. 13.* vel quia expectamus sponsum cum lumine, *ex Hieron. Epist. 20.* vel ad deuotionem excitandam, *Soto 4. dist. 13. quæst. 2. artic. 4.* vel ad lætitiã, quam Sacramentum indicat, æternam, *Gemma lib. 1. cap. 118.*

An sufficiat vnicum lumen? concedit in necessitate *Azor. lib. 10. cap. 28. quest. 5.* & ex cera debet esse; unde dicti fuere Ceroferarij. Ceroorumque mentio est apud sanctos Patres; & presertim indicat *S. Athan. Epist. ad Orthodoxos, cum Prudentio in Hymno de S. Laurentio.*

An verò possit adhiberi sebaceum ex seuo? negat *Suarez disp. 81. sect. 6.* concedit in necessitate *Azor. loco citato.* Caue tu à numero candelarum superstitioso, contra quem *Concil. Trident. Sess. 22.* & à numero ambizioso: nam in Missis priuatis, nisi aliud exigat ratio Festi, accendere quatuor candelas in Altari, non conuenire Vicarijs Generalibus, licet sint Protonotarij, sicuti nec eisdem ministrari à duobus Cappellanis, decreuit sacra Rituum Congregatio die 7. Augusti 1627.

z Tabella Secretarum.] Ad maiorem commoditatem hæc præscribitur; sicut etiam commodius est parasse in cornu Euangelij Tabellam, in qua legi possit Euangelium sancti Ioannis, *In principio*, quod in Tabella Secretarum scribi seu imprimi solet. Aliqui adhuc commodius parant ante Missam in cornu Epistolæ Tabellulam aliam, in qua legitur Psalm. *La-uabo inter innocentes, &c.*

a Cussinus.] De quo *Ordo Rom. & puluinar* appellat. rationem addit *Innocen. III. lib. 2. cap. 41.* Designatur, ait, in eo ministranda esse temporalia prædicanti verbum Dei; est enim ad quietem. *Hugo verò lib. 2. cap. 20.* significare docet cor tenerum audientis & prædicantis verbum Dei, quod continetur in Missali; non lapideum, vt Iudæorum.

b Paretur cereus.] Fortè ad hunc

vsu deferuebant Canthari cerostati apud *Clem. Epist. 2. & Damas. in Siluestro.* & hic idè iubetur poni in parte Epistolæ, quia minister in eadem parte genuflexus reperitur paulò ante consecrationem. Verùm, ratione Festi solemnioris, poterunt etiam accendi duo cerei ad eleuationem in vtraque parte, ad excitandam magis circumstantium fidem, quæ lumen est; in cornu verò Epistolæ regulariter accenditur, quæ legem antiquam refert; lumen, inquam, obscurum, & sub cortice figurarum antiqui Testamenti latens tum Agni Paschalis, tum Mannæ, & eiusmodi. Si addatur alter in cornu Euangelij, designabit fidem clariorem tempore Euangelij; & idè congruè in Festis solemnioribus accenditur. In signum denique adorationis accenduntur cerei, *Hieron. Epist. 20. ad Marcellam.*

c Parua campanula.] Tintinabulum, clocha, sunt idem, *Doran. lib. 1. de Rit. cap. 22.* Ex tintitu, tin, tin, dicitur tintinabulum, ex *Hieronymo Magio de Tintinn. cap. 1.* qui & petasum, id est, ad formam galeri, & nolam, & codonem, & campanam, vult esse vnum & idem. Campanæ nomen habetur apud *S. Hieron. in Reg. Sanctimon.* unde patet, ritum antiquiorem esse Sabiniano Papa. Ad excitandos circumstantes ad lætitiã exprimentam, & ad cultum sanctissimi Sacramenti adhibetur campanula. fusiùs *Amalar. lib. 3. cap. 1. & Rupert. lib. 1. cap. 16.* Sabinianus Papa dicitur statuisse pulsationem campanæ ad Horas Canonicas, *Du-rand. lib. 1. cap. 4.* nam ligna pulsabantur pro campanis in sæculo quo vixit *S. Anastasius Perla Martyr,* circa annum.

annum 610. ex *Septima Synodo Act. 4.* apud Casaream in delatione Reliquiarum eiusdem sancti Anastasij. Vulgò fertur, Paulinum Nolanum Episcopum, nolarum, id est campanarum usum in Ecclesiam inuexisse, hoc est ad rem sacram: nam Gentiles ante Christum ijs vsi sunt, ex *Angelo Rocca de Campanis*; cui placet, Auctorem dici S. Paulinum coæuum sancto Hieronymo; & idèd à ciuitate Nolæ, & regione Campaniæ, dictas fuisse nolas, & campanas. eadem docet *Polydor. Virgil. de Inuent. lib. 3. cap. 18.* Meminit benedictionis campanarum *Alcuin. & Baron.* scribit de Ioanne XIII. campanam benedicente anno 968. lege eundem ad annum 615. Tomo 8. meminit campanarum in Cœna Domini *Ordo Rom.*

Ceterùm misericordiam Dei annuntiant campanæ, vt olim Hebræorum tubæ clangentes. *Et erit recordatio vestri coram Domino, Numer. 10.* vnde & eos qui campanas pulsant, saceris vult superpelliceis indui *Concilium Coloniense p. 3. cap. 31.*

d *Ampulla vitrea.*] *Ordo Roman.* vocat amulas: nam amula est vas in quo vinum offertur, *Duran. lib. 1. cap. 7.* Alij cum aspiratione hamulam dicunt, ab hamis, de quibus etiam *Damasus in Vita sancti Marci Papa, & Anastas in Siluestro*; quæ erant argentæ. Erant quidem argentæ; nunc autem vitreæ iubentur in Rubrica, ne contingat error in calice, ob densiorem materiam hamularum, qua difficile vinum dignoscitur ab aqua. Sunt autem hama vasa aquaria rotundioris formæ, & ventris globosioris, apud *Turnebum. libro 19. Aduersar. cap. 23. ex Plinio.* Vides hinc amulas ad usum vini, & aquæ? Ampullas appel-

lamus, quasi parum amplas, *VValafrid. cap. 24.* Vrceos dixit *Clemens Epist. 2. Vrceolos, Concil. Carthag. IV. cap. 5.* Gemelliones, *Ordo Romanus, Qualiter Missa celebretur, vt explicat Panuin. in Interpret. vocum obscurarum.* Amula tamen propriè vini est, scyphus aquæ, *Isidor. lib. 2. de Off. cap. 10.*

e *Et manutergio.*] Vocis & rei mentio est in *Concilio Carthaginensi IV. cap. 5. & apud Isidor. loco citato.* Rubrica designat locum manutergio, non supra calicem, quod minùs decet.

f *Nihil omnino ponatur.*] Non biretum Sacerdotis, siue in principio siue in fine Missæ, quod valdè indecens est; neque sudariolum ad emungendas nares, quod potiùs sub Planeta, vel à cingulo pendens ad dextram portandum erit; neque almutia celebrantis Canonici, vt videatur Canonicus: quæ omnia ad Sacrificium non spectant, neque ad ornatum Altaris.

Illud monendi sunt hoc loco Sacerdotes, cùm de Altari sit sermo, quòd vbi celebrauit Episcopus proprius in sua diocesi, ea die ne ibidem faciant Missam sine eiusdem Episcopi licentia; quæ tacita sufficit, quando necessitas urget, ne perdant scilicet aliqui Missam; vel, si consecrandæ sint hostiæ pro infirmis, ex *Homobono nostro Tract. 4. quæst. 139. & alijs, quos citat.* non autem ex vi legis de *Consecratione Distinct. 2. cap. In Altari.* quia ibi loquitur textus de Missa cantata ab Episcopo; sed tum ex decreto *Concilij Antisiodorensis cap. 10.* vbi apertissimè hoc iubetur, ne celebretur ibidem post Missam priuatam Episcopi; tum ex bona consuetudine Legum interprete; tum ex doctrina *Aug.*

Siluestri, Tabien. & Armill. ver. Altare. tum ex ratione Glossæ, ob honorem, inquit, qui Episcopo debetur. alicubi abrogatam esse hanc consuetudinem, tradit *Azor. lib. 10. cap. 27. quest. 10.* sed eam nos ea qua decet reuerentia retineamus.

A fortiori ubique abstinendum erit à celebratione Missæ, ubi Papa eo die celebrauit, cuius propria Diocesis est totus Orbis. Idem fiat cum Legato à latere intra fines suæ legationis; cuius rei causa ex prædictis patet.

Sciendum quoque est, in Altari priuati Oratorij, cui conceditur ex priuilegio Apostolico celebratio Missæ (exceptis solemnioribus Festis) non posse in eo celebrari in Natali Domini, Epiphania, Paschate, Pentecoste, Annuntiatione, Assumptione beatæ Virginis, Festo sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, & Omnium Sanctorum, ex Decreto sacræ Rituum Congregationis 17. *Novembris 1607.* quo declaratur magis Decretum *Concil. Agathen. cap. 21. de Consecration. Dist. 1. Si quis.* Ordinarij locorum optant addi prædicto Festorum numero Festum Patroni principalis loci, quod est primæ classis & præcipui cultus in proprio loco; & meo iudicio, esset addendum ab ipsismet priuilegiatis, absque nouo Decreto in gratiam proprij Patroni principalis. Nominine Paschatis & Pentecostes, dies prima dumtaxat intelligitur ex communi sensu, vsu Romano, & modo loquendi, & ex Doctoribus in materia de Interdicto, *Siluest. Interdictum. 5. quest. 2.* quare Feriæ sequentes non sunt exceptæ, licet sint solemniora Festa, quæ excludunt alia solemniora, etiam primæ classis; multò minùs excluduntur alij dies infra Octauas. De qua re

dubitauere nonnulli, ea moti ratione, quia Octaua reputatur dies vnus à Radulpho Tungrensi, quæ ratio non valet in omnibus.

In ijs item Oratorijs quæ separata sunt à domibus, in agro, prope domes priuatas, sicuti potest Episcopus celebrationem Missæ concedere; ita maximè decet, vt ea moderatione concedatur, qua fiat vnica tantùm Missa ibidem in die, & ad commoditatem certæ familiæ; nec in die Festo, nisi celebrata Missa Parochiali, quæ leges Bononiæ & alibi ritè obseruantur.

Addam in gratiam Regularium, quòd in Oratorijs, quæ sunt in domibus Religiosorum Priuilegiâ Societatis Iesu participantium, iuxta concessionem Gregorij XIII. si ea deputentur ad Missam celebrandam à Prouinciali, poterunt ibidem Sacerdotes alij non regulares celebrare, *Scortia cap. 13. lib. 2.*

Numquam in mari neque in flumine celebrari debet, ob periculum effusionis calicis. & est communis, *contra Duran. lib. 4. cap. 1.* Neque enim imitandi sunt Lusitani, quos defendit *Scortia loco citato num. 5.* exemplis historicis, quæ potiùs admirationem habent, quàm postulent imitationem.

Denique nihil refert, quo nomine vocentur, Oraculum, Cellula, Cappella: nam Oraculum vocat *Anastas. in Leone IV.* Cellulam *Georgius Codinus in Constantinopoli apud Belingerum lib. 3. cap. 31.* Cappella fuit apud antiquos pia domus itineraria ex pellibus caprarum fabricata, & à pellibus his Cappellas, earumque custodes Cappellanos vocitabant, *Gemma verò lib. 1. cap. 128.* deducit

cit

cit Cappellam à capeno, quod significat domum, ad quam confluunt pauperes pro recipienda eleëmofyna: quod verè congruit Cappellæ Ecclesiasticæ, in qua velut mendici oramus Deum. Addit *Duran. lib. 2. de Rit. cap. 9.* idem esse in Gallia apud rusticos cappam, & tugurium, quam Itali cappannam dicunt; & fortè inde duplici pp dicta est Cappella, quasi sit tugurium Deo minùs dignum. *Baronius in Notis Martyrolog. ad diem 11. Iunij* docet, Cappellam, & cubiculum, de quo *Matthæi 6. Intra in cubiculū tuum, & ora,* esse idem: Cubiculariosque SS. Petri & Pauli à sancto Leone constitutos, *vt dicitur in Breuiario Romano*, fuisse Cappellanos. notat etiam Oratorium & Sacellum, minùs tamen propriè, idem significare; recentius autem Oratorium quàm Cubiculum appellatum esse, & Sacellum quàm Oratorium.

HActenus de Altari, ornamentis, & vsu eiusdem, iuxta Rubricam Missalis, quæ necessaria ad Missam celebrandam comprehendit, &, vt ita dicam, substantialia. accidunt alia, quæ hoc loco tacere non debemus.

Nam Umbraculum, seu Baldachinum super Altare appendi conuenit forma quadrata, colore, vbi commodè fieri possit, conformi colori ceterorum paramentorum, pro temporum ac celebritatum varietate. Quòd si ciborium adsit super Altare ex lapide confectum, Umbraculum omitti potest. Hæc in *Carimon. Episcop. lib. 1. cap. 12.*

Tabernaculum, in quo assiduè diuinissima seruatur Eucharistia, conopeo serico, vel similis materiæ, vestiri

debet, eius item coloris cuius est Altaris pallium: quamquam pro colore nigro violaceus congruentior erit in honorem Christi viuentis. quod probabimus *infra 4. par. tit. de Feria quinta in Cena Domini.*

Vasa quoque sacrarum Reliquiarum exponi solent hinc inde, vel inter candelabra, *vt in Cerimoniali Episcop. loco citato*, vel in gradu superiori. Qua in re cauendum illud erit, ne vniquam supra locum Sacramenti, præsertim si exponatur populo pro oratione publica, ea vasa collocentur. decet enim sedere Dominum in altiori loco supra seruos suos, sicuti diximus de Cruce præalta super ipsa candelabra.

In Festis solemnioribus plura candelabra debent apponi, non tamen ultra sex, in linea recta, etiam in Missa solemnè, non Pontificali: quæ neque omnino æqualia erunt, sed ab utroque Altaris latere surgent, ita vt ex eis altiora sint immediatè prope Crucem. In Festis autem minùs solemnibus pauciora, saltem quatuor apponenda forent, vt supra diximus.

Floribus item, & exquisitis quibusdam ramulis, aptè & concinnè dispositis, seu veris, seu fictis, pro temporum varietate, siue in vasculis elegantibus, siue alia ratione, ornari poterunt Altaria, exemplo Nepouani, quem hac de re perhonorificè S. Hieronymus commendat.

Gradus Altarium vestiri poterunt tapetibus, & præsertim suppedaneum illud, quod proximum est Altari, super omnes gradus: in eoque arcula apponi posset, ad sputum excipiendum, à latere Euangelij, ne fœdetur suppedaneum, tapetè ve, aut pauimentum circum Altare.

Lampa-

☞ Lampadem ardere ante vnumquodque Altare, plures ante Altare maius, suadet auctoritas *Carimonial. Episcop. loco citato.*

Telis stragulis Altaria contegi decet, finitis Missis; & ante Missas, detractis stragulis, mappæ ipsæ detergendæ forent scopulis ad id tantum paratis, vt mundissimæ semper appareant. ita sanctus Carolus in Regulis & instructionibus de nitore & munditia Ecclesiarum; quas ad verbum compositas à Carolo à Basilica Petri, Præposito tunc Generali nostro,

& ad vsum Congregationis nostræ editas, transtulit ille sanctus ac pius Vir in Acta Ecclesiæ suæ Mediolanensis, ad totius Ecclesiæ vtilitatem & splendorem.

Denique sepimento Altaria munda conseruantur, quo arcentur & laici, ne Altaribus inhæreant indecorè. Alia, quæ ad nitorem & munditiam totius supellectilis prædictæ ad Altaris vsum spectant, dabimus infra, & debitas cuiusque rei mensuras. Atque hic esto finis Rubricarum primæ Partis.

